

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 04

FIYATI: 25 TL

23
Nisan

Ulusal

Egemenlik ve
Çocuk Bayramı

Kutlu
Olsun

Yahya Aksoy:
**Atatürk'ün
Ulusal
Egemenlik
Stratejisi** s. 9

Yaşar Öztürk:
**Atatürk
ve Seçim** s. 14

Ömer
Dedeoğlu:
Nisan 1923
s. 5

Gürbüz Evren:
**Yunan Generali:
Türkiye ile
Savaş Kısa
Sürer (2)** s. 56

Tekin
Özertem:
**Tanrılar ve
İnsanlar** s. 66

Konur Ertop:
**Romancının
Yeniden
Doğuşu** s. 105

CUMHURİYETİMİZ

100

YAŞINDA

Denizin dehlizlerine dalarcasına dalıp gidiyorum hâllerimize, “Ta ilk ana rahmine düştüğümüzden itibaren öğrenme başlıyor desem doğru olur. Ya sonrası? Kimlerin eline teslim ediliyor onca canlar? Nasıl bir sistem dönüyor eğitim öğretim adına? Yeryüzünde çoğalan tahsilli soyguncuları, savaş çılgınlarını, acımadan fakiri yetimi soyanları kimler eğitti, öğretti de insanlığın yüz karaları oldular? Onları doğurup büyüten ailesi mi yoksa içinde buldukları sistem mi bu duruma getirdi?” diye sorup duruyorum kendime.

Nerede bir mazlum görsem, onu doğuran anayı düşünüyorum. Kim bilir bir yavrusu olacak diye nice hayalleri vardı? Biçare kendi eksilerimi bulmaya ve onları düzeltmeye yöneliyorum sonunda.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır, Demir Aytaç,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 27 / 03 / 2023

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 İş Ehlini Hak Eder
Dr. Ufuk Akyol

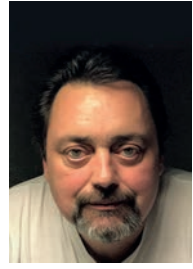
5 Nisan 1923
Ömer Dedeoğlu

- 9 Atatürk'ün Ulusal Egemenlik Stratejisi** *Yahya Aksoy*
- 14 Atatürk ve Seçim** *Yaşar Öztürk*
- 21 Sarı Paşa ve Sultan**
Kaya Boztepe
- 27 Mavi Vatan ve Mareşal Fevzi Çakmak** *Cengiz Özakıncı*
- 35 Atatürk ve Safiye Ayla**
A. Erdem Akyüz
- 39 İttihatçı Avı**
Dr. Cihangir Dumanlı
- 43 Harbiye Nazırı Aklınca Tehdit Ediyor** *Cengiz Önal*
- 48 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 51 Kahrolası Gerçeğimiz: Hırsızlık** *Mete Akyol*
- 56 "Türkiye ile Savaş Kısa Sürer"** *Gürbüz Evren*
- 61 Vahşi Batıda "Bar Kızı" Olmak** *Necef Uğurlu*
- 66 Tanrılar ve İnsanlar**
Dr. Tekin Özertem
- 71 "Bu Memleket Nasıl Kurtulur?"** *Vahap Candan*
- 79 İnisiyatif**
Prof. Dr. Cengiz Kuday

İÇİNDEKİLER

- 83 Petrol Piyasalarında 2023 Beklentileri ve Türkiye**
Necdet Pamir
- 90 Yaşamımızı Seçimlerimiz Belirler** *Tayfun Yılmaz*
- 91 Tahıl Koridoru** *Murat Numan*
- 97 Okuma Üzerine**
Op. Dr. Murat Molu
- 101 Demokles'in Kılıcı**
Berk Yüksel
- 105 Romancının Yeniden Doğuşu** *Konur Ertop*
- 111 Aksu Yollarında**
Cemal Türkmen
- 117 Antik Dünyanın Zorlu Kütüphane Savaşları**
Sabriye Aşır
- 122 Hızlı Yaşayanlar**
Ali Tekin Çam
- 128 Bamberg'in Üç Yüzü**
İzlen Şen Toker
- 134 Enerji Tasarrufu** *Erhan Toker*
- 138 Gastronomi Kültürümüze Sahip Çıkmalıyız!**
Reha Tartıcı
- 141 Dayanacağız** *Mehmet Ünver*
- 144 Hasan Hüseyin** *Sabri Kemal*
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Sezin San Sungunay
- 4 Beni Hatırlayınız**
- 34 İlk Dersimiz Türkçe**
- 50 Gözün Sözü**
- 96 Sudoku**
- 116 Bilginizi Denetleyin**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyüklüğü**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

Metematik
Dr. Ufuk Akyol

İş Ehlini Hak Eder

Diyelim ki antika bir masanız var ve tamire gereksinim duyuyor. Kime tamir ettireceğinize nasıl karar verirsiniz? Ahşap bir masa sonuçta... Bir marangoz olabilir. Ancak masa değerli, iyi bir marangoz olmalı, eşe dosta sormak iyi bir fikir olabilir.

Sonuçta bir işi ehline vermemek, o işe zulümdür. Tüm iyi niyetine karşın alelade bir marangoz antika masanızı mahvedebilir. Hatırlayın İstanbul surlarının restorasyondan sonraki lego oyuncaklarına benzeyen halini. Örnekler çoğaltılabilir.

Bu durum her iş kolu için geçerlidir. İş ne olursa olsun, onu ehline yaptırın, işe zulmetmeyin.

Ne şirketler borç bataklıklarına gömüldü gitti ehil olmayan yöneticilerin elinde, ne eserler kötü şarkıcıların elinde parlamadan unutulup yok oldu, ne ülkeler beceriksiz siyasetçilerin yönetme heveslerine kurban oldu.

Sadece ehil olmayana işi vermemek değil, ehil olanı da bulup işi ona vermek gerek.

Binbir sebepten biriyle bir de “naehline” verirseniz o işi, bu kez ehline zulüm etmiş olursunuz.

Ne hüzdündür o ehil kişinin oturup seyretmesi “naehilin” icraatını.

ufukakyol@butundunya.com.tr

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Son senelerde milletimizin fiilen gösterdiği kabiliyet, istidat, idrak, kendi hakkında kötü fikir besleyenlerin ne kadar gafil ve ne kadar tetkikten uzak görünüşe düşkün insanlar olduğunu pek güzel ispat etti. Milletimiz haiz olduğu özelliklerini ve liyakatini hükûmetinin yeni ismiyle medeniyet dünyasına daha çok kolaylıkla göstermeye muvaffak olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti, cihanda işgal ettiği mevkiye lâyük olduğunu eserleriyle ispat edecektir.*
- *Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır. (29 Ekim 1923)*
- *Gelecek nesillerin Türkiye'de Cumhuriyetin ilanı günü, ona en merhametsizce hücum edenlerin başında, cumhuriyetçiyim iddiasında bulunanların yer aldığını görerek şaşıracaklarını asla farz etmeyiniz! Bilâkis, Türkiye'nin münevver ve cumhuriyetçi çocukları, böyle cumhuriyetçi geçinmiş olanların hakikî zihniyetlerini tahlil ve tespitle hiç de tereddüde düşmeyeceklerdir. (1927)*
- *Temeli büyük Türk milletinin ve onun kahraman evlâtlarından mürekkep büyük ordumuzun vicdanında akıl ve şuurunda kurulmuş olan Cumhuriyetimizin ve milletin ruhundan mülhem prensiplerimizin bir vücudun ortadan kaldırılması ile bozulabileceği fikrinde bulunanlar, çok zayıf dimağlı bedbahtlardır. Bu gibi bedbahtların, Cumhuriyetin adalet ve kudret pençesinde lâyük oldukları muameleye maruz kalmaktan başka nasipleri olmaz. Benim naçiz vücudum birgün elbet toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşayacaktır. Ve Türk milleti emniyet ve saadetinin kefilî olan prensiplerle medeniyet yolunda, tereddütsüz yürümeye devam edecektir. (1926)*

K Atatürk

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

Nisan 1923

1 Nisan 1923'te, Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada Atatürk şunları söyler:

“Bir milletin ki, siyasi terbiyesinde, toplumsal terbiyesinde vatanperverlik sevgisinde noksan vardır; öyle bir millet hâkimiyetini lüzumu derecede kuvvetle elinde tutamaz... Arkadaşlar! Türkiye devletinde ve Türkiye devletini kuran Türkiye halkında tacdar yoktur! Diktatör yoktur!”

Egemenlik artık saltanatın değil ulusundur ve ulus bağımsızlığını sürekli kılmak için elinden geleni yapmalıdır. Eğer bu konuda bir eksiklik oluşur ve bağımsızlık

kaybedilirse bu tüm ulusun sorumluluğudur. Ölümünden hemen sonra başlayan, daha doğrusu ulusun bu konudaki başat ışık kaynağını kaybetmesi sonucu ortaya çıkan bu »

ulusal irade kaybı günümüze kadar sinsi bir şekilde vatani kemirecekti. Kısa vadeli kişisel çıkarların, ulusun çıkarlarının önüne geçmesiyle oluşan yozlaşma da günümüze kadar örgütlenerek ve büyüyerek, bolluk içinde yüzmesi gereken Anadolu insanının kaynaklarını sonuna kadar sömürecekti.

5 Nisan'da İcra Vekilleri Heyeti'ne şu yazıyı gönderir:

“Karahisar Mebusu Hulusi Bey'in Ankara'dan İstanbul'a giderken garnizon bulunan her istasyonda paket halinde birtakım evrakı erler ve subaylar eline vermek suretiyle dağıttığı ve İstanbul'da aynı suretle dağıtımaya devam eylediği ve oradan iki bavul içinde birçok matbu evrakı orduya dağıtmak üzere Bandırma'dan İzmir-Balıkesir istikametine hareket edeceği istihbar edilmesi üzerine Balıkesir'de bulunan Kolordu Kumandanlığı'nın nazarı dikkati çekilmiş idi... Muh-teviyatına nazaran adı geçen Hulusi Bey'in hareketi, ordu subaylarını terfi meselesinden dolayı tahrik ve üstleri aleyhinde teşvik mahiyetinde olduğu görülmektedir.”

Sevgili okurlar, Türk ordusunu karıştırma çalışmaları o zamandan başlamıştı. Bu ihanetler de yıllar boyunca devam edecek, hainler

yavaş yavaş Cumhuriyet'in en önemli kurumunu güçsüzleştirmek için ellerinden geleni yapacaklardı. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren bu girişimler örgütlenerek türlü kumpaslarla vatanperver subayları hapis cezalarıyla Türk Silahlı Kuvvetleri'nden uzaklaştıracaklardı. Yerlerine yerleştirilen, terli imam atleti koklayan halk düşmanları da 15 Temmuz 2016'da Türk ulusunun üzerine mermi ve bomba yağdıracaklardı. Yine vatanperver askerler tarafından önlenen bu felaket Türk tarihine kara bir leke olarak geçecekti.

Atatürk, 10 Nisan'da Batı Cephesi Kumandanlığı'na şu mesajı yollar:

“Son zamana kadar Konya'da iğfalkâr vaziyeti ve mürteciane propagandası ile herkesin nazarı dikkatini çeken Ali İhsan Paşa, İzmir'e seyahati esnasında birçok zevata ve hatta çok yakın ve kıymetli arkadaşlarımıza acizlerinin

İnsan aklını tarih boyunca bulandıran ve hâlâ da sistemli bir şekilde bulandırmaya devam eden dogmaların esiri olmuş kafalar, din elden gidiyor kisvesi altında Anadolu'yu yağmalamaya devam edeceklerdi.

*Trabzon, (...) o misalsiz tabii
güzelliklere gelişme sahası olan
güzel vilayetiniz, sarayların ve
saray hizmetçilerinin kabul ettikleri
bir anlaşma ile Ermenistan'a
bahşediliyordu.*

*Balkesir'de ve şurada burada hali-
fenin resmini indirttiğinden bahis
ile beyanatta bulunduğu anlaşıl-
mıştır. Bu zatın Konya muhitinde
gördüğüm gibi, İzmir muhitinde
de fikirleri karıştırıcı ahval ve ta-
vırlarda bulunacağına şüphe yok-
tur. Şimdi seçimler münasebetiyle
içinde bulunduğumuz devrenin ne-
zakat ve ehemmiyeti yüksek malum-
larıdır.*

*Gerek Ali İhsan Paşa ve gerek
benzerleri hakkında İzmir'de ciddi
tedbirler aldırılmasını hassaten ri-
ca ederim."*

İnsan aklını tarih boyunca bulandı-
ran ve hâlâ da sistemli bir şekilde
bulandırmaya devam eden dogma-
ların esiri olmuş kafalar, din elden
gidiyor kisvesi altında Anadolu'yu
yağmalamaya devam edecekler-
di. Cumhuriyet tarihimizde ilk defa
günümüzdeki kadar yayılma ve ör-
gütlenme imkânı bulan bu zihniyet,
1923'te olduğu gibi 2023'te de dev-
rimlerimizin ve ulusumuzun en bü-
yük düşmanı olacaktı. Dini sadece
kendi maddi çıkarları için kullanan

bu insanımsı gürüh her alanda yaşa-
mın dokusunu bozarak belki de en
büyük günahı yıllar boyunca işle-
meye devam edeceklerdi.

21 Nisan'da Trabzon halkına
verdiği beyannamede Ulu
Önder şunları söyler:

*"Trabzon'un asil ve muhterem
ahalisi! Sizinle Umumi Harp'in
bütün uğursuzluklarını yüklenmiş
olduğumuz bir günde tanışarak
şimdiye kadar felaket arkadaşlığı
ve kara gün dostluğu ettik. Korku-
lu bir rüya gibi artık bizden uzak-
laşmış olan o acı günler esnasında
bütün vatani kuşatan imha çembe-
rinin ıstırap verici baskıları Trab-
zon üzerinde dahi yoğunlaşıyordu.*

*Trabzon, sahilden İngiliz ve
Yunan topraklarına, dahilden Pon-
tus cereyanlarının öldürücü dal-
galanmalarına, doğudan dini ve
milli akidelerimizle bağdaşmayan
fikir dalgalarına maruz bulun-
yor ve nihayet o güzel şehriniz ve
o misalsiz tabii güzelliklere geli-
şme sahası olan güzel vilayetiniz,
sarayların ve saray hizmetçilerinin*

kabul ettikleri bir anlaşma ile Ermenistan'a bahşediliyordu. İşte henüz tarihe mal olacak kadar uzun bir zamana ait olmayan bu hadiselerin canlı levhalar halinde millet hatırasında muhafaza altında bulunduğu bir sırada Trabzonlular namına hareket ettiklerini ifadeye cüret eden birkaç şahıs dört senelik kanlı mücadelelerin mesut neticelerini hafife alma gafletinde bulunuyor ve memleketi için yegâne hayat olan bütün mukaddes mefkûrelere tecavüze kalkıyor...

Trabzonlular, size bugünkü idarenin fenalıklarından bahsedenler, milletin ruhundan ilham alan hayat veren umdelerimiz aleyhinde telkinlerde bulunurlar ve nihayet en karanlık günlerde kurtuluş ve bağımsızlık hedefine varmak için sizinle işbirliği eden, size naçiz yol göstermelerıyla hizmet eden zevata yalan dolanlarla hücum eyleyenler kimlerdir...

Onlar, bin türlü entrikalar ile kendilerine şöyle veya böyle bir mevki temin ettikten sonra Trabzon ahalisinin her hakikati gören asil ruhuna tahakküm etmek isteyen, her hadiseden istifade ile ahaliyi küçük düşürmeye vesile arayan ve mağduren merhum bir arkadaşımızın na'sı üzerine çıkarak kendi şahsi nüfuz ve menfaatlerini tesis ve temin için vatanın beka ve selametine yegâne dayanak olan birlik ve ahengini tahribe çalışan bedbahtlardır."

Atatürk muhalifi ve saltanat yanlısı Rize mebusu Ziya Hurşit,

Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey'in Topal Osman Ağa tarafından öldürülmesini Trabzon'da muhalif bir hareket örgütlemek için propaganda aracı olarak kullanarak halkı küçümet aleyhinde kışkırtmaya çalışmıştı. Saltanatın kaldırılması için yapılan Meclis oylamasında başkının "Oy birliği ile kabul edilmiştir" sözüne "Ben muhalifim, oy birliği ile değil, çoğunlukla kabul edilmiştir" diye bağırarak yanıt veren de Ziya Hurşit olmuştu.

Ziya Hurşit daha sonra Atatürk'ün birçok eski silah arkadaşının da adının karışacağı İzmir Suikastı nedeniyle yargılanıp, suçlu bulunup, üzerine şu yafta yapıştirilip idam edilecekti:

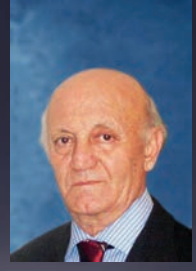
"Türk, vatan ve namusunu kurtaran Aziz Reisicumhur Hazretleri'ne suikast icra ve heyeti Vekiliyeyi iskat ve takibi hükümet edeceği (düşürerek değişik hükümet kuracakları) bir anda derdest edilip bilmuhakeme (yakalanıp yargılandıktan sonra), cürmiyeti sabit olan ve Kanun-u Ceza'nın 53. maddesi delaletiyle 57. maddesinin fıkra-i mahsusuna tevfikan (uyularak) salben idamına karar verilen Rize mebusu Ziya Hurşit"

omerdedeoglu@butundunya.com.tr

"Vatana ihanetin nedeni olmaz; er ya da geç bedeli olur."

M. Kemal Atatürk

Düşler ve Düşünceler
Yahya Aksoy

Atatürk'ün Ulusal Egemenlik Stratejisi

Kurtuluş Savaşı'nın parolası:

*“Hakimiyet-i milliyeye müstenit, bilâ kayd-ü şart müstakil
yeni bir Türk devleti kurmak... Binaenaleyh, ya istiklâl,
ya ölüm... / Meşru haklarının bilincinde olan bir ulus
karşısında, yeryüzünün en güçlü orduları, en etkili
silahları âciz kalır...” Atatürk »*

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün programlarını, Türk Kurtuluş Savaşı'nı, sömürgeciliği yenmenin tarihine tek örneği yapan ve millet iradesine dayanan Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa Kemal, stratejisini şöyle anlatıyordu:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti millidir; tamamiyle maddidir; hakikatperesttir... TBMM'nin bütün programlarının umdesi şu iki esastır:

**“Türkiye
Büyük Millet
Meclisi
Hükûmeti
millidir;
tamamiyle
maddidir;
hakikat-
peresttir...”**

*İstiklâli tâm,
bilâ kayd-ü şart hâ-
kimiyet-i milliye.
Birinci umdesinin ifâ-
desi Misâk-ı Millî'dir.
İkinci ve hayâtî olan
umdesinin beyânı Teş-
kilat-ı Esasiye Kanu-
nu'dur.”* (1)

Mustafa Kemal Atatürk'ün emsalsiz başarıları temelinde, bütün savaş kurallarını stratejik gerçeklerin ruhuna uygun planlayarak savunmada, taarruzda, diplomaside ve siyasi

alanda kararlılıkla uygulamak esası bulunmaktadır.

Atatürk'ün 21/22 Haziran 1919 tarihli Amasya Tamimi'nde belirttiği **“Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır...”** çağrısı milletin evlatlarına güvenme parolasıdır.

“Savaş, iki ulusun bütün varlıklarıyla, bütün maddi ve manevi güçleriyle karşılaşması demektir. Bunun için bütün Türk ulusunu

düşüncesiyle, duygusuyla ve eylemli bir biçimde cephedeki ordu kadar savaşla ilgilen-dirmeliydim. Yalnız düşün-man karşısında olanlar değil, köyünde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silahla vuruşan savaşçı

gibi kendisini görevli bilecek, bütün varlığını savaşa verecekti... Bağımsızlık savaşlarının tek başarı koşulu bu noktada yatar.”

Times gazetesini, Millî Mücadele'yi **“Bütün cihanın kuv-**

vetine karşı millî bir hareket yaratmak... Ne çocukça bir hayal” diyerek karşılarken; **Elde avuçta hiçbir şey yokken, emperyalizme, galip devletlere ve diğer**

olumsuzluklara karşı silahlı mücadeleyi çığırılık sayanlar çoktu. Silahsızlandırılmış Türk ordusunun bu tarihteki gücü, o da kâğıt üzerinde, 35-40 bin kişidir. Oysa Türkiye’deki silahlı işgalcilerin sayısı giderek 400.000 kişiyi bulacaktır. Yoksul, bitik Anadolu, bütün bu işgalcileri ve on binlerce silahlı silahsız haini yenmeyi başaracaktır. Millî Mücadele işte bu mucizenin, bu onurlu, güzel çığırılığın adıdır. (2)

Başkomutan’ın tarihi emri:

“Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath, bütün vattandır...”

“...Atatürk’ün genç zabıtlığında bilmediğimiz, meydana çıkmamış vasıfları, büyük vazifeler karşısında bulduğça kendini göstermiştir. Büyük hassaları vardır. Karar sahibidir, kararları açıktır. Ve bir defa karar verdikten sonra onu tatbik ettirmek için şahsiyeti çok tesirlidir...Siyasi vasıfları hakikaten çok yüksekti. Millî Mücadele’nin, bir Millet Meclisi kurularak onunla beraber yürütülmesi son derece güç, fakat harikulade isabetli bir karar olmuştur... Askerî sahada, idarî sahada, iç ve dış siyaset sahasında bu harikulade bir buluştur. Emsali de yoktur...” (3)

“Kurtuluş mücadelesinin sembolü Ankara, Türk milliyetçiliğini temsil ediyordu. Kurtuluş Savaşı’nın bütün sıfatları ve deyimleri de buna işaretir. Millî Mücadele, Millî İstiklâl, Millî Zafer, Hakimiyet-i Milliye, Kuvay-ı Milliye,

Misak-ı Millî, Büyük Millet Meclisi terimleri ile katıksız, pürüzsüz tam bir milliyetçilik ifade edilmiştir.”(4)

Prof. Dr. Mümtaz Turhan şöyle demektedir:

“Atatürk’ün büyük dehası burada da kendisini göstermiş, milliyetçiliğin modern bir millet olma ve millî bir kültüre kavuşma hususundaki mühim rolünü sezmiş, onu umdelerinin başına koymuştur.” (5)

“Atatürk, milliyetçiliğin modern bir millet olma ve millî bir kültüre kavuşma hususundaki mühim rolünü sezmiş, onu umdelerinin başına koymuştur.”

Türk dilini Türk milleti için kutsal bir hazine sayan Atatürk, *“Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir...”* demiştir. (6)

Mustafa Kemal, Yunus Nadi’nin Ankara’da ordunun bulunmamasından yakınması ve meclis kurma fikrini nazariyat saymasına karşı şöyle demiştir:

“Bence Meclis nazariye değil, hakikattir. Ve hakikatin en büyüğüdür. Evvela Meclis, sonra ordu,

Nadir Bey. Ordu demek yüz binlerce insan ve milyonlarca servet demektir. Bunu ancak milletin kararı ve kabulü meydana çıkarabilir...”

23 Nisan 1920’de TBMM’nin toplanmasında başlayarak, daha ilk günlerden itibaren, gerek Millî Mücadele’nin, gerek siyasi iktidarın hukuki dayanağını “millî irade”de gören Atatürk şunları ifade etmiştir:

“Ben her kerameti meclisten bekleyenlerdenim. Millet işlerinde geçerli olan ancak ulusal kararlara dayandırmak, milletin eğilimini yansıtmaktır.”

“...Ankara’da bir millet meclisi toplama tasarrusının eyleme dönüşmesi zamanının geldiğini düşünüyordum. Sivas’ta içtiğimiz ulusal yeminin gereğini yerine getirmeliydik. ‘Ulusal Yemin’, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yasasıydı.”

Öteden beri şuna inanıyordu:

“Ben her kerameti meclisten bekleyenlerdenim. Millet işlerinde

geçerli olan ancak ulusal kararlara dayandırmak, milletin eğilimini yansıtmaktır. Milletimiz çok büyüktür korkmayalım; o tutsaklığı ve aşağılanmayı kabul etmez...Temsil Heyeti adına altı maddelik bir bildiri ve tören programı hazırlayarak 23 Nisan 1920 Cuma günü Meclisin açılacağıni duyurdum. Sonra da Meclis açıldı. Uzun tartışmalardan sonra Mec-

lis’in adının “Büyük Millet Meclisi” olması kararlaştırıldı. Ben, bütün milletin emir alacağı en yüksek makamın Büyük Millet Meclisi olduğunu açıkladım. Oturumu 23 Nisan günü saat 13.45’te Meclis’in en yaşlı üyesi Milli Eğitim Müdürlüğü’nden emekli Sinop milletvekili Şerif (Avkam) kürsüye çıkarak açtı... Tam bağımsız yaşa-

mak için kesin kararlı bulunan ve öteden beri özgür ve başına buyruk yaşamış ulusumuz, tutsak duruma düşmeye sertçe ve kesinlikle karşı çıkmış, hemen vekillerini toplama-ya başlayarak yüksek Meclisimizi

oluşturmuştur. Bu yüksek Meclis'in en yaşlı üyesi olarak, Tanrı'nın yardımıyla ulusumuzun iç ve dış tam bağımsızlık içinde alınayazısının sorumluluğunu doğrudan doğruya yüklenip kendisini yönetmeye başladığını bütün cihana duyurarak Büyük Millet Meclisi'ni açıyorum.” (7)

Büyük Millet Meclisi'nin açılışından bir gün sonra 24 Nisan 1920'de Mustafa Kemal başkanlığa seçildi. Ünlü şair Yekta Güngör Özden'in Atatürk'üm şiiirinde ifade ettiği gibi: *“Bu vatan seninle dolu / Bölünmez aydınlığı Türkiye'ye' min...”*

Yurdumuzun her tarafındaki çocuklardan Atatürk'e yüzerce sevgi, saygı ve övgü dolu mektup gelmekteydi. Samsun İlkokulu 5. sınıf öğrencisi Bahri'nin mektubu özetle şöyle:

“Çok Sevgili Gazi Babama;

Yurdumuzu şenlendiren, benliğimizi koruyan büyük kumandanın mübarek yüzünü görmek için bütün yavrularının kalbinin çarpıtığını bilirsiniz. Sizi görmek için kalbimde yanan ateş beni yakıyor... Dünyada yegâne malum olan sevgili tayımı (at yavrusu) aziz babama armağan edeceğim... Bu küçük yavrunuzun candan kopan, gönlünden gelen bu hediyesini kabul etmenizi rica eder ellerinizden öperim sevgili Gazi Babam.”

Bu mektubu okuyunca gözleri dolan Atatürk, şu emri verir:

“Samsun valisine bir yazı

gönderin. Çocuğun hakkındaki duygularına ve armağanına teşekkür ettiğimi ve bu değerli hediyesini kendisine bağışladığımı bildirin. Vali, çocuğun babasına bizzat tebliğ etsin.” (8)

Atatürk'e göre, *“Toplumda en yüksek özgürlüğün, en yüksek eşitlik ve adaletin devamlı şekilde sağlanması ve korunması, ancak tam anlamıyla millî egemenliğin kurulmuş olmasına bağlıdır.”* Türk Bağımsızlık Savaşı bu görüşlerin ışığı altında milletin, egemenliğini kendine almasıyla başlamış, bu irade gücü ile başarıya ulaşmış ve demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olarak Türk kültürü temelinde Cumhuriyet ile taçlandırılmıştır.

Ulusumuza ve öncelikle çocuklara armağan edilen, sonsuza dek Ata'mızı ve aziz şehitlerimizi saygı ve minnetle anarak kutlayacağımız Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın 103. yılı kutlu olsun. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

(1) 16 Ocak 1923; S. D. 2. s. 5757 (Arı İnan, Düşünceleriyle Atatürk, TTK)

(2) Turgut Özakman, Şu Çılgın Türkler, s.21

(3) A. İpekçi, İnönü Atatürk'ü Anlatıyor, s. 39-40

(4) Peyami Safa, Türk İnkılabına Bakış, s.78

(5) Turhan, Atatürk ve Kalkınma s. 18

(6) Afet İnan, Medeni Bilgiler ve M. Kemal'in el yazıları, s. 18

(7) Adnan Binyazar, Atatürk Anlatıyor, s. 164, 165

(8) Atatürk ve Çocuk, s. 34, Anıtkabir Komutanlığı y.

“Medeniyetin coşkun seli karşısında mukavemet boşunadır. O, gafil ve itaatsizler hakkında çok amansız davranır.”

M. Kemal Atatürk

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

Atatürk ve Seçim

Üçüncü yaşında TBMM'de işler aksamaya başladığında yaşananları şöyle anlatıyor Kazım Özalp:

"Atatürk, TBMM'nin şahsiyetine çok önem verirdi. Her vesileyle Meclis'in yüksek itibarını belirtir, ulusun egemenliğini ve milletvekillerinin yasama doku-

Kazım
Özalp

nulmazlıklarını esas tutardı. Bir gün Meclis'te

muhalif grup mensuplarının şiddetli tenkitlerinden sonra önemli bir kanunun görüşmesi geri kalmış idi. Birkaç milletvekili arkadaş, Atatürk'ün Meclis'teki odasına gelerek: 'Meclis'te millet işlerinin görüşülmesine mani olanlar var. Bunlar beş on kişiden ibarettir. Bu haller böyle devam etmemeli. Bunların isimlerini ve millet menfaatlerini yazarak bir önerge vermeyi düşündük. Bu önerge Meclis'te müzakere edilsin. Meclis'ten

çıkarılmalarını ve intihap dairelerine bildirilerek başkalarının seçilip gönderilmesine karar verelim' dediler.

Ben, Atatürk'ün yanında bulunuyordum. Onları dinledikten sonra şiddetle itiraz etti ve şöyle cevap verdi:

'Olmaz! Biz milletimize ve bütün dünyaya, halk tarafından seçilmiş bir meclisimiz olduğunu ilan ettik. Bağımsız bir devlet kurmakta olduğumuzu iddia ediyoruz. Hükmüet İcraatını tenkit ve muhalefet yapan milletvekillerini çıkarır isek, Meclis'in itibarı ve yasama dokunulmazlığının manası kalmaz. Birkaç kişi dahi olsa bu yapılamaz. İşimize gelmeyenleri çıkaracağız. İstedığımız gibi hareket edenleri koruyacağız. Böyle şey olmaz! Eğer lüzum görülürse seçimin yenilenmesi usulü dairesinde teklif edilir. Meclis karar verir ve millet yeni milletvekillerini seçer, işte bu kadar' dedi."

Dediği gibi de oldu. Yüzyıl önce 1 Nisan 1923 günü seçimlerin yenilenmesi kararı alındı. TBMM'de milletvekillerine seslenen Gazi Mustafa Kemal:

"Türkiye devletinin yapısının özü ulusal egemenliktir; milletin kayıtsız şartsız egemenliğidir. Bir milletin egemenliği idrak etmiş olabilmesi ve onu emniyetle muhafaza altında tutabilmesi, birtakım özel vasıflara ve üstün terbiyeye sahip olmasıyla mümkündür. Bir milletin ki, siyasi terbiyesinde, toplumsal terbiyesinde vatanperverlik sevgisinde noksan vardır; öyle bir millet egemenliğini

"Türkiye devletinin yapısının özü ulusal egemenliktir; milletin kayıtsız şartsız egemenliğidir.

lüzumu derecede kuvvetle elinde tutamaz. Milletimiz üç buçuk, dört seneden beridir büyük kahramanlıklarla, sayısız fedakârlıklarla eline aldığı egemenliğini, bugüne kadar, kendine layık bir surette, toplum için, vatanı için faydalı neticeler verebilecek tarzda iyi kullanmıştır: (...) Bu kararlar yeni Türkiye devletinin inkılabının temeli olan yeni ve verimli milli düsturları, yüce mefkureleri sarsılmaz bir surette bir kere daha tespit edilmiş ve kuvvetlendirilmiştir.

Arkadaşlar! Türkiye devletinde ve Türkiye devletini kuran Türkiye halkında tacdar yoktur! Diktatör yoktur! (Kahrolsun tacdar sesleri.) Tacdar yoktur ve olmayacaktır! Çünkü olamaz. (Şiddetli alkışlar.) (Bravo sesleri.)

Milletin hakiki temsilcileri olan

değerli üyeler! Sizler, bugünkü kararınızı, yalnız vicdanınızdan ve beyninizden çıkmış olan, doğmuş olan hakiki ve samimi hislerle vermiş bulunuyorsunuz; memleketin, milletin saadeti için, refahı için, geleceğini temin için gördüğünüz lüzum üzerine vermişsinizdir ve bundan dolayı yüksek heyetiniz cidden takdire değerdir ve tebrike değerdir. (...)

Bütün dünya bilmelidir ki, artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiçbir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır: O da ulusal egemenliktir. Yalnız bir makam vardır: O da, milletin kalbi, vicdanı ve mevcudiyetidir. (Alkışlar) İnşallah milletin yeni vekillerinin gelişine kadar yüksek heyetiniz üzerlerine verilen vazifeleri şimdiye kadar olduğu gibi o zamana kadar da iyi yaparsınız."

Ulusal egemenliğin kanıtı ve simgesi TBMM, yepyeni bir devlet kurmakta olan Mustafa Kemal için, "en vazgeçilmez" önemde ve yücelikteki bir temeldi. Çünkü Meclis, üzerinde

ulusun genelinin görüşlerinin dile getirildiği sarsılmaz bir temel olmasının yanı sıra, ulusun egemenliğini simgelediği yüce varlığıyla, ayrıca bir "bağımsızlık kanıtı"ydı.

Kurtuluş Savaşı'nı bile meclis çattısı altında yapmaya özel bir özen gösteren Mustafa Kemal, savaş öncesi ön çalışmalarını da hep

"Bütün dünya bilmelidir ki, artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiçbir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır: O da ulusal egemenliktir.

kongre çatıları altında yürüttü. Siyas Kongresi'ni toplamaya çalıştığı günlerde Mustafa Kemal, kongrenin amacını soran bir gazeteciye, o başlangıç günlerinin başlangıç toplantılarından birinin amacını özetlediği sözleriyle aslında, "işin" sonunda gerçekleştireceği meclis kurma ülküsünü açıkladı:

"Ulusal yazgımız konusunda bir takım ilkeler benimsiyoruz. Bu ilkeleri savunacak milletvekillerini seçerek, ulusun genelinin görüşlerini saptamak amacımızı gerçekleştirmek istiyoruz."

Aynı gazetecinin "Adaylığınızı koyacak mısınız?" sorusunu ise

şöyle yanıtladı:

“Ben sırf vatan ve ulusuma böyle her an, her dakika bütünüyle bedenimi feda etmek amacıyla kutsal mesleğimden ayrılıp ulusun bağına döndüm. Bunu yaparken sıradan bir ulus bireyi olarak elimden gelen her türlü fedakârlıktan geri kalmamak azmindeydim. Bununla birlikte tümüyle ulusumun genel iradesine uyum ve boyun eğdim. Eğer ulus beni milletvekili seçme isteğini gösterirse seve seve kabul ederim. Fakat kendiliğimden hiçbir girişimde bulunmayacağım.”

Mustafa Kemal, seçim öncesi kendi kaleme aldığı seçim bildirgesinde, TBMM'nin anlamını ve önemini özetlerken, böylesi bir çatı altında ulusu temsil etmek üzere seçimlere girmeye hazırlanan milletvekili adaylarına da, dolaylı olarak, bu çatı altındaki görevlerini anlattı:

“Egemenlik kayıtsız, koşulsuz ulusundur. Yönetim düzeni halkın yazgısını doğrudan doğruya kendisinin düzenlemesi ilkesine dayalıdır. Ulusun gerçek ve tek temsilcisi TBMM'dir. TBMM dışında hiçbir birey hiçbir güç ve hiçbir makam ulusal yazgıya egemen olamaz. Bundan dolayı tüm yasaların düzenlenmesinde, her çeşit örgütte, yönetimin genel ayrıntılarında, genel eğitim ve ekonomi konularında ulusal egemenlik ilkesi içinde hareket edilecektir.”

Mustafa Kemal, yurt gezilerinden birinde gittiği Eskişehir'de halka, “Yurttaş olmanın bir gereği olan seçmenlik görevinin” anlamını ve

önemini açıkladı ve “Seçmenlik görevi, duygusallığa göre değil, akla göre yerine getirilmelidir” dedi. Seçim sonrası oluşan TBMM'de ise, bu kez milletvekillerine seslendi ve şu sözlerle onlara Türkiye devletinin anlamını ve TBMM'nin önemini anlattı:

“Muhterem ve aziz arkadaşlarım, yeni Türkiye devletinin ruh yapısı ulusal egemenliktir. Bir ulusun

“Türkiye devletinin ruh yapısı ulusal egemenliktir. Bir ulusun egemenliğinin bilincinde olabilmesi, onu güvenle koruyabilmesi birtakım özel niteliklere ve üstün bir eğitime sahip olmasına bağlıdır.”

egemenliğinin bilincinde olabilmesi, onu güvenle koruyabilmesi birtakım özel niteliklere ve üstün bir eğitime sahip olmasına bağlıdır. Bir ulusun siyasal eğitiminde, toplumsal eğitiminde, vatan sevgisinde eksiklik varsa, o ulus egemenliğini yeterince güçlü bir biçimde elinde tutamaz. Yüce meclisin bugünkü kararları tüm bu nitelikler, üstünlükler, özelliklerle ulusumuzun erginliği bir kat daha yükseltilmiş ve bütün dünyaya, bu gerçeği görmek istemeyen dünyaya gösterilmiş ve ilan edilmiştir.”

Bir yandan seçmene yurttaşlık görevini, bir yandan milletvekillerine TBMM'nin anlamını ve ulusal egemenliğin önemini anlatan Mustafa Kemal, aynı çatı altında ve aynı milletvekillerinin karşısında, kendini de savunmak zorunda kaldı. Çünkü onun kurduğu meclise, millet vekilleri olarak girebilmiş iki, üç kişi, yasaları araç olarak kullanarak kendisini, yani Mustafa Kemal'i, seçme ve seçilme gibi çok önemli bir yurttaşlık hakkından yoksun bırakmak girişiminde bulundu. Bu iki, üç kişi, yasaların kendilerine verdiği yasa yapma hakkını kullanarak, seçim yasasında değişiklik yapmak istiyorlardı.

Onların yasada yapmak istedikleri değişikliğe göre, doğum yeri Türkiye sınırları dışında kalan kişiler, milletvekili seçme ve seçilme hakkına sahip olamayacaklardı. Bunun anlamı çok açıktı. Türkiye'nin şimdiki sınırları dışındaki Selanik'te dünyaya gelen Mustafa Kemal'in elinden,

milletvekili seçme ve seçilme hakkı geri alınacak, kendi kurduğu meclise milletvekili olarak da giremeyecek, ve seçimde oy da kullanamayacaktı.

Bunlara karşı mecliste yaptığı konuşması, yalnızca şu kadarcıktı:

“Bu girişim beni yurttaşlık haklarımdan yoksun bırakmaya yönelmiştir. Doğduğum yer, ne yazık ki, bugünkü sınırlarımızın dışında kalmış bulunuyor. Herhangi bir seçim bölgesinde beş yıl olsun oturup kalmış da değilim. Eğer düşmanlar amaçlarına tam ulaşmış olsalardı, bu tasarıya imza koyan bayların memleketleri de sınır dışında kalabilirdi. Aralıksız beş yıl bir seçim bölgesinde oturup kalmamışsam, bu da yurda yaptığım yararlılıklar yüzündendir. Ben sanıyordum ki bu yararlılıklarından dolayı ulusun sevgisini, saygısını kazandım ve belki de İslam dünyasının gözüne girmiş bulunuyordum. Bütün bu sevgilere karşı yurttaşlık haklarımın elimden alınmak isteneceğini hiç düşünmezdim. Sanıyordum ki yabancı düşmanlar, canıma kıymak yoluyla beni ulusuma yararlı olmaktan alıkoymaya çalışacaklardır. Ama hiçbir zaman aklımın köşesinden geçmedi ki, yüce mecliste bunlarla bir düşünen iki, üç kişi olsun çıkabilecek!”

Bu sözlerin ardından mecliste Mustafa Kemal'i öven konuşmalar yapıldı, ona özel bir ayrıcalık tanınarak, kendisinin bu yasanın dışında tutulması önerildi. Mustafa Kemal, milletvekillerinin böylesi tutumuna da karşı çıktı ve yeneden söz alarak, bu kez kendini öven

milletvekillerine, dünyanın belki de en kısa, fakat en önemli şu dersini verdi:

“Hiçbir kişiye ayrıcalık tanıyan bir yasa olamaz. Bana ayrıcalık tanıyan bir yasa da olamaz. Ben adalet ve hukuk istiyorum; ama kendim için değil, herkes için istiyorum...”

Mustafa Kemal, seçimlere yurttaşların gereken önemi ve duyarlılığı göstermesini her zaman istedi ve bu isteğini, hemen her olanak bulduğunda, kendisini dinleyenlere bir ders vericesine tane tane açıkladı. Adana’da çiftçilerle yaptığı bir söyleşideki şu sözleri de, bu “ders”lerinden biriydi:

“Sayın çiftçiler, yeni seçimlere çok önemli bir vatan görevi olarak değerlendiriniz. Çünkü seçimler sonrasında oluşacak meclisin ülkeye, ulusa yapmak zorunda olduğu görevler çok güç, çok ağır ve çok önemlidir. İçinizden ülkeyi ve ulusu en çok seven, aklına, sağduyusuna, vicdanına en çok güvendiklerinizi seçiniz. Meclis bu sayede sizin isteklerinizi gerçekleştirmeye, hak ettiğiniz refahı sağlama gücüne sahip olacaktır. Bana gelince, ulus beni yeniden seçtiğinde bu meclise katılırım. O zaman görevimi güvenle yerine getirebilmek için bir halk fırkası kurmak niyetindeyim. Partinin programını gereken zamanda tüm ulusa bildireceğim. Memnun olursanız, iyi bulduğunuz yerler olursa, onları kabul edersiniz; memnun olmadığınız yerler olunca, onları da bana bildirirsiniz. Ben de gereken düzeltmeleri yaparım.

İstiyorum ki o program kişisel olmasın, tüm ulusun programı olsun.”

Kurtuluş Savaşı, TBMM, Cumhuriyet ve öteki kazanımlar gerçekleşikten sonra bu yapıyı geleceğe taşıyacak kurumların oluşturulmasına sıra geldiğinde Mustafa Kemal, “Bir düşünceyi yaşama geçirebilmek için elbette o düşüncenin girişimcisi ve girişimcileri olmalıdır” dedi ve bu girişimcileri şöyle tanımladı:

“Ulusumuz çok zamandan beri siyasi partiler yüzünden ve siyasi partilerin ihtirasları ve onların çatışmaları yüzünden çok büyük zararlar uğramıştır. Ulusun çıkarları unutulmuştur. (...) Bizim zorunlu olduğumuz, bütün ülke evlatlarının el ele vererek çalışmasından ve çalışmasıyla elde edilecek sonuçtan ibarettir. Siyasi örgütler ekonomik amaçlara dayanarak kurulur. Parti kuruluşunda başka bir kötü niyet yoktur. Başka kötü niyetle kurulan partiler gerçek partiler değildir. Onlar hırs, çıkar ve çapulcu partileridir. O halde biz öyle bir parti yapacağız ki, bundan bütün ulusun, hiç ayırım yapmadan herkesin çıkarını ve yaşam nedenlerini, mutluluğunu sağlamayı görev edinebilsin! Buna olanak var mıdır? Evet buna olanak vardır ve bundan başkasını ülkede yapmanın olanağı yoktur.”

Mustafa Kemal, yalnızca milletvekillerine değil, yurt gezilerinde çiftçilere, işçilere, zenginlere, aydınlara da kimi görevlerini anımsatmaktan geri kalmadı. Bu amaçla yaptığı konuşmalarından birinde şöyle dedi:

“Aydın bilim adamı denen

insanlar vardır. Aydınlar, okumuşlar olsun, bunlar başlı başına kendi çıkarlarını düşünür bir sınıf olamaz! Eğer bunlar, 'Biz ülke içinde özel bir kitleyiz, bizi mecliste başlı başına temsil edenler bulunsun ve meclis yalnız bizim çıkarlarımızı sağlayacak yasalar yapsın' derlerse umdukları yarardan yoksun kalırlar.

Aydınlara ve okumuşlara düşen çok yüksek bir görev vardır. Halkın içine girmek ve onlara yol göstericilik yapmak, onlara zenginliğe ve

mutluluğa kavuşmak için öncülük etmek, onları aydınlatmak, bilgilendirmek ve başarılı kılmaktır. Sanıyorum ki her ülkede bilginlerin en insancıl ulusal ve vatani görevi yalnız ve ancak bu olabilir. Ulusun karşısında namuslu olmak ve namuslu davranmak gerekir.

Ulusu aldatmayacağız! Ulusa daima gerçeği söyleyeceğiz. Kendimizi kimsenin üstünde görmeye hakkımız yoktur.”

yasarozturk@butundunya.com.tr

Mustafa Kemal'in
1927 Yılında
Yayımladığı Genelge

Milletvekilleri İçin Zorunlu Kurallar

■ Milletvekillerinin özel yaşamlarında ticaret, tarım, sanayi vb. alanlarındaki iktisadi ve mali faaliyetleri devletin yasalarına bağlıdır(...) Ancak milletvekillerinin milletvekili sıfatını özel iktisadi yaşamları için istismar edememelerine parti genel başkanlığı özel bir özen gösterecektir.

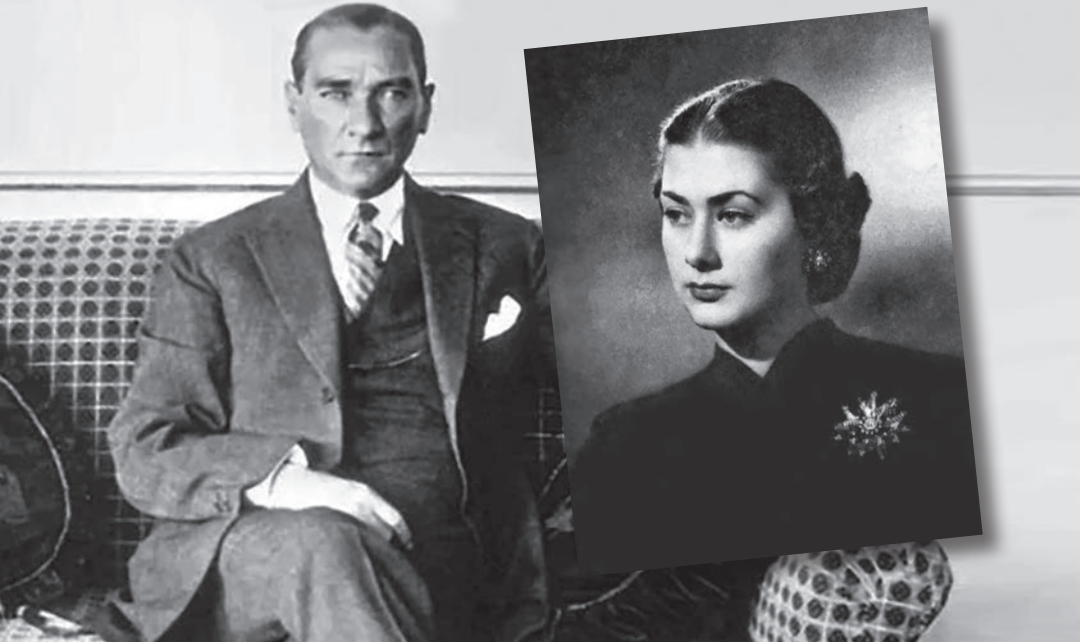
■ Sermayesinin çoğunluğu devlete ait olan kuruluş ve şirketlerle, genel çıkarlara ait ve özel sözleşmeye bağlı ayrıcalıklı şirketlerde ve tekel idarelerinde, hükümetçe yönetim kurullarına atanan üyeler ve bu kuruluşları temsil vaziyetinde bulunanlar partiye mensup milletvekillerinden olmayacaktır. Diğer şirket ve kuruluşlarda yönetim kurulu üyeliği genel kurallara bağlıdır.

■ TBMM Başkanı, ve başkan yardımcıları, bakanlar ve parti genel sekreteri, parti grubu başkanı ve başkan yardımcıları, parti denetçileri gerek devletin ilgili olduğu kuruluşlarda, gerekse devletin ilgili olmadığı özel şirket ve kuruluşlarda müdürlük, yönetim kurulu üyeliği, gibi yönetim ve temsil vaziyetlerinden gerçek biçimde feragat ederler. Müdürlük ve yönetim kurulu üyeliği gibi bir yönetim vaziyeti olmaksızın özel kuruluşlarda hissedar olmak devletin genel kanunlarına tabidir.

■ Milletvekillerinin göreve devam noktasından vaziyetleri TBMM'nin özel kaidelerine tabidir. Partiye mensup milletvekillerinin TBMM'de devam bakımından bulunacakları vaziyet partinin genel başkanlığınca özel bir öneme sahip olacaktır.

Sarı Paşa ve Sultan

Bağdat görevi son derece zor ve oldukça maceralı geçmişti. İngilizlerle bir olan Araplar Türkleri yine sırtlarından hançerlemişti. Mustafa Kemal kendisini bir anda sokak savaşları içinde bulmuş, kontrolü ele aldıktan sonra da koca orduyu büyük bir manevrayla hiç beklenmedik bir şekilde geri çekerek yok olmaktan kurtarmıştı. »

Bütün bunların üstüne bir de sıtmaya yakalanmış ve kimbilir kaçınıcı kere ama yine hastalanmıştı.

Ağrı ve ızdırap içindeyken ona Bağdat'ta tanışıp çok samimi oldukları Fansa ailesi kucak açmış, hastalığı ile ilgilenip onu ayağa kaldırmışlardı. Dostlukları her zaman devam etti.

15 Aralık 1917 tarihinde Şehzade Vahdettin'in fahri yaveri olarak Almanya seyahatine katılan Mustafa Kemal Paşa nihayet İstanbul'a dönmüştü. Sarı Paşa, o aralar İstanbul'un kalbi olan Pera Palas'ta kalmayı tercih ediyordu. Burada hem olan biteni yakından takip ediyor hem de artık neredeyse bir İngiliz karargahı haline gelmiş Pera Palas'ta, dosta dönüşüne "ben buradayım" mesajı veriyordu. Kısa bir süre sonra kısıtlı bütçesini daha fazla zorlamamak için kiralık bir ev bakınmaya başladı. Yine böbreklerinden rahatsızdı. Hiç durup dinlenmeye vakti olmamıştı ki!

Ağrılar ve ciddi böbrek rahatsızlığı artık dayanılmaz bir hal almıştı. Doktorlar ona şiddetle Viyana ve Karlsbad kaplıcalarını tavsiye ediyorlardı.

İstanbul'a yerleşmiş olan Fansa ailesi Sarı Paşa'yı burada da yalnız bırakmaya niyetli değillerdi. Tedaviye gidene kadar Beyoğlu'ndaki evlerinin 4. katını ona ayırıp ısrarla eve getirdiler. "Evinin tedaviden dönünce tutarsın" diyerek onu ikna

ettiler.

Henüz eve taşınmıştı ki daha ikinci gününde kapı çaldı. Selma Fansa kapıyı açtı. Gelen kişi Şehzade Vahdettin Efendi'nin kızkardeşinin kızı Prenses Münibe idi.

Selma Hanım doğal olarak bu işe çok şaşırılmıştı. Prenses Münibe Paşa'yı soruyordu ancak Paşa evde yoktu. Selma Hanım, Prensesi içeri davet etti ve nasıl yardımcı olabileceğini sordu. Prenses'in söyledikleri hayli ilginçti. "*Beni buraya Zat'ı Şahane gönderdiler*" dedi. "*Kızları Sabiha Sultan'ı fahri yaverleri Mustafa Kemal Paşa'ya vermeyi arzu ediyorlar, kendisine bu meseleyi söyleyiniz, ben sizden haber alırım!*"

"Münibe Hanımefendi geldiler. Zat'ı Şahane, kızları Sabiha Sultan'ı size vermeyi arzu ediyorlar, ne dersiniz?"

Haber çıkmadı çünkü Paşa, kısa bir süre sonra Fansa ailesinin evlerinden ayrılarak, şimdi müze olan Şişli'deki evine taşınmıştı. Tam da bu dönemde Atatürk'e hazırlanan bir suikast teşebbüsünün sebeplerinden birinin de Sultan ile evlenme söylentilerinden kaynaklandığı olasılığı yüksektir.

Türk ordusunun en ünlü komutanlarından biri olan Mustafa Kemal Paşa'nın "Generaller Komplosu" kuruntusundan doğan kuşkulara, bir

Paşa irkilir ve yavaşıa: “Doktor, tabancan var mı?” diye sorar. O, “Yok” deyince: “Benim sol ceket cebimde bir tane var. Al ve tetiğini aı, arkamızdan gelen var” der.

de Sultan’la evlendirmek istendiği söylentileri eklenmiştir. Onun, Pa-dişah’ın yakını sanılmasından, Pa-dişah’la görüşmelerinde hükümet aleyhinde telkinlerde bulunmasın-dan, Enver’in unvanını değiştirt-tikten sonra onun yerine geçmek istediği yolundaki söylentilerden doğan kuşkular, birbirine eklendiķe

eklenmiştir. İşte bu söylenti-lerin yaşandığı bir dönemde, Mustafa Kemal Paşa ile Dr. Rsim Ferid, 76 Numaradaki bilinen eve gitmek üzere Aka-retler Yokuşu’nu inerken, Va-lide eşmesi’nden az aşağıda yolun daraldığı, Vişnezde Ca-mii’ne giden köşesinde Paşa irkilir ve yavaşıa: “Doktor, ta-bancan var mı?” diye sorar.

O, “Yok” deyince: “Benim sol ceket cebimde bir tane var. Al ve tetiğini aı, arkamızdan gelen var” der.

Doktor tabancayı alınca, Mustafa Kemal de sağ tara-fındaki tabancayı çekip bir an-da dönerler ve arkadan gelen adamı derdest ederler. Adam, iri yarı İdris isminde bir Ka-nun çavuşu’dur. Hiç böyle bir hareket beklemeyen adam şaşkınlık içindeyken elinden Parabellum tabancasını alıp önlerine katarak eve gelirler. Adam evde sorguya çekilin-ce, Mustafa Kemal’i öldürmek üzere takip ettiğini itiraf eder.

Bu Paşa’ya yönelik ne ilk ne de son suikast teşebbüsüdür.

Bu arada yeni kiralanen evin ilk ziyaretçisi Vahdettin’in yakın dostu İbrahim Bey olmuştur.

İbrahim Bey ziyarete geldiğinde Paşa yine evde yoktu ancak İbrahim Bey Paşa’nın yaveri Cevat Bey ile görüştü. Konu yine aynı idi.

Veliaht Vahdettin iki kızından biri olan Sabiha Sultan’ı Mustafa

Saray içinde şifreli haberleşme sayesinde, Paşa gelmeden önce onu görebilmek için bahçede yürüyüşe çıkanların sayısı oldukça fazlaydı.

Kemal Paşa'ya vermek istiyordu. Elbette Vahdettin bu hamlesiyle ordu içinde çok sevilip sayılan Mustafa Kemal Paşa'nın kendi yanında olmasını istiyordu. Çanakkale'de efsaneleşen, kendisini beraber gittikleri Almanya seyahatinde daha da yakından tanıyarak bilgisine, duruşuna, karizmasına hayran kaldığı Mustafa Kemal Paşa, veliaht tahta geçip Padişah olduğunda onun karşısında değil, yanında yer almalıydı.

O herkesin gözdesi Mustafa Kemal Paşa'ydı. Nam'ı diğer "Sarı Paşa".

Saray'a geleceği duyulunca bir telaş başlardı. Harem'de ona gizli bir isim takılmıştı. "Sarı Gül!"

Saray içinde şifreli haberleşme sayesinde, Paşa gelmeden önce onu görebilmek için bahçede yürüyüşe çıkanların sayısı oldukça fazlaydı. Daha sonraları "Sarı Gül" şifresi yerini bir başka isme bırakmıştı.

"Sarı Paşa!"

Sarı Paşa'nın evlenme ihtimaline sen çok sevinen kuşkusuz Zübeyde Hanım'dı. Hele de gelin adayının Veliâht'ın kızı olması onu heyecanlandırmıştı. Çevresinde herkes bu evliliğin çok iyi olacağını düşünüyordu. En yakın arkadaşlarından Fethi Bey (Okyar) ve Rauf Bey (Orbay), bunun son derece önemli bir şans olduğunu söyleyerek Enver Paşa'yı örnek gösteriyorlardı. Sadrazam Talat Paşa bile bu konuda açık desteğini ifade etmişti. Padişah Mehmet Reşat hem yaşlı, hem de oldukça hastaydı. Hatta Almanya seyahatine Veliâht Vahdettin'in gönderilmesine sebep de buydu. Yani Vahdettin'in yakında tahta çıkmasına kesin gözüyle bakılıyordu. Mustafa Kemal Paşa, önceleri ne evet ne hayır dedi. Daha sonra kurulacak Cumhuriyet hükümetlerinde Mustafa Kemal'in ölümüne değin Dışişleri Bakanlığı yapacak olan Dr. Tevfik Rüştü Aras bu olayları anarken "*Ben bu işin olmayacağına o kadar inanıyordum ki ona hiç karışmadım.*" diyecekti.

Peki ya Mustafa Kemal Paşa? Bu sorunun yanıtı, İstanbul'da bir gece yürüyüşünün ardından ortaya çıkacaktı.

Şimdi filmi biraz ileri saralım ve bu ilginç hikayeyi Atatürk'ün kendisinden dinleyelim.

Aradan yıllar geçmiş, milli mücadele başarıyla sona ermiş ve Cumhuriyet ilan edilmiştir.

Milli mücadelede çok önemli rol oynamış, kelimenin tam anlamıyla "kelle koltukta" her türlü riski göze alarak Atatürk'e büyük destek olmuş, ismi çok fazla dile getirilmese de Atatürk'ün 1910 yılından beri tanıyıp en çok güvendiği dostlarından biri olan Dr. Rasim Ferit Talay ve çoğu Atatürk'ün yakın çevresinden oluşan arkadaşları Çankaya'da sofradadırlar.

Bir ara sohbet, 1924 senesinde Hilafet'in kaldırılması ve hanedan üyelerinin yurdusına çıkarılmasına gelir ve Atatürk "Biliyor musunuz?" der, "Şu an ben de o hanedan üyeleri arasında olabilirdim. Eğer değilsem bunda Dr. Rasim Ferit Bey'in payı pek yüksektir. Kendisine müteşekkir olduğumu hepinizin önünde belirtmek isterim."

Dr. Ferit her zamanki alçakgönüllü haliyle herkesin meraklı bakışlarından saklanmaya çalışırken Atatürk devam eder.

"Keyifli bir akşam sonrası doktorla Maçka Kışlasının karşısındaki parka gidip oturduk. Herkesin Sabiha Sultan ile evlenmem konusunda yaptıkları baskı kafamı çok meşgul ediyordu. 'Ne dersin doktor, düşüncelerin nedir?' diye sordum.

Gözünü kırpmadan 'Olmaz bu iş.' dedi.

Şaşırdım. Herkes olsun diye uğraşıyordu. 'Neden?' diye sordum.

Cevapladı. 'Üç sebebi var.' dedi.

'Bir, sen iki ay içinde herhangi bir kadından bıcarsın!'

Gülümsedim.

'İki, Sultan ile evlilik sana ağır gelecek bir merasime tabiidir. Yanına gidebilmek için bile izin istemelisin ve ya onun davetini beklemelisin ki sen bunu yapamazsın.'

'Üç, evlenirsen

eleştirdiğin Enver Paşa'ya benzersin!'

Gözlerimi dikip baktım ona ve söyledikleri tek tek kafamın içinde şekillenmeye başladı. 'Biliyor musun,' dedim, "bana gerçekleri söyleyen tek dostum senmişsin."

Konu o an, orada kapanmıştı.

Ancak bu Sarı Paşa'nın hanedan ile olan ilişkilerde son hikayesi olmayacaktı. Çünkü o herkesi kendisine hayran bırakan Sarı Paşa'yıydı. O da başka bir yazımızın konusu olsun. •

kayaboztepe@butundunya.com.tr

Rasim
Ferit
Talay

Kaptan “Çalın” diyordu...
“Kemanlar çaldığına göre gemi batmıyor”
diye düşünenler...devrilen sancak
direklerini sorgulamadılar bile...
Ülkenin yurtseverleri, Atatürkçüleri,
cumhuriyete gönül vermiş aydınları...
Bu ülkeyi kuran güç, koca Türk ordusunun
komutanları, şerefli subayları...
Bilim adamları, hocalar, gazeteciler,
yazarlar alınıp götürüldüğünde...
Kemancılar çaldılar...
Hukuk, eğitim, bürokrasi çöktüğünde...
Üniversiteler, medya, sendikalar, devrimin
getirdiği kurumlar çöktüğünde...
Kemancılar çaldılar...
Bu, sıradan bir çarpma değildi...

Buzdağının görünmeyen yanı vardı...
Karanlık bir gecede devletin omurgası
parçalanıp, gövdesi gömülürken...
Dinleyin...
Titanic kemancıları çalmaya devam ediyor.
“Bir ülkenin neresinde hadise varsa,
nerede sorun, nerede acı, nerede isyan,
nerede rezalet, nerede kahr...
Oraya yetişmek gibi bir günahın ürünü
her bir yazı...
Yazılarım kaybolsun istemedim...
Onları emanet edecek en iyi yeri seçtim.
Kimler için yazdıysam onlara...
Size emanet yazılarım.”

-Bekir Coşkun-

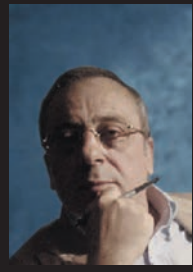

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

13

Otopsi
Cengiz Özakıncı

MAVİ VATAN ve MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK

Fevzi Çakmak
(d.12.01.1876 - ö.10.04.1950)

10 Nisan 1950'de yitirdiğimiz, Kurtuluş Savaşımızın kahraman Erkan-ı Harbiye Reisi, Atatürk döneminin değişmez Genelkurmay Başkanı, Atatürk'ten sonra ikinci Mareşalımız Fevzi Çakmak, üç

kuşak denizci bir ailenin çocuğu olarak 12 Ocak 1876'da İstanbul'da Cihangir'de doğdu. Dedesi Limnili Hacı Derviş Hüseyin Kaptan, dedesinin babası Hacı Halil Kaptan, dedesinin babasının babası Hacı Ali

Kaptan denizciydiler.

"Büyükbabası

Derviş Hüseyin Kaptan, 18. yüzyılın sonlarında Limni'de doğmuştur. Aile aslen Balıkesir'in Çakmak köyündendir. Derviş Hüseyin de kendisinden önceki nesiller gibi denize tutkundur. Büyükbabası Hacı

Halil ve babası Hacı Ali gibi kaptan olur. Çok iri ve çok sağlıklı bir insan olan Derviş Hüseyin Kaptan'ın Karadeniz, Ege ve Marmara'da yetmiş sene bilfiil kaptanlık yaptığı, birkaç defa evlendiği söylenir. Son yıllarını Çanakkale'de geçiren Derviş Hüseyin, çocuklarının, torun ve tanındıklarının sık sık kendisini ziyaret etmelerinden çok memnundur. Zaten

Mareşal Fevzi Çakmak,
Anı madalyası.

ve mezartaşında: "Türkiye Cumhuriyeti Büyük Erkanı Harbiye Reisi Müşir Fevzi Paşa Hazretlerinin Büyükbabaları Bahriye Kolağalarından Limnili Hacı Derviş Hüseyin Kaptanın Ruhuna Fatih, vefatı 1315" yazmaktadır.

"Cihangir'de doğan Fevzi Çakmak, Babası Ali Sırrı Efendi 1880 yılında Bahr-i Siyah (Karadeniz)

Boğazi Topçu Alayı'na atanınca, karısı ve oğlunu da yanına alarak Cihangir'den Rumelikavağı'na taşınmak zorunda kalır. Kale'ye bakan üç katlı ahşap bir ev kiralanır." (Bkz: "Fevzi Çakmak-Günlükler", hzr. Nilüfer Hatemi, YKB yayımları, c1, s.38 vd.)

Özetle Fevzi Çakmak, denizle yoğrulmuş sahil çocuğudur. Bahriye Yüzbaşısı olan dedesinin Çanakkale'deki

Bahriye Yüzbaşısı Limnili Hacı Derviş Hüseyin Kaptan'ın 1933'te torunu Fevzi Çakmak tarafından yaptırılan mezar taşında denizcilik simgesi çapa ve taş kazılı sözler. (Kaynak: Dr. Mithat Atabay, <https://www.canakkaletravel.com/yazi/maresal-fevzi-cakmak-in-buyuk-dedesinin-mezari-ve-evi.html>)

mezarını 1933'te yeniden yaptırmış ve mezar taşına denizci simgesi olarak çıpa koymuştur.

Genç bir subay olarak katıldığı 1912-13 Balkan Savaşları'nda, deniz gücünün, donanmanın yurt savunması için çok büyük bir önemi olduğunu yaşayarak öğrenmiş; bunu 1925'te Harp Akademilerinde verdiği "Garbi Rumeli'nin Suret-i Ziyai ve Balkan Harbi'nde Garp Cephesi" başlıklı konferansının "Deniz Harekatı" bölümünde gözler önüne sermişti. (Bkz: Fevzi Çakmak, "Batı Rumeli'yi Nasıl Kaybettik", Türkiye İş Bankası Kültür y., 2011, s.542 vd.)

Donanmanın yurt savunmasında canalıcı öneme sahip olduğu bilen Fevzi Çakmak, Büyük Zafer'den hemen sonra Cumhuriyet Donanması'nın kuruluşu için harekete geçmiş, 1923'ün ikinci yarısında bir "Bahriye Siyaseti Programı" hazırlamıştı. Bu program TBMM'nin 25.03.1924 günlü gizli oturum tutanağında Milli Savunma Bakanı

İki Mareşal, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak.

tarafından şöyle açıklandı:

- "Erkanı Harbiyei Umumiye (Genelkurmay Başkanlığı) bir 'Bahriye Siyaseti Programı' yapmıştır. Bu program on senede 54 milyonluk bir şeydir. Bu sene için yedi milyon istiyor. (...) Erkanı Harbiyei Umumiye, (ve) Müdafaa-i Milliye Bahriye Dairelerinin iştirakiyle yapılan 'Bahriye Programı' beş seneliktir: * Yavuz'un tamiri, * 2 kıt'a filo, * 2 kıt'a 700 tonluk tahtelbahir (denizaltı) * 6 kıt'a 400 tonluk torpido muhribi, * 4 kıt'a torpido, * 2000 adet torpil malzemesi ve * sefaini mevcudenin (varolan gemilerin) tamiri ve

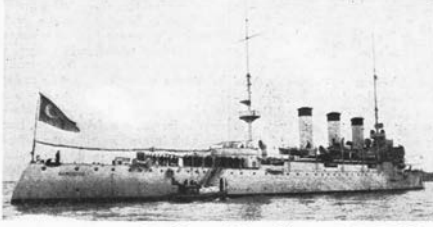

Fevzi Çakmak, "Batı Rumeli'yi Nasıl Kaybettik", Türkiye İş Bankası Kültür y. l.bs, 2011.

Genc denizcilerimiz Akdenizde

Hamidiye mekteb gemisi dün limanımızdan ayrıldı

Gemi, Hanya'dan sonra İskenderiye ve Hayfaya gidecek, İskenderunu da ziyaret edecektir

Hamidiye mekteb gemisi

Hamidiye mekteb gemimiz, geçen hafta ikmal ettiği Karadeniz turnesinden sonra, mukarrer olan Akdeniz turnesine başlamak üzere dün akşam limanımızdan ayrılmıştır.

(Arkası Sa. 5 sütun 4 te)

Cumhuriyet, 05.06.1938.

devam etmesi, hem de altı muhtelif ecnebi limanı dolaşması ... masrafları karşılamak üzere, .. 15.000 liranın,.. verilmesine müsaadenizi derin saygılarımla rica ederim" denirken, donanmanın yabancı ülkelere bu ziyaretlerinin **Genel Kurmay Başkanlığınca yaptırıldığı** belirtiliyordu. (Bkz: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi 030-10-62-415-10)

Hamidiye'nin yabancı ülkeleri ziyareti, 5 Haziran 1938 tarihli Cumhuriyet gazetesinin baş haberi:

- "Genç denizcilerimiz Akdeniz'de.

Hamidiye mektep gemisi dün limanımızdan ayrıldı.

Gemi, Hanya'dan sonra İskenderiye ve Hayfa'ya gidecek, İskenderun'u da ziyaret edecektir.

Hazırlanan programa göre, Hamidiye, doğruca Girit'e gidecek, Salı

günü öğle üzeri Hanya'ya vararak orada üç gün kaldıktan sonra Cuma günü ayrılacaktır. Ayın 11'inde mekteb gemimiz İskenderiye'yi ziyaret edecektir. Burada üç gün kalacak olan Hamidiye, bundan sonra Hayfa limanını ziyaret edecek ve oradan Kıbrıs adasına geçerek Famagosta limanına uğrüyacaktır. Bu limanlarda kalma müddeti ikişer gündür. Hamidiye'mizin en şayanı dikkat ziyareti müstakil ve kardeş Hatay'ın İskenderun limanına yapacağı ziyaret olacaktır. Bu suretle

Türk denizcileri ve filomuza mensub bir gemi ilk defa Hatay'a gitmiş olacaktır. Hamidiye dönüşte Mersin, Antalya ve Fethiye limanlarımızla Rodos, İzmir, Çanakkale'yi ziyaret ederek limanımıza dönecektir."

Aynı gazetenin 26 Haziran 1938 günlü haberi de şöyleydi:

- "Magosa limanındaki istikbal çok samimî oldu.

Magosa 23 — Hamidiye mekteb gemisi 20 Haziran'da Magosa limanına gelmiştir. Ekseriyetini Kıbrıs Türkleri teşkil eden binlerce halk mekteb gemisinin bu ziyaretini kutlulamak için adanın her tarafından Magosa'ya gelmiş buluyorlardı. Hamidiye, rıhtım ve civarındaki kalelerin üzerinde biriken bu kesif kalabalığın sürekli alkışları arasında limana girerek rıhtıma yanaşmıştır. Gemi komutanı kurmay yarbay Necati Özdeniz tarafından resmî ziyaretler yapıldıktan sonra

Hamidiye'nin subay ve talebeleri saat 17'de Magosa İngiliz kulübünde bir çay ziyafetine iştirak ettiler. Akşam da Magosa kaymakamı tarafından gemi erkânının ve Türk konsolosunun hazır bulunduğu bir ziyafet verilmiştir. Aynı akşam Magosa Türkocağı tarafından da diğer gemi zabıtları şerefine bir akşam yemeği verildi. Salı günü de gemi subay ve talebeleri hususî bir trenle adanın merkezi olan Lefkoşa'ya gitmişler ve aynı sevinç ve heyecanlı tezahüratla karşılanmışlardır. Kıbrıs valisi-i umumisi gemi komutanı Necati Özdeniz'le zabıtlarımızı ve Türk konsolosunu öğle yemeğine davet etmiştir. 5,30 da konsolos Ekrem Arar tarafından misafirler şerefine 250 kişilik çok parlak bir gardenparti verilmiş ve gardenpartide Hamidiye'nin mutena cazı büyük bir muvafakiyet kazanmıştır. Akşam misafir zabıt ve talebeler Lefkoşa Türkleri tarafından izaz edildikten sonra gene hususî trenle Magosa'ya dönmüşlerdir.

Kruvazör Payas'a hareket etti Magosa 23 — Bugün Hamidiye'de bir öğle yemeği verilmiştir. Hamidiye bu akşam saat 6 da Payas'a müteveccihen buradan ayrılmıştır. Mekteb gemimizin bu kısa ziyareti burada fevkalâde iyi intibalar bırakmış ve adada çıkan her dilden gazeteler bu ziyaretten uzun yazılarla bahsetmekte ve bilhassa gemi komutan heyetile subay ve efradının vakar ve ciddiyetini sitayişle kaydetmektedirler. (a.a)"

Cumhuriyet Donanmasını "Bahriye Siyaseti Programı" ile ayağa kaldırıp yabancı ülke li-manlarında "donanma gösterileri" yapacağını duyurmuş ve donanmayı uluslararası siyasette "yumuşak güç" ögesi olarak kullanan Mareşal Fevzi Çakmak hakkında ağır ve haksız suçlamalar yapıyor. Sözgelimi deniyor ki:

- "Seville haritası ile karaya sıkıştırılmayı kabul eden bir Türkiye istiyorlar. Türkiye'nin 21. Yüzyılda Akdeniz dışına çıkmasına, Kızıldeniz, Kuzey Afrika, Basra Körfezi, Arap Denizi gibi periferiye çıkmasına tahammül bile edemiyorlar. Onlara içerdeki emperyalizm dostları ile vizyonları ancak ufuk hattı kadar olan sözde aydınlarımızdan bir kısım da alkış tutabiliyor. Unutmayalım ki 100 yıl önce de Mareşal Fevzi Çakmak, Cumhuriyet Donanmasının Marmara dışına çıkmasına izin vermezdi. Türkiye bu tutucu karacı devlet anlayışını kırmıştır." (Bkz: <https://www.veryansintv.com/yazar/cem-gurdeniz/kose-yazisi/100-yil-da-toprak-gemi-ve-mavi-vatan-icin-jeopolitik-esaslar/>)

13'üncü bölümünü okuduğunuz bu yazı dizimiz, Mareşal Fevzi Çakmak'a yöneltilen böyleli suçlamaları çürüten birincil kaynaklardan özgün belgelerle doludur.

Ölümünün 73'üncü yıldönümünde Mareşal Fevzi Çakmak'ı bu gibi karalamalardan, aşağılamalardan, suçlamalardan arındırarak; saygı, sevgi ve özlemle anıyoruz. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Entegre (Fr.)

- a-Bütünleşmiş
- b-Çardak
- c-Sınırlama
- d-Dönem, Devir

2- Factoring (İng.)

- a-İlişim
- b-Onurluk
- c-Alan
- d-Aracı, aracılık

3- Fenomen (Fr.)

- a-Yatırım
- b-Görüngü
- c-Baskı
- d-Satış merkezi

4- İskonto (İta.)

- a-Işıldak
- b-Karşılık
- c-İndirim
- d-Geçerli durum

5- Hardware (İng.)

- a-Düzenleyici
- b-Donanım
- c-Bindirim
- d-Değişimci

6- Kaos (Fr.)

- a-Tutulma
- b-Değer artırma
- c-Kargaşa
- d-Buluş

7- Kupür (Fr.)

- a-Kesik
- b-Açığa düşme
- c-Kavrayış
- d-Yenileme

8- Leasing (İng.)

- a-Seslikçi
- b-Kiralama
- c-Tarafsız
- d-Yürütücü

9- Metamorfoz (Fr.)

- a-Uzunluk
- b-Pay
- c-Geniş aç
- d-Başkalaşma

10- Metraj (Fr.)

- a-Başarım
- b-Gerdirme
- c-Uzunluk
- d-Değer

11- Patent (Fr.)

- a-Ani akın
- b-Toplu durum
- c-Buluş
- d-Çıkış

12- Plasiyer (Fr.)

- a-Gezgin satıcı
- b-Sabit fikir
- c-Üstünlük
- d-Kesik

13- Sabotaj (İng.)

- a-Kesyap
- b-Bütünleşmiş
- c-Yapboz
- d-Baltalama

14- Sprint (İng.)

- a-Tutmalık
- b-Kısa koşu, atak
- c-Savunma
- d-Simsar

15- Viraj (Fr.)

- a-Gözde
- b-Dönemeç
- c-Geleceği
- d-Hata

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce, (İta.) İtalyanca

Yanırdar:
151.
sayfada

Bilmek Gerek
Av. Erdem Akyüz

ATATÜRK VE SAFİYE AYLA

Safiye Ayla'nın öyküsü; kimsesiz çocukların bırakıldığı bir yetim evinden yetişip, emsalsiz sanat aşkıyla uzun seneler emek verdikten sonra kazandığı parayı bir eğitim vakfına bağışlayarak vefatından sonra bile yüzlerce çocuğun eğitim görmesini sağlayan, 4 oktavlık sese sahip bir mezzosoprano olan, Türk Sanat Müziğinin unutulmaz-eşsiz temsilcilerinden birinin öyküsüdür.

İstanbul'da 1917 yılında dünyaya gelen Safiye, daha doğmadan babasını,

Atatürk'le tanışması ve onun bulunduğu bir ortamda şarkı söylemesi hayatının en mutlu ve en önemli olayıdır.

üç yaşına geldiği zaman da annesini kaybetmiştir. Çok küçük yaşlarda kimsesiz ve yetim kalan çocuk, İstanbul Çağlayan'da bir yetim evine bırakılmış ve ilkokulu burada bitirmiştir. Daha sonra Bursa Öğretmen Okulu'na kaydolmuş ancak okulu bitirmeden ilkokul öğretmeni yardımcısı olarak çalışmaya başlamıştır. Bu sırada geçirdiği hastalıklar nedeniyle yardımcı öğretmenlikten

de ayrılır. Kalacak bir yeri dahi yoktur. Hayatının yokluklarla başlayan dönemi giderek artan zorluklarla devam etmektedir. Ancak küçük yaşlarda başlayan müzik sevgisi devam etmektedir, tek hayali sahneye çıkıp şarkı söylemektir. Sokak aralarında ve küçük salonlarda şarkı söylerken tanıdığı bir yapımcı aracılığıyla Columbia plak şirketi için bir plak doldurur. Plakta okuduğu ilk şarkılar Yesari Asım Bey'in "Sevda Yaratan Gözlerin" ve "Bekledim de Gelmedin" şarkılarıdır. Birdenbire adı duyularak ün kazanmaya başlar. Artık sahneye çıkmaktadır. Adı bilinen ve aranan bir sanatçı olmuştur. Kısa sürede meşhur olur. Tarih 1930 / 31 yıllarıdır. Yoksulluktan, büyük sanatçılığa yükselen bu yaşam öyküsü, insanın içini titretecek ve bir çok insana örnek olacak niteliktedir.

Atatürk'le tanışması ve onun bulunduğu bir ortamda şarkı söylemesi hayatının en mutlu ve en önemli olayıdır. İstanbul Vali Yardımcısı Nuri Bey'in evinde 1932 yılında verilen bir davette, Atatürk'ün huzurunda ilk kez şarkı söyler ve Atatürk'ün en beğendiği seslerden biri olur. Mustafa Kemal Atatürk adına düzenlenen konserde; Safiye Ayla heyecandan titreyerek, Sadettin Kaynak'ın "Yanık Ömer" adlı bestesini okur:

Yanık Ömer, her savaştan bir yara taşıyor.

Yanık Ömer, yiğit Ömer övünmeden yaşıyor.

*Kurtuluş savaşında yirmi sekiz yaşında,
Mangasının başında, taşıyor.
Yanık Ömer, yiğit Ömer siperleri
aşıyor:
Savaş biter, Yanık Ömer köye
döner;
Köylü bütün bayram eder:
Yanık Ömer kutlanır,
Nişanlısı mutlulanır.
Hey, Yanık Ömer attan iner,
Pembegül'e bağlar kemer,
Köylülere gider haber;
Düğüne, düğüne...
Eline kına yakar, başına teller
takar,
Belinde altın kemer, öyle alana
çıkarak:
Pembegül allanır, pullanır.
Yanık Ömer'in
köyüne düğün alayı
yollanır.*

Sarkıyı dinleyen ve çok beğenen Atatürk, Safiye Ayla ile konuşur, onu tebrik ve teşekkür eder ve bir isteği olup olmadığını sorar. Safiye, başka bir seçenek göremediği için yurt dışına gitmeyi de düşünmektedir. Zira bir İtalyan müzisyen, kendisine “4 oktavlık mezzosoprano sesi olduğunu” söylemiştir ve bu önemli bir yüksekliktir.

Oktav, müzikte bir ses aralığıdır. Bir insanın sesine bakılarak oktav aralığı ölçülmek istendiğinde dikkate alınacak ilk şey notalardır. Oktav

ölçümü; (kalın) do notasından, 8 nota sonra gelen (ince) do notasına kadar olan mesafe aralığını göstermektedir. 8 nota arasında 1 oktav ses, elde edilmektedir. 8 nota arasındaki 2 kata çıkarılması ile 2 oktav ses elde edilmektedir. Bir kişinin şarkı söyleyebildiği oktav aralığı ortalama 2, nadiren 3 veya çok nadiren de 4'tür. Safiye Ayla'nın 4 oktavlık sesini mukayese etmek gerekirse; Lady Gaga 2.7 oktava, Michael Jackson 3.5 oktava sahiptir. Dünyada bilinen en yüksek oktavlı erkek sesi Adam Lopez'e ve kadınlarda Georgia Brown'a ait olup 6 oktavlık seslerdir ve bu yüzden her iki sanatçı da Guinness Rekorlar Kitabı'na geçmişlerdir.

Bu açıdan bakıldığında Safiye'nin sesi müthiş bir ölçüde olmaktadır ve o başka bir seçenek göremediği ve bilemediği için, yurt dışına gitmeyi düşünmektedir.

Atatürk: “Yurt dışına gidip soprano olma. Sen onlara çok iyi başardığın Türk Musikisi’ni dinlet ve sevdin.”

Atatürk, ona çok başarılı bir sanatçı olduğunu, daha da geliyeceğini söyler ve “Yurt dışına gidip soprano olma. Sen onlara çok iyi başardığın Türk Musikisi’ni dinlet ve sevdin. Bu gece söylediğin bu güzel şarkının Batı müziği tarzında çok sesli olarak düzenlenmesi ve operada senin tarafından söylenmesi çok güzel olacaktır ve bunu başarırsan beni gerçekten mutlu edersin.” der ve bu suretle Türkiye Cumhuriyeti’ne kazandırdığı bir çok eser, fabrika, tesis yanında büyük bir sanatçının yetiştirilmesine ve kazanılmasına da yol açar.

Safiye Ayla; Atatürk’ün bu isteğini unutmaz. Atatürk’ün ölümünden sonra onun vasiyetini yerine

getirmek için çalışmalarına başlar. Muammer Sun’a orkestrasyonunu hazırlatıp Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde, Yanık Ömer türküsünü bir opera eseri şeklinde çok sesli olarak seslendirerek bant kaydını da yapar. Ayrıca 500’ü aşkın eser seslendirir ve plak yapar.

Kimsesiz ve yoksulluk içinde bir çocukluk ve gençlik geçiren ve bu yüzden yeterli eğitim alamayan Safiye Ayla, kendi yaşadığı sıkıntıları başka çocukların yaşamaması ve yeterli eğitim alması için bütün mal varlığını; Türk müziği, Batı müziği ve resim dallarında burs olarak kullanılmak üzere Türk Eğitim Vakfı’na (TEV) bağışlar. Yaşamı sırasında ve yaşamından sonra da, yüzlerce çocuk onun sağladığı bu olanak ve burs sayesinde eğitim almaktadırlar.

İşte, Atatürk’ün dokunduğu her tomurcuk bu şekilde çiçek açmaktadır. •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

Yararlanılan kaynaklar: 1.-Wikipedi 2.-Cumhuriyet.gov.tr 3.-Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü

“Bir millet sanattan ve sanatkardan mahrumsa, tam bir hayata sahip olamaz.”

“Bir milletin sanat yeteneği, güzel sanatlara verdiği değerle ölçülür.”

“Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki, o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur.”

Mustafa Kemal Atatürk

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

YARGI
CINAYETLERİ

İttihatçı Avı

Yargının siyasi amaçlarla bir intikam aracı olarak kullanılmasının tarihimizde örnekleri bulunmaktadır. Bunun en acı örneklerinden biri Birinci Dünya Savaşı'ndaki ağır yenilgiden sonra başlatılan; devleti savaşa sokan ve yenilgiye sebep olan İttihat ve Terakki Partisi (İTP) mensuplarına

karşı yürütülen ve pek çok vatanseverin haksız yere işkencelere uğradığı ve idam edildiği "İttihatçı avı"dır.

Siyasi Durum:

İTP 1908 devriminde anayasayı yürürlüğe koydurmuş, Abdülhamit'in baskıcı yönetimine son

vererek Fransız Devrimi'nden esinlenen hürriyet, kardeşlik, eşitlik ve adalet ilkelerini zamanın koşullarında hayata geçirmiştir

İTP, devrimi takiben “denetleme iktidarı” şeklinde yönetimimde etkili olmuş, 1913 Babıali baskınından sonra fiilen iktidara gelmiştir. İTP yöneticileri iç politikada milliyetçi, dış politikada Almanya'nın yanındadır.

1911'de kurulan fakat Bab-ı Ali baskınından sonra kapatılan Hürriyet ve İtilaf Partisi (HİP) Mondros'tan sonra İTP'nin muhalifi olarak yeniden kurulmuştur. HİP iç politikada liberal, dış politikada İngiltere- Fransa tarafıdır.

İttihat ve Terakki Partisi
amblemi

yanlılarından intikam alacaktır.

İTP iktidarı döneminde 1912 Balkan bozgunu yaşamış, imparatorluk bir oldubitti ile Almanya'nın yanında savaşa sokulmuş ve yenilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı, imparatorluğun zaten çöküş dönemine girmiş olması; uzun süreli ve çok cepheli savaşı destekleyecek maddi kaynaklardan yoksun olması ve sevk idare hataları yüzünden 1918'de yenilgi ile sonuçlanmıştır. İmparatorluk 30 Ekim 1918'de adeta bir koşulsuz teslim anlaşması olan Mondros Ateşkes Antlaşması'nı kabul etmek zorunda kalmıştır.

Mondros'tan sonra İTP aleyhine bir kampanya başlatılmış, partinin üst düzey yöneticileri ülkeden kaçmışlardır. İTP kendini feshederek “Teceddüt Fırkası”nı

kurmuştur. 4 Mart 1919'da işbirlikçi Damat Ferit Paşa'nın sadrazamlığındaki HİP hükümeti kurulmuştur. Bu tarihten itibaren işgalcilerle Damat Ferit hükümetinin işbirliği ile

İttihat ve Terakki Partisi üyeleri

Esasen İngiltere ile Almanya arasındaki savaşta iki büyük siyasi partiden biri İngiltere'nin, diğeri Almanya'nın yanındadır. Savaşı İngiltere tarafı kazanacak ve Alman

tüm yurtta bir “İttihatçı avı” başlatılmıştır. İktidardaki HİP, muhalifi olan İTP’den intikam almak; İngiltere de savaşta Almanya’nın yanında olan İTP’ni cezalandırmak istemektedir.

İttihatçılara karşı yürütülen cezalandırma ve siyasi intikam alma kampanyasında intikam aracı olarak göstermelik hukuk kullanılmıştır.

“Mütareke basını” denilen; padişahı destekleyen, işgalcilere hoş görünen ve ulusal kurtuluş aleyhine yayın yapan Ali Kemal, Ahmet Emin Yalman, Refi Cevat Ulunay, Saîd Molla gibi bazı yazarlar da “İttihatçı avı”ni destekleyen yayınlar yapmıştır.

Savaş nedeniyle ülkede sıkıyönetim ilan edilmiş ve sıkıyönetim mahkemeleri kurulmuştur. Ayrıca işgal kuvvetleri hukuka aykırı olarak işgale karşı gelenleri yargılamak üzere askeri mahkemeler kurmuşlardır. Böylece zaten çok başlı olan Osmanlı yargı sistemi daha karmaşık hale gelmiştir.

HİP hükümetinin öncelikli hedefi İttihatçıları cezalandırmaktır. Cezalandırılacak kişilerin listesi İngiltere tarafından hükümete verilmekte, bu kişiler Bekir Ağa Bölüğü denilen Harbiye nezaretinde işkencelere maruz kalmakta, talimatla karar veren sıkıyönetim mahkemelerinde (Divan-ı Harb-i Örfi) yargılanarak ağır cezalara çarptırılmaktadır. Bu mahkemelerde duruşmalar kapalı olarak yapılmakta, sanıkların avukatları dahi duruşmalara alınmamaktadır. Mahkemelerin

hükümleri kesindir, kararlara karşı temyiz yolu kapalıdır. Kararları derhâl infaz edilir. Bu mahkemelerin en çok bilineni Nemrut Mustafa Paşa başkanlığında kurulan; Enver, Talat ve Cemal Paşalar ile Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında giyabi idam kararı veren “Nemrut Mustafa Divanı”dır.

Nemrut
Mustafa Paşa

Bu mahkemeler öncelikle tehircide Ermenilere kötü davrandıkları iddia edilen kişileri yargılamış ve Ermeni ve Rum üyeleri de bulunan mahkeme iki Ermeni yalancı şahidin ifadelerine dayanarak ilerde TBMM tarafından “milli şehit” ilan edilecek olan Boğazlıyan eski kaymakamı Kemal Bey’i daha önce beraat ettiği bir davadan idama mahkûm etmiştir. Kemal Bey Beyazıt meydanında idam edilmeden önce “Beni cebebi memleketlere yaranmak için asıyorlar. Adalet buysa kahrolsun böyle adalet.” demiştir.

Jaques Verges bu tür davalara “ko-
puş davaları” demektedir.

Tarih Vahdettinleri, Damat Feritleri, Nemrut Mustafaları, gazeteci kılığındaki Ali Kemalleri hain olarak; **Mustafa Kemal başta olmak üzere onların haksız yere cezalandırdıkları vatanseverleri kahraman olarak anmaktadır.**

Değerlendirme:

Mütareke dönemi denilen ka-
ranlık günlerde işgalcilerle işbirliği
yapan padişah ve hükümetleri tara-
fından; savaş esnasında emperyaliz-
me karşı gelen, tehcirde Ermenilere
kötü davrandığı iddia edilen, Mond-
ros hükümlerine uymayan, ulusal
kurtuluşu destekleyen pek çok va-
tansever sırf “İttihatçı” oldukları ge-
rekçesi ile haksız yere tutuklanmış,
işkenceler görmüş ve göstermelik

mahkemelerde hukuka aykırı olarak
ağır cezalara çarptırılmıştır. Hukuk
tarihimizin utanç verici bir dönemi
yaşanmıştır.

Osmanlı'nın çö-
küş döneminde, ağır
bir yenilgiyi takiben
İstanbul dahil pek
çok vatan parça-
sı işgal altına iken
yaşanan bu ayıbın
benzerlerinin yıllar
sonra demokratik
bir hukuk devleti
olan cumhuriyette
Ergenekon, Balyoz,

28 Şubat gibi kumpas davalarında
yine hukukun bir siyasi intikam ara-
cılı olarak kullanılarak yaşanması da-
ha utanç vericidir.

Tarih Vahdettinleri, Damat Fe-
ritleri, Nemrut Mustafaları, gaze-
teci kılığındaki Ali Kemalleri hain
olarak; Mustafa Kemal başta olmak
üzere onların haksız yere cezalan-
dırdıkları vatanseverleri kahraman
olarak anmaktadır. •

cihangirdumanli@butundunyacom.tr

Hatay Meselesi

Atatürk hastalığını kapsayan son yıllarında Hatay meselesinden pek
üzünlü idi. Hatay, Misakı Milli sınırları içinde olan fakat o güne kadar yurt
bütünlüğüne katılmayan Türk toprağı idi. Büyük önder, Türkiye'yi savaşa
sokmadan, Hatay'ı Fransa mandasından kurtarmak için çırpınıyordu. Bir akşam
umumî bir yerde rastladığı Fransız büyükelçisine yine bu meseleyi
açmıştı. Bir aralık Türkçe “Beni üzüyorsunuz!” dedi. Salonda bu sözü duyan
bir genç ayağa kalkarak: “Atatürk, sen üzülme! Arkanda biz varız!” diye bağır-
dı.

Atatürk başını sesin geldiği yana çevirdi. Yüzünde bir sevgi açılışı
vardı. Gözlerini gence ve arkadaşlarına dikerek:

“Biliyorum çocuğum. Bunu bildiğim için, böyle konuşuyorum.” dedi.

Arif Hikmet Par-Önen, M. Agah. (Yay. haz.); Atatürk'ü Anlamak, İstanbul, 1981

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

50

Harbiye Nazırı Aklınca Tehdit Ediyor

Efendiler!

Cemal Paşa, Ocak ayı başlarında, o sırada Harbiye Nazırlığı Başyaveri olan Salih Bey'i (*Sekizinci Kolordu Komutanı Salih Paşa*), Cemal Paşa'nın iki mektubu, bu mektuplara ekli olarak, İtilaf Devletleri olağanüstü temsilcilerinin verdikleri 24 Aralık 1919 günlü ortak bir nota ve bu notaya hükümetin verdiği yanıt örneği ile Ankara'ya gönderdi.

Cemal Paşa

Cemal Paşa bu mektuplarında da, komuta değişikliği ve yapılacak düzenlemeler konusundaki il-

kesinden ve komutanlığa atadığı Ahmet Fevzi ve Nurettin Paşaların görev yerlerine gitmelerini sağlamak zorluğundan söz ediyor ve özellikle:

“Ordunun önemli komuta görevlerinde, son ulusal harekete açıkça katılmış kişilerin doğrudan doğruya ve resmi olarak bulunmaları,

dışarıya ve özellikle yabancılara, orduda siyasetin hüküm sürdüğü görünümünü verir ve bu da her halde kötü etki yapar, Nazırlık da eylemli olarak bu etkilerin baskısı altındadır...” diyordu ve görevinden çekileceğini bildiriyordu.

Hem bu kez, şu duruma göre artık Meclis-i Mebusan’ın toplanmasının gerçekleşemez bir düş olacağını haber veriyordu.

Bu konuda Cemal Paşa’ya verdiğim yanıtları şöylece özetleyebilirim:

“Ulusal eylemler sırasında, her nasıl olursa olsun, ileri atılmış olanların görevlerinin ve durumlarının değiştirilmesi, özverilerinin suç sayıldığı yolunda yorumlanır.”

“Düşüncelerimizin yerinde olduğu yolundaki inancımızı yeniden bildiririz. Ferit Paşa’nın kötülüklerinin sonucu olan Aydın Cephesi’nin ve oralardaki Kuvay-ı Milliye’nin şimdiki durumunu ve geleceğini ilgiyle dikkate alıyoruz. Gelecek için umut verici bir durumun sağlanmasını düşünüyoruz.

Ali Fuat Paşa’nın, gerek dev-

let, gerekse kamunun gözünde olsun, her türlü kötülemeden uzak bulunduğu kanısının unutulmaması ana koşuldur.

Ulusal eylemler sırasında, her nasıl olursa olsun, ileri atılmış olanların görevlerinin ve durumlarının değiştirilmesi, özverilerinin suç sayıldığı yolunda yorumlanır.

Bu, bizim değişmez zorunlu görüşümüze göre, hiç de uygun sayılamaz. Hükümetin olabilir

saydığı siyasal sakıncaları ortadan kaldırmak için gerekli her şey yapılmıştır.

Ahmet Fevzi Paşa, bizimle işbirliği yapacak yeterlikte değildir. Ahmet Fevzi Paşa’nın özel görevle gezip-dolaşırken söylediği man-

tıksız sözlerini bildirmiştik. -Bunu ummam- diye buyurmuşunuz.

Ahmet Fevzi Paşa, arkadaşlarına yazdığı özel bir telgrafta: -Ordu, bugünkü başıbozuk durumunda kaldıkça ülke için yüzde yüz yıkım olacaktır- diyor. Bu adam, ordunun ulusal örgüte yardımcı olma durumunu başıbozukluk sayıyor.

Oysa bilmek gerekir ki ordu, ulusal örgütün kadrosu dışında

değildir. Belki onun ruhu ve temelidir.

Ahmet Fevzi Paşa'nın Gonen'de ilk olarak yaptığı iş, Anzavur olayından dolayı çok zor koşullar altında ele geçirilen asilerin salıverilmelerini istemek olmuştur.

Bizimle görüşmeden atadığınız iki kişinin kabul edilmeyeceği yolundaki zorunlu ve haklı düşüncelerimiz üzerine, ortaya bir onur sorunu çıkarmayınız. Bu, yurda ve ulusa bağlılıkla bağdaştırılmaz.

Görevinizden çekilerseniz Meclis-i Mebusan'ın toplanmasının gerçekleşemez bir düş olacağı yolundaki sözlerinizden, Sadrazamla birlikte bütün hükümetin meşrutiyetle yönetime karşı olduğu anlaşılmalıdır. Pek önemli olan bu noktanın tam olarak açıklanması rica olunur."

İşgal Güçleri Hükümete Nota Veriyor!

Efendiler!

Şimdi de Başyaver Salih Bey eliyle gönderildiğini bildirdiğim, İtilâf Devletleri olağanüstü temsilcilerinin Ali Rıza Paşa Hükümetine verdikleri ortak notadan biraz söz edeyim:

Fransa, Büyük Britanya ve İtalya olağanüstü komiserleri; Karadeniz Ordusu Başkomutanı Sir George Milne ile Osmanlı Harbiye Nazırı arasında yapılan birtakım yazışmalara Osmanlı Hükümeti'nin dikkatini çektikten sonra:

"Bu yazışmalardan açıkça anlaşılıyor ki Harbiye Nazırı Cemal Paşa, Karadeniz Ordusu Başkomutanı'nın, Paris'teki Yüksek Kurul kararlarına verdiği yönergeyi uygulayacak yerde, yüksek görevinin gerektirdiği sorumluluktan kaçınarak, kabul edilemeyecek birtakım özürler ve nedenler ileri sürmüştür.

Olağanüstü komiserler, Harbiye Nazırı'nın bu davranışından doğacak kötü sonuçlar üzerine İstanbul Hükümetinin dikkatini çekmekle birlikte, Karadeniz Ordusu Başkomutanının bildirdiği konferans kararlarını uygulamak için ne gibi önlemler almayı düşündüğünü öğrenmek isterler.

Olağanüstü komiserler, olayı öğrenen İtilâf Devletleri Yüksek Kurulu'nu aydınlatmak üzere, Yüksek Kurul adına verilen buyrukları Harbiye Nazırı'nın yerine getirmemesi karşısında Osmanlı Hükümeti'nin görüşlerini hemen bildirmesini ister." diyorlar.

Efendiler!

Osmanlı Hükümeti, bu notaya verdiği yanıtta:

"İzmir'in nasıl işgal edildiğini, Karma Komisyonun nasıl soruşturma yaptığını ve soruşturmaya değin geçen zaman içinde, Yunan saldırganlığı ve vahşeti karşısında halkın nasıl canını kurtarma ve namusunu koruma kaygısına düştüğünü, hükümetle ordunun her zaman Soruşturma Komisyonu'nun adaletine ve insafına

“Harbiye Nazırı, bize İtilâf Devletleri komiserlerinin notasını okuturken bir yandan da, öteden beri yaptırmak ya da bizi yapmaktan alıkoymak istediği noktaları bir daha bildiriyor ve pekiştiriyordu.”

di çizdiği sınırı gösterir yazılarının (3 Kasım 1919) Harbiye Nazırlığı'na gönderilmesi noktasına değinilerek, Harbiye Nazırı'nın, böyle bir yazı hükümlerini uygulamaya tek başına yetkili olmaması dolayısıyla,

güvendiğini, yalnız, akan kanları geçici de olsa dindirmek için, Osmanlı Harbiye Nazırlığı'nın General Milne Cenapları'na 23 Ağustos 1919 günlü yazı ile öneride bulunmuş olduğunu bildiriyor ve bu önerinin, Yunan birlikleriyle Kuvay-ı Milliye arasında Osmanlı birlikleri yerleştirmek olduğunu, bu önerinin kabul edilmediğini.” açıklıyor.

Sonra:

“İşgal bölgesinin Yunan birliklerinden başka, İtilâf Devletleri birliklerinin işgali önerisiyle ilgili 20 ve 27 Ağustos 1919 günlü iki yazıya ve bunların karşılıksız kaldığına.” işaret olunuyor.

Bundan sonra da:

“General Milne Cenapları'nın, ken-

di hükümete başvurduğundan ve hükümetçe de komiserlere durumun bildirildiğinden.” söz ediliyor.

Daha sonra, geçici sınır çizgisine değin Yunanlılarca tümüyle işgaline engel olan kuvvetin, halk topluluğu olduğu bildiriliyor.

Hükümetin ve ordunun, halkın bu tutumunu önleyemediği belirtile-

rek, işe bir çözüm yolu bulunması bir daha rica ediliyor ve:

“Gerek hükümeti ve gerek Harbiye Nazırlığı'nı, sözde -Yüksek Kurul kararlarını uygulamıyor- gibi bir suçlamadan artık kurtarmaya iyilikseverlik aracı olunması...” yolunda-ki yalvarmalara üstün saygılar da eklenerek,

General George Milne

yanıt yazıya son veriliyor.

Efendiler!

Şimdi Cemal Paşa'nın mektuplarında dokunduğu noktalara işaret edeceğim:

Harbiye Nazırı, bize İtilâf Devletleri komiserlerinin notasını okuturken bir yandan da, öteden beri yaptırmak ya da bizi yapmaktan alıkoymak istediği noktaları bir daha bildirmiyor ve pekiştiriyordu.

Cemal Paşa'nın, istediklerini bu kez ileri sürer ve önerirken, sözü geçen notayı da okutarak bizim ruhsal ve manevi durumumuz üzerinde etki yapmayı düşünmüş olduğunu kestirmek, bilmem doğru olur mu?

Cemal Paşa, İtilâf Devletleri'nin siyasal eğilimlerinden söz ettikten sonra:

“Hükümet, Wilson ilkelerine

göre kabul edebileceği yenilikleri yapmaya söz verir nitelikte bir bildiriye yakında yayımlayacaktır.

Dâhiliye Nazırını gücendirmelidir yoksa görevinden çekilir. O çekilince bunalım olur.

Meclis açıldığı zaman Dâhiliye ve Hariciye Hazırları kesin olarak değiştirilecektir.

Düşmanlar, Meclisi açtırmak istiyorlar. Dahası, Muhipler Cemiyetinin Padişaha başvurarak bu Meclisin yasal olmadığını bildirip dağıtılmasını isteyeceği haber alındı...” diyor ve milletvekillerinin Ankara'ya gelmesi işinden söz ediyor. •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: İşgal Güçleri Karadeniz Başkomutanı Harbiye Nazırı'na Talimat Veriyor!

Anadolu'yu Dinlediniz mi?

Atatürk herhangi bir konuda karar vermeden önce mutlaka çevresindeki insanların farklı görüşlerden yararlanırdı. Yurt gezilerinde halkın sorunlarını görüp, halkın eğilimini ve kararını görmeye de büyük önem verirdi. Bağımsızlık mücadelesine girişirken de Türk milletinin özgür yaşama arzusunu görmüş ve halktan aldığı bu mesajla mücadeleye atılmıştır. Atatürk'ün bu yöndeki tutumu ve davranışına aşağıdaki anekdot güzel bir örnektir:

Acı işgal günlerinde, önemli devlet adamlarının da hazır buldukları toplantıda herkes, Türkiye'nin düştüğü acıklı duruma kendisine göre bir çare arıyor; Amerikan, İngiliz himayesinden dem vuruluyordu. Bir aralık, Mustafa Kemal Paşa'ya da ne düşündüğünü sordular. Atatürk, şu kısa yanıtı verdi:

“Efendiler, hepiniz konuştunuz, arzularınızı beyan ettiniz ve birbirinize sordunuz, hepinizi dinledik. Fakat ... Anadolu'ya bir şey sordunuz mu? Anadolu'yu dinlediniz mi? Ona da soralım, bir de onu dinleyelim efendiler!”

Hadi Besleyici; Ata'mız Atatürk, Dilek Yayınevi, Ankara 1980

Hakimiyeti Milliye

Gerçek Karşısında

Durum zaten belliydi: Ülkenin genel yaşamında, mali durumda doğal olmayan hiçbir şey yoktur. Maliye Bakanımız'ın dünkü açıklamalarından sonra bu gerçek daha iyi anlaşıldı. Artık telaşa ve karamsarlığa kapılmamak halkımızın hem görevidir, hem de çıkarları gereğidir.

Piyasada yabancı paranın değerinin yükselmesine yol açan nedenleri bu sütunlarda her fırsatta açıklamıştık. Maliye Bakanı, bu nedenleri daha geniş bir açıklıkla anlatıyor: Yeni gümrük tarifesinin uygulanmasından önce ülkeye fazla miktarda mal ithal edildi. Bu ithalatın miktarı yüz milyon lirayı buldu. Getirilen malların bedelini yabancı parayla ödemek zorunda kalan ithalatçılar, ihtiyaç duydukları kambiyo piyasada aradılar. Bu talep karşısında da yabancı paranın değeri, doğal olarak, yükseldi.

Diğer taraftan hükümetin de dışarıdan bazı satın almalar ve taahhütleri vardır. Bunları da piyasadan

almak zorunluluğu, dolayısıyla bu da mevcut duruma baskıda bulundu. Fakat bütün bunlara karşın, yabancı paranın değerindeki bu yükselme, doğal kabul edilen sınırı aşmıştır.

Maliye Bakanı özellikle güven

Getirilen malların bedelini yabancı parayla ödemek zorunda kalan ithalatçılar, ihtiyaç duydukları kambiyo piyasada aradılar. Bu talep karşısında da yabancı paranın değeri, doğal olarak, yükseldi.

veriyor ki; ne Duyun-u Umumiye (*Genel Borçlar İdaresi*) taksitlerinin ve ne de demiryolu inşaatından dolayı taahhüt edilenlerin, bu durum üzerinde hiçbir etkisi olmamıştır.

Çünkü bu ödemeler daha önceden öngörülmüştü. Bakan Bey şunu da açıkça söylüyor ki, hükümet 1929 ve 1930 yıllarına ait Duyun-u Umumiye ve demiryolları inşaatı taksitlerini tamamen ödemediği için bugün piyasadan yabancı para alımı yapmadığı gibi, bundan sonra da alacak değildir.

Paramızın son günlerde değer kaybetmesinde etken olan bu nedenler arasında; bir ihtiyaç karşılığı olmayarak, ya vurgun yapmak veya ilerisi için gereksiz bir önlem olmak üzere, her olasılığa karşı ellerinde fazladan yabancı para bulundurmak hevesinde bulunan bazı kuruluş ve kişilerin de keyfi hareketlerinin hesaba katılması gerekir.

Maliye Bakanı, Borsa Yarasası'nın daha yüksek bir dikkat ile

Paramızın son günlerde değer kaybetmesinde etken olan bu nedenler arasında; (...) ya vurgun yapmak veya ellerinde fazladan yabancı para bulundurmak hevesinde bulunan kuruluş ve kişilerin de hesaba katılması gerekir.

takip edileceğini söylemekle, bu doğal olmayan hareketlerin önüne geçileceğini de anlatmış oluyor. Hükümetin zorla bir borçlanmada bulunması ve değerli kâğıtlarımızı

ikiye bölmesi hakkında düşünmanlar tarafından çıkarılan söylentileri Bakan Bey, nefretle reddediyor ve yalanlıyor. Esasen böyle bir olasılık asla geçerli olamazdı. Yazık ki bazı vatandaşlarımız buna benzer iğrenç yalanlara inanmakta çok acele davranıyorlar.

Eğer siyasi ve ekonomik varlığımızı zayıflatmak, iç ve dış itibarımızı kırmak için sürekli olarak işlemekte olan bir kışkırtma makinesinin mevcut olduğunu her işimizde ve her hareketimizde düşünmeyi alışkanlık edinirsek, bu gibi yanlış hareketlere kapılmaktan kolaylıkla kendimizi kurtarabiliriz.

Herhalde Maliye Bakanımızın açıklamasından sonra borsadaki doğal olmayan durum daha iyi anlaşılıyor.

Bu gerçek karşısında olsun görevimizi bilelim ve yapaalım. •

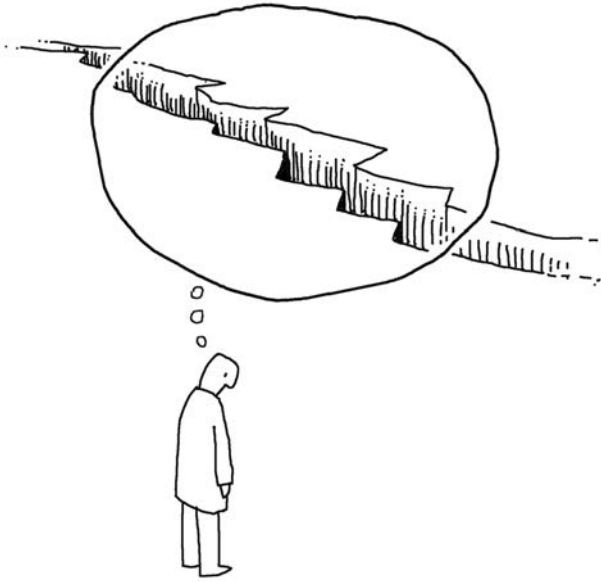
Hâkimiyeti Millîye Gazetesi

6 Aralık 1929

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Kahrolası gerçeğimiz: Hırsızlık

Bingöl'de deprem olduğu gece Diyarbakır'daydım. Biz de sallandık. Yanımda, foto muhabiri arkadaşım Hüseyin Kırçalı vardı. Geceyarısı bir arabaya atladık, sabah saat beşte, güneş doğarken ulaştık Bingöl'e.

Kentin girişinde, üst üste konulmuş ekmeğin dilimlerini çağrıştıran büyük bir bina enkazıyla karşılaştık. Yıkıntılarının çevresinde, 14-16 yaşlarında çocuklar vardı. Ne yapacaklarını bilememenin çaresizliğiyle bir o yana, bir bu yana koşuşturuyorlar, kimileri kulaklarını enkazın aralarında bir yerlere dayıyor, kimileri ise ağızlarını, beton parçacıkları arasında bulabildikleri bir boşluğa uzatıyorlar ve var güçleriyle “Ahme-eeeeet”, “Mehmeeeeet”, “Hüseyiii-iiin” diye bağırarak seslerini, enkaz altındaki arkadaşlarına duyurmaya

çalışıyorlardı.

Biz onları görünce durduk, onlar bizi görünce yanımıza koştular. Bir yandan ağlıyorlar, bir yandan da bizden yardım umuyorlardı.

“Sınıflararası masa tenisi turnuvası yapıyorduk” dediler. “Tam maçlar sırasında başladı deprem... Arkadaşlarımızın çoğu enkazın altında kaldılar.”

Burasının ne binası olduğunu sordum.

“Bingöl Yatılı Bölge Lisesi” dediler.

“Yatılı Bölge Lisesi” sözcüklerini duyduğum o an gözlerimin önüne, beş yıl önceki Varto geldi.

Varto depreminde de böyle, ekmeğin dilimleri örneği, birbirlerinin üzerlerine yığılmıştı kat betonları. Sonra, yıllardır gözlerimin önünden gitmeyen kalorifer kazanının

görüntüsü canlandı karşımda.

Kalorifer kazanının yanından çıkan ve ortasında saat biçiminde bir termometre olan “L” harfine benzer bir kol, üzerine çöken kat betonunu delmiş, onun üzerindeki kat betonuna dayanmış, sapsağlam duruyordu. Kat betonu ise, elimi dokundurduğumda, parmaklarımın arasında un ufak oluvermişti.

Şimdi Bingöl Yatılı Bölge Lisesi'nin görünümünü de hiç farklı değildi beş yıl öncenin Varto Yatılı Bölge Lisesi'nin durumundan.

“Olayın suçlusu deprem felaketi değil çocuklar” dedim. “Gözlerinizle gördünüz, işte... Olayın suçlusu, hırsız müteahhit felaketidir...”

“Deprem felaketi arkadaşlarımızı altına aldı, ezdi” diyerek ağlaşan öğrencilere, iki-üç adım ötede yerde duran bir beton parçasını gösterdim. Orta boy bir bavul büyüklüğündeydi parça.

“Bakin bu kat betonu parçasını nasıl ikiye böleceğimi görün” dedim ve dizimi hafifçe büktüm, yerden kaldırdığım parçayı bacağıma üst bölümüne oturttum, sonra da betonun bir bölümüne dirseğimi dayadım, öteki bölümünü ellerimle

kaldırdım ve... İki değil, üç parçaya bölünüverdi kat betonu. “Olayın suçlusu deprem felaketi değil çocuklar” dedim. “Gözlerinizle gördünüz, işte... Olayın suçlusu, hırsız müteahhit felaketidir...”

Kent içine girdiğimizde daha üzücü görüntülerle karşılaştık.

Bingöl’de ölü sayısı sabahın ilk saatlerinde yüzün üstündeydi. Bu rakam iki saat içinde bir kat, üçüncü saat içinde ise dört kat arttı.

Bingöl’de saat şimdi 11.00. Bu saatte ölü sayısı bine yaklaştı. Askeri birliklerle çeşitli sivil kuruluşlara ait araçlar ve kurtarma ekipleri çalışmalara her geçen saat sayıları daha büyüyerek katılıyorlar. Bu çalışmaların sonucu olarak da, enkaz altından çıkarılan cesetlerin sayısı gittikçe artıyor.

Bingöl, tamamen yıkılan Cumhuriyet Mahallesi, üstünden bastırılmış çasına yamru yumru olan dört katlı Yatılı Sağlık Okulu, katları üst üste yığılan Yatılı Lise binası ve yarısına yakın bir bölümü çöken Devlet Hastanesi ile kaderine yenilmiş olarak güneşle birlikte gözler önüne çıktı.

Burası Yatılı Lise binası. Saat sabahın beşi.

Okul bahçesinde öğretmenler ve öğrenciler bizi aldılar, dört katının dört dilim ekmek gibi birbirinin üstüne yığılmış lise binasının enkazına götürdüler.

“İşte biraz önce burada ayakları görünüyordu” dediler.

“İşte sesleri hâlâ geliyor” dediler.

Dört katın enkazı altından sızan iniltileri kulaklarımızla duyduk. Bu yığının altında hâlâ yaşayan öğrenciler vardı sabahın beşinde. Buldozeler, vinçler o saatte henüz ulaşamamışlardı Bingöl'e. Öğretmenler ve öğrenciler enkaz yığını arasından buldukları delikleri elleriyle genişleterek iniltilerin geldiği yere ulaşmaya çalışıyorlardı.

Burası Bingöl Yattılı Sağlık Okulu.

Üstünden kuvvetlice basılmış bir kartondan maket gibi yamru yumru olmuş bu sözde bina içinde 158 kız öğrencinin ebe olmak için çalıştığı, yattığı bir yer.

Buradan 100 kişi sağ olarak kurtarılmış, 3 kişinin de cesetleri çıkarılmış.

“Ötekiler?” Ya ötekiler?..”

Bingöllüler, çaresizlik içinde boyunlarını büküp konuşuyorlar:

“Hele bir gelsin kurtarma ekipleri” diyorlar. “Onlar da çıkar...”

Not defterimi cebime koyarken bir el bileğimi tuttu kuvvetlice.

“Bunları da lütfen kaydet” dedi bileğimi tutan kişi.

“Bu binanın temeli 1963 yılında atıldı, teslimi 1969 yılında yapıldı. Çürük olduğuna dair yapılan yüzlerce ihbarın toplandığı dosya bu kadar kalınlıktadır. Kimse kulak asmadı.”

Eliyle dört-beş cilt kitap kalınlığı

kadar bir yükseklik gösteriyordu.

Cumhuriyet Mahallesi...

300 evden yalnızca biri sağlam duruyor. Cumhuriyet Mahallesi'nin öteki evleri şimdi, içinde oturanların üstüne birer mezar ağırlığıyla çökmüş duruyor.

Bu mahallede oturup da birden fazla ölüsü olmayan aile yok.

“Benim adım Yusuf Bal... Hamallık yaparım... Üç çocuğum, bir de anaları gitti. Ben şimdi ne yapacağımı bilemiyorum.”

Hamal Yusuf Bal'ın durduğu yerde üç yorgan vardı.

“İşte hepsi buradalar” dedi ağlayarak.

Kurtarma ekiplerinin yetiştiği saate dek bu mahalle halkı, enkaz yığınlarını elleriyle kazıyarak ölülerini kendileri çıkardılar.

Biz gözlerimizle, Hüseyin Kırçalı da objektifiyle gördü.

Bir enkaz yığını altından 2 yaşındaki çocuğuna sıkı sıkı sarılmış bir

anne çıkarıldı.

İki cesedi birbirinden ayırmak istediler, olmadı.

İki yaşındaki çocuğu, anasının katılmış kollarından koparmaya dört erkeğin gücü zor yetti.

Sonra anayı da yavrusunu da yine enkaz yığını altından çıkardıkları Suriye işi pırıl pırıl bir duvar halısına sardılar, yolun kenarına bıraktılar.

Bir başka evin önünde enkaz altında kalan üç çocuğundan birinin cesedini çıkarabilmiş bir ana-baba, yanlarında sağ kalabilen üç

çocuğuyla oturuyordu. Ölü çocukları ortalarında. Üstü bir yorganla örtülmüştü. Baba bu durumda bile kuvvetli olduğunu kendini inandırmak istercesine çevresine bakmıyordu ama ana, arada bir yorganın ucunu kaldırıp, üç yaşındaki çocuğunun kaskatı yüzüne bakmaktan kendini alamıyordu.

Anaları, yorganın ucunu her kaldırıpta öteki çocukları da başlarını uzatıyorlar ve babalarına belli etmemeye çalışarak onlar da kardeşlerinin yüzlerine bir daha, bir daha, bir daha bakıyorlardı. Bu manzarayı galiba beş dakika süreyle seyrettim.

Yorganın ucunun kaç kez kaldırıldığını anımsamıyorum.

Cumhuriyet Mahallesi'nin Cmeydanlık bir yerinde kadınlı erkekli bir kalabalık gördük.

Gittik baktık, kalabalık çemberinin ortasında, yerde, tam on iki kişinin cesetleri sıralanmıştı.

Beşi büyük, yedisi çocuğu yerde yatanların.

Sonra bir kamyon getirdi mahallelilerden biri.

Yerdeki cesetleri tek tek kamyonla yüklemeye başladılar.

Önce büyükler alındı kamyona. Sıra çocukların cesetlerini yüklemeye gelince bir garip olay oldu.

Çocuğunu kucağına alan her kadın, birbirine dönerek “Önce sen ver” demeye başladı.

Biri, “Önce sen ver” diyor, öteki “Önce seninki gitsin” diyordu.

Uzun sürdü bu “Önce sen ver” sözleri.

Kardeşinin son hatırası olarak, onun hırkasından bir kırmızı düğme kopardıktan sonra ancak indirebilmişler sekiz yaşındaki kızı ceset kamyonundan.

Kamyondan erkekler, “Hadi, hadi, hadi” diye bağırıyorlar, ancak böyle alabildiler çocukları analarının kucaklarından.

Hüseyin Kırçalı fotoğraf çekmek için kamyona atlamıştı.

O görmüş, o anlattı:

“Kamyon tam kalkacakken, 8 yaşındaki bir kız çocuğu atladı,

üç yaşlarındaki kardeşinin üstüne kapandı birden” dedi. Kardeşinin son hatırası olarak, onun hırkasından bir kırmızı düğme kopardıktan sonra ancak indirebilmişler sekiz yaşındaki kızı ceset kamyonundan.

Anaları da ben gördüm, hareketi sırasında kamyonu elleriyle tutup geri geri çekmeye çalışırken...

Gediz... Burdur... Bu felaket bölgelerinin ikisine olaydan en erken beş saat sonra varabildik, Varto'ya ise haftalar sonra gittik.

Bingöl'de ise olaydan yine beş saat sonra ama olay gün ışığına çıktığımda Bingöllüleri ile birlikte tanık oldum. Deprem fe-

laketinin üzeri kabuklaşmış yarasını değil, kanayan taze yarasını ilk kez gördüm.

Yarası kabuk bağlayan depremlerde yıkılan yapılar dikkatimizi çekişiyordu öncelikle. Yarası kanamakta olan “taze” depremde ise “yıkılan insan”dan başka bir şey görmüyorduk gözlerimiz...

1971 Bingöl depremi

22 Mayıs 1971 tarihinde merkez üssü Türkiye'nin Bingöl ili olan depremin büyüklüğü 6,8 Ms olarak ölçüldü. 878 kişi öldü, 700 kişi yaralandı, 9111 bina hasar gördü veya yıkıldı. Depremin merkezi Bingöl'e 10 km mesafedeki Göynüksuyu Vadisi ile Çapukçur Ovası'nın kesiştiği yerdir. Ana depremden bir gün önce orta şiddetli bir yer sarsıntısı meydana geldi, ana depremden sonra 1 ay süreyle artçı sarsıntılar devam etti. Deprem, Bingöl'ün yanı sıra Erzincan'ın bazı köylerinde de yıkımlara ve ölümlere yol açtı. Bu depremden 10 gün önce 1971 Burdur Depremi yaşanmıştı. Burdur ve Bingöl depremleri için düzenlenen yardım kampanyalarıyla 12 milyon 397 bin TL dış, 2 milyon 14 bin TL ülke içinden bağış toplandı.

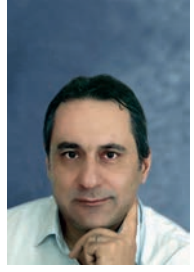
Yunan General: “Türkiye ile Savaş Kısa Sürer” (2)

Yunan general C. E. ile yaptığım söyleşinin ilk bölümünü dergimizin Mart 2023 sayısında yayınlamıştım.

Söyleşinin ikinci bölümü de önemli bilgiler barındırıyor.

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Yunanistan, Lozan ve Paris anlaşmalarıyla statüleri belirlenen adaları silahlandırarak Türkiye'nin sabrını taşırıyor mu?

“Söz konusu adaların silahlandırılması NATO kapsamındadır. Unutmayın ki Yunanistan NATO üyesidir. ABD'nin bize verdiği silahlar bir NATO üyesinin diğerine yardımı niteliğindedir. Ayrıca Türkiye batı kıyılarında bize karşı Ege Ordusu'nu kurdu. Ege Ordusu'na karşı adalarda önlemimizi almak zorundaydık.”

Sayın general, Lozan ve Paris anlaşmalarında, ‘Türkiye Ege bölgesinde ordu kuramaz’ diye bir madde var mı? Hiçbir NATO yetkilisinden adaların silahlandırılmasını haklı bulan bir açıklama duymadık. Yunanistan NATO’yu bahane mi ediyor?

“Gürbüz Bey, biz NATO’yu bahane etmeyiz. Aksine NATO’ya çok sadık bir müttefikiz. Bunu

Ukrayna’daki savaşta kanıtladık. Bu savaşta Türkiye neden bir NATO üyesi gibi davranmıyor da Rusya’nın yanında duran bir görüntü veriyor? Türkiye kafasına göre mi takılıyor?”

Rusya-Türkiye ilişkilerinden rahatsız mı oluyorsunuz? Uk-

rayna yönetimi, Türkiye’nin arabulucu rolünü girişimlerini takdir ediyor. ABD, AB, NATO olumlu açıklamalar yapıyor. O zaman akla şu soru geliyor: Yunanistan Türkiye’yi kısıkanıyor mu?

“Aslında Yunan siyasetçilerin Türkiye’nin Ukrayna ve Rusya ile olan ilişkilerine yönelik açıklamalarını dinlediğimde Yunanistan Türkiye’yi kısıkanıyor sonucu çıktığını görüyorum. Çünkü Ukrayna’daki savaştan kaynaklanan birçok sorunun çözümünde rol alması uluslararası kamuoyunda Türkiye’nin yıldızını parlatıyor. Ama Türkiye de Avrupa Birliği üyeliği, ABD ile baş

“...biz NATO'ya çok sadık bir müttefikiz. Bunu Ukrayna'daki savaşta kanıtladık. Bu savaşta Türkiye neden bir NATO ülkesi gibi davranmıyor da Rusya'nın yanında duran bir görüntü veriyor?”

Ukrayna’daki savaşta kanıtladık. Bu savaşta Türkiye neden bir NATO üyesi gibi davranmıyor da Rusya’nın yanında duran bir görüntü veriyor? Türkiye kafasına göre mi takılıyor?”

döndüren bir hızla gelişen ilişkileri nedeniyle Yunanistan'ı kıskanmıyor mu?"

Yunanistan, tarihi ve geleneksel ilişkilerinin olduğu Rusya'yı Türkiye'ye kaptırmanın rahatsızlığını mı yaşıyor?

"Başbakan Miçotakis'in ABD ile eskiye dayanan derin ilişkileri Yunanistan'ın Ukrayna'daki savaşta çok çabuk tavır almasına ve bana göre aşırı taraftar olmasına yol açtı. ABD'ye aşırı bir bağlılık oluştu. Amerikalılar da Türkiye ile olan sorunları kullanarak Miçotakis hükümetini istediği gibi yönlendiriyor görüntüsü içinde. Ben yine de Miçotakis sonrası dönemde Yunanistan'ın politikalarının değişeceğini, Rusya ile yakınlaşacağını düşünüyorum."

“Amerikalılar Türkiye ile olan sorunları kullanarak Miçotakis hükümetini istediği gibi yönlendiriyor görüntüsü içinde. Ben yine de Miçotakis sonrası dönemde Yunanistan'ın politikalarının değişeceğini, Rusya ile yakınlaşacağını düşünüyorum.

Yunanistan, Ege'de 20 civarında ada ve adacığı işgal etti. Buraları iskana açtı. Bu adalardan birinde, askerleri denetlerken çekilmiş bir fotoğrafınız da Yunan

medyasında yayımlanmıştı. Türkiye'nin bu konudaki tepkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

"Ben, Türkiye'nin uyarılarının Türk kamuoyuna yönelik ve seçim yatırımı olduğuna inanmak istiyorum. Erdoğan'ın 'Bir gece ansızın gelebiliriz' sözlerini de bu kapsamda değerlendiriyorum."

Tamam da 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi yıllarca Rumlar ve Kıbrıs'taki Yunan birliğinin hoparlörlerinden 'Bekledim de gelmedin' şarkısını çalıp Türklerle alay ediyorlardı. Türkler de 'Bu kadar yürekten çağırma beni, bir gece ansızın gelebilirim' şarkısıyla yanıt veriyorlardı. Bu kez de aynı şey olamaz mı?

"Söylediğiniz şarkılı atışmanın ayrıntısını bilmiyordum. Ama

Yunan işgalinde değiniz adaların Yunanistan'a ait olduğu inkâr edilemez. Türk tarafı bu adalar için eski Osmanlı tapu kayıtlarını öne sürüyor, Aydın ve İzmir'e bağlı olduklarını savunuyor. Osmanlı kayıtlarından hareket ederseniz bugünkü Yunanistan'daki topraklar da Türkiye'ye mi ait olacak?"

Burada araya girmek istiyorum, ancak general C. E. lütfen bırakın sözümü bitireyim diyerek

devam ediyor.

“Ege’de iskâna açılmamış daha birçok ada ve adacık var. Görevde olduğum yıllarda da Türkiye’nin bu adacıklardan hangilerine asker çıkaracağı üzerine değerlendirmeler yaptık. Açıkçası böyle bir ihtimali çok ciddiye alıyoruz. Türk askerinin hedefindeki 5 adacığı biliyoruz. Böylesi bir durumda Amerikan askerlerinin bölgede bulunması Yunan ordusu için büyük avantaj.”

Saffo, Nera, Pytta’da önemli yığınaklar yaptığınıza göre, belirlediğiniz söz konusu 5 adacıktan 3’ünün bunlar olduğunu söyleyebilir miyiz?

“Bu sorunuza yanıt vermek için öncelikle özel haritaya bakmam ve bu bilgiyi teyit etmek gerekiyor. Belli ki konuyu yakından takip ediyorsunuz ve bölgedeki gelişmelere hakimsiniz. Yunan ordusu olarak Türklerin hangi adacıkları hedeflerine koydukları konusundaki istihbaratımızı ne benim gibi emekli bir subay ne de görevdeki bir komutan paylaşmaz. Siz benimle bu bilgilerinizin kaynaklarını paylaşıyor musunuz?”

Çok güçlendiğini söylediğiniz Türk ordusunu sadece yaşılatmaya odaklandığınızı

“Ege’de iskâna açılmamış daha birçok ada ve adacık var. Görevde olduğum yıllarda da Türkiye’nin bu adacıklardan hangilerine asker çıkaracağı üzerine değerlendirmeler yaptık. Açıkçası böyle bir ihtimali çok ciddiye alıyoruz.

belirtmiştiniz. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin kara, deniz, hava unsurlarından hangisi size göre daha güçlü?

“Türk ordusunun kara kuvvetlerinin çok güçlü olduğunu biliyorduk. Bir dönem deniz ve hava kuvvetlerinde ciddi hamleler yapıldı. Türklerin bu alanlardaki ilerleyişi sadece bizi değil ABD’yi de tedirgin ediyordu. İşte bu yüzden Türk komuta kademesini kapsayan bazı davaları yakından izledik. Birçok general ve amiralin cezaevine atılmasına sevindik desem hoş olmaz. Ama davaları Yunanistan’ın çıkarına bir gelişme olarak değerlendirdik. Sonuçta bu davalar Türk ordusunu zayıflatıyor ve ilerleyişini durduruyordu.”

ABD’nin Türkiye’ye F-16 savaş uçaklarını vermemesi Yunanistan’a hava üstünlüğü sağlar mı?

“Türkiye hava kuvvetlerinde

zafiyet yaşamamak için mutlaka başka alternatifleri düşünmüştür. S-400 füze sistemi alan Türkiye çok zor durumda kalırsa Rus savaş uçaklarını da alır. Zaten bu gidişat ABD'yi tedirgin ettiği için F-16 konusundaki politikasını değiştirmeye başladı. Ama tüm bunların ötesinde Türkiye havada İHA ve SİHA gücüyle ayrı bir üstünlük kurdu. Yunan Genel Kurmayı bu üstünlüğü kıracak alternatifler arıyor.”

Türkiye 6 Şubat'ta Kahramanmaraş merkezli deprem felaketini yaşadı. Türkiye'ye kurtarma ekibi ve yardım gönderen ülkeler arasında Yunanistan da vardı.

Başbakan Miçotakis ve Dışişleri Bakanı Dendias yaptıkları açıklamalarda, depremin iki ülke ilişkilerinde

yeni bir dönemi başlatacağına ve sorunlara barışçıl çözümler bulunacağına inandıklarını söylediler.

Siyasi sorunların dışında Türk ve Yunan halklarının dost olduğuna vurgu yapan Yunan yetkililerinin samimiyet derecesi, deprem felaketi gündemden düştükten sonra ortaya çıkacaktır.

Başından beri, Yunanistan'ın arkasına Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'ni aldıktan sonra komşusu Türkiye'ye karşı saldırgan bir tavır içine girdiğini, kışkırtmalardan çekinmediğini yazdık.

Umarız Yunanistan, yeni dönemde bu politikalarından vazgeçer.

Yine de sormadan edemiyoruz: Vazgeçer mi? •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Fukuşima'da Terk Edilmiş Bir Mağaza

Fukushima Daiichi nükleer felaketi, 2011 yılında Ōkuma'daki bir nükleer santralde meydana geldi. 1986'da yaşanan Çernobil felaketinden sonraki bu en şiddetli nükleer kaza sonrasında santral çevresindeki yaklaşık 154.000 sakin tahliye edildi. Nükleer felaketin arkasındaki sebep, nükleer santralin aktif reaktörleri ve füzyon reaksiyonlarını otomatik olarak kapatmasına neden olan Tōhoku depremi ve tsunami idi. Bu felaketten sonra terk edilmiş mağazanın içinde binlerce dolarlık oyun konsolu ve diğer eşyalar kaldı. Yazar kasalarda

bile para var ve otomatlardaki atıştırmalıklar ve içecekler hâlâ duruyor. Fukuşima artık bir hayalet şehir.

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

VAHŞİ BATIDA "BAR KIZI" OLMAK

Kadınların çektikleri çilelerin dünya tarihinde zamanı zemini farklı da olsa, kaderleri değişmiyor. Kader kurbanları hepsi!

Bugün western filmlerinin olmazsa olmazı, kasabanın barında çalışan "saloon girls" yani bir çeşit konsomatrislik yapan kadınlardan bahsetmek istiyorum. »

Adı üstünde “Vahşi Batı”da beli tabançalı erkek dünyasında bu kadınlar ne yaparlardı, niye hayati risk taşıyan bu işlerde çalışırlardı acaba diye merak edenler...
Buyrun efendim.

Vahşi Batı’da kadınların çalış-
ma, ekmek paralarını kazanma
alanları çok sınırlı imiş.

Öyle avukat, doktor yanında
sekreterlik, tezgâhtarlık, pazarda ta-
kî satmak filan gibi imkânlar yok.
Eh, o zaman TV dizileri filan da yok
ki “cast ajansı”na yazılıp iş bulsunlar.

Kadınlar erkeklere eşlik ederek geçimlerini sağlamak için gelişen kasabalara akın ettiler

Batıya göç eden ailelerde ka-
dınların tamamı hayatlarını idame
ettirebilmek için erkeklere muhtaç
haldelermiş. Kısacası nerede çalış-
acaklar? Öyle bir yer yok.

Eli yüzü düzgün olanlar için
“bar kızı” olmak ciddi bir iş sahası,
maddi imkan ve özgürlük demek.

Hepsi fahişelik yapıyordu gibi
bir yanlışlığa düşmemek lazım, çoğu
sıra dışı sayılabilecek servisler ve-
riyorlar müşterilere. Dansçı olanlar
var, seks işçiliği ise yasa dışı bir du-
rum arz etmiyor; suç değil.

Bu işlerin sonucunda kazandık-
larıyla şahane bir hayat yaşamıyor-
lar ama hayatlarını kazanan özgür
kadınlar olarak Amerikan tarihine
“öncü kadınlar” olarak geçiyorlar.
Hayatları zor, tehlikelerle dolu ama
kendilerine has özgür dünyaları var.

Randevu evi işletenlere işletme
izni veriliyor. Şehre vergi açısın-
dan katkıları var! Lokal ekonomiyi
destekledikleri aylık ödemeleri ile

(ayda 8 dol-
lar olduğu
söyleniyor)
topluma, ka-
sabaya kat-
kıları büyük.
Bu yüzden
de son dere-
ce saygı gö-
rüyorlar.

Kimse
bunlardan
bar kızı, fa-
hişe diye ka-
çırmıyor.

Yaptıkları
alışılmamış işlerin başında, çalıştık-
ları barda içki satıcılığı geliyor.

Barlar zaten daha çok içkiden
para kazanıyor. Bir duble 10 ile 75
cent arası. Kızlar da satıştan yüzde

alıyorlar. Bir bar kızı ortalama haftada 10 dolar kazanabiliyor. Bugünün parasıyla 200 dolar olarak hesaplanmış.

Bu kadınları ayrı bir dünya olarak gören, aşağılayan ve işi sınıfsal bir mesele haline getirip bar kızlarını aşağı tabaka olarak görenler kimler biliyor musunuz? Geleneksel ahlâki muhafazakâr kodlara bağlı “kadın iyi bir eş-anne olmalıdır” diyen kadınlar.

Kadın kadının kurdudur diye düşünenler haklı.

Erkeklerin, hatta böyle düşünen kadınların eşleri ise bar kızlarına son derece saygılı ve onlarla mutlular. Eşlerinin ne düşündükleri umurları değil.

Bar kızları kendi komünlerinde patronları tarafından ciddi korunuyorlar. Müşterilerin kötü muamele etmesi yasak. Buna teşebbüs edenler derhal dışlanıyor salona bir daha alınmıyorlar. Daha ileri giden müşteriler arasında öldürülenler de var.

Bar kızlarının görevleri arasında erkek müşterilerle sohbet, şarkı söylemek, dans etmek var. Seks en sonra geliyor.

Randevu evinde

Eski Batı'dan bir salon kızı

çalışanların çeşitli süslü şapka kıyafetleri şıklıkları var.

Seks işçiliği yapanlar bağımsız çalışanlar veya bir madamın evinde çalışanlar diye ikiye ayrılıyor .

Randevu evinde çalışan kadınlar bayağı statü sahibi imişler. Seks işçiliği yapmak istemeyen dansçı, şarkıcı bar kızları yerine bu hizmeti vermek için barlara takviye ekipler olarak gelirmiş.

Tarlada güneş altında boğaz tokluğuna çalışmak yerine bu yolu seçen kadınları bekleyen, müşterileri tarafından aşağılanma ve

Kadınlar beyaz elbiseler giyer ve "Beyaz Güvercinler" olarak anılırlardı

“Bar Kızları” kazandıklarıyla şahane bir hayat yaşamıyorlar ama hayatlarını kazanan özgür kadınlar olarak Amerikan tarihine “öncü kadınlar” olarak geçiyorlar.

şiddet sonucu kaçınılmaz facialar dışında yaşlanıp bir kenara atılanların da sonu trajik, fazla doz, hastalık ya da intihar.

Bar kızlarına takılan isimlerin başında aşırı makyajlarından dolayı “boyalı hanımlar” geliyor. Giyimleri de hayli göz alıcı kıyafetler, çoraplar, jartiyerler, büstiyerler. Dış giyim iç çamaşırlarıyla stilize olmuş halde giyiniyorlar.

Bar kızlarına takılan isimlerin başında aşırı makyajlarından dolayı “boyalı hanımlar” geliyor.

Erkeklerle içki ısmarlatarak kazanç elde eden kadınlar her müşteriden sonra nasıl sarhoş olmuyorlar?

yuyormuş patron.

Dans salonlarında çalışan kızlar en iyi kazançları. Bilet alıp içeri girenle erkekle dans ediyorlar. Gecede 50 kişiyle dans edenler olurmuş. Bu kadınlar bir ayda erkeklerden daha fazla kazanç elde edebiliyormuş.

Bar kızları arasında Batı’ya

Öyle ya; aradı ardına içip içip ayakta kalmak mümkün mü? Patronları da sarhoş çalışmanı istemez. Ona da şöyle bir çare bulunmuş:

Kızlara ısmarlanan içkilerin yerine çay veya başka meşrubat ko-

gelip zengin olmuş adamlarla evlenip gidemler çoğalınca bar sahibi patronlar müşterileri ile kızlar arasında duygusallaşmayı önlemek için müdevim müşterilere limit koymuşlar. Ama gönül ferman dinler mi? Zengin kocayı bulunca kaçan kaçana... Bu hanımlar arasında dul kalıp ailesini ayakta tutmaya çalışanlarda var.

Ünlü bir hanımefendi olan Belle Brezing, özel salonunda

Seks işçileri arasında madamların evlerinde çalışanlar elbette sokaklarda çalışanlardan daha güvende.

Ama Vahşi Batı altın aramaya gelen erkekler dünyası. Kadın nüfusu erkeklere oranla çok daha az olduğundan ve erkekler bu zorlu şartlara ailelerini getiremediklerinden seks işçiliği revaçta.

Tarihçiler 1840'larda, 50'lerde Vahşi Batı nüfusunun %25'inin geçim kaynağını seks olarak saptamışlar.

Velhasıl; barlar, randevu evleri yine madamların kontrolünde. yaşlı fahişelerin çalıştığı küçük evler 1850'lerde California nüfusunun %90'ı erkek olan yeni yerleşimciler hizmet veriyor.

Vahşi Batı'nın vahşeti sadece eli kanlı haydutları, beli tabancalı katillerinden ibaret değil, kadınların içinde buldukları şartlar da bir

başka vahşet; hem de katmerlisi.

Günümüzde fuhuş çok değişik. Üstelik bu durumun zengin katmanlara sirayet ettiğini, öte yandan çaresiz yoksul kader kurbanı kadınlara verilen vesikaların altına imza atan resmi görevliler olduğunu bilmeyen; eşlerini, kız kardeşlerini genevlere bırakan erkeklerin hikayelerini duymayamız yok. Utanç verici.

Sonuçta, dünyada da var diye geçiştirilecek bir durum değil.

Biz, Vahşi Batı değil, Uygur Doğu'nun göz bebeği kadının fırsat eşitliğinden başlayarak her alanda erkeğin eşiği olduğu Türkiye Cumhuriyeti'yiz.

Ata'mız ve silah arkadaşlarını bir kere daha rahmetle, minnetle anarken kadınlarımızın baş tacı olduğu bir Cumhuriyet'te ruhlarının şad olacağına kalpten inanıyorum.

Sevgi ve saygıyla efendim... •

necefugurlu@butundunya.com.tr

TANRILAR VE İNSANLAR

Orhan Asena'nın 1954-1955 sezonunda Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenen oyununun adı Tanrılar ve İnsanlar. İnsanlık tarihinin piramit metinlerinden sonra ilk yazılı edebiyat metni olan; kendini tanrılarla eş tutarak ölümsüz olmayı arzulayan Sümer kralı Gılgamış'ın insanın iktidar arzusunu ve mücadelesini vurgulayarak yazmış bu

oyununu Orhan Asena.

Diğer canlılardan düşünme yeteneği ile ayrılan; denetleyemediği güçlerle baş edemeyen insanlar önce ateşe, hayvanlara, güneşe, toprağa, göğe tapmışlar. Düşünsel evrim

Orhan
Asena

Kültür ve
Sanat
Dünyasından
Dr. Tekin Özertem

Anaerkil / matriarkal toplum düzeninde, doğurganlığı ve verimliliği nedeniyle önce hayatın, bereketin ve tanrıların anası Kybele (Magna Mater) gibi ana tanrıça ile birlikte çok tanrılı dinler çıkmış ortaya...

Kybele

sürecinde de bereket, korunma, dileklerinin gerçekleşmesi umudu ile kendi yaptıkları kendilerine benzeyen heykellerle simgeleştirmişler tapındıkları tanrıları. Anaerkil / matriarkal toplum düzeninde, doğurganlığı ve verimliliği nedeniyle önce hayatın, bereketin ve tanrıların anası Kybele (Magna Mater)

gibi ana tanrıça ile birlikte çok tanrılı dinler çıkmış ortaya...

Erkek yetkesinin / otoritesinin egemen olduğu ataerkil / patriarikal dönemde bu oluşum, tanrıların ve insanların babası Zeus'un egemenliğinde, erkek tanrıların yanı sıra tanrıçaların da yer aldıkları farklı bir yapılanmaya dönüşmüş Antik Yunan'da olduğu gibi... Antik Roma'da da Zeus'un tahtına Jüpiter oturmuş.

Tek tanrı, tanrının tekliği / Monoteizm de bilim insanlarının ileri sürdüklerine göre 4000 yıl önce eş zamanlı olarak Mısır, Babil ve Hint toplum-

larında ortaya çıkmaya başlamış.

Çok tanrılı dinlerinin ortaya çıkış nedeni, tek tanrı yerine birden çok tanrıya gereksinim duyulması; insanın üstesinden gelemediği onca şeyin yanı sıra, yaşama ilişkin beklenti ve dileklerinin tek bir tanrı tarafından karşılanabilmesinin

Çok tanrılı dinlerinin ortaya çıkış nedeni, yaşama ilişkin beklenti ve dileklerinin tek bir tanrı tarafından karşılanabilmesinin mümkün olamayacağına düşünülmesi olsa gerek...

mümkün olamayacağına düşünülmesi olsa gerek. Ana ya da baba tanrıların buyruğunda bir çok tanrı ve tanrıçaların farklı beklentilerle yükümlendirildikleri çok tanrılı dinlerdeki tanrı ve tanrıçalardan biri de hep adalet tanrıları / tanrıçaları olmuş.

Sümerlerden başlayarak Antik Roma'ya uzanan süreçte adalet, Utu'dan başlayarak, Maat, Şamaş, Themis, Nemesis, Dike, Astreae ve Justitia olmak üzere tanrı ve tanrıçalar ile simgeleştirilmiş. İnsanlar dünyada adaletin bu tanrı ve tanrıçalar sayesinde gerçekleşeceğine inanıp onlar için tapınaklar yapıp adaklar sunmuşlar. İlginç olan Utu ve Şamaş hariç adaletin kadınlar tarafından gerçekleştirileceğine

inanılmış olması. Bir elinde kılıç, diğerinde terazisi ile kimi gözleri bağlı kimi açık Tanrıça Themis heykelleriyle günümüzde de hâlâ adaletin simgesi...

Göçebelikten yerleşik düzene geçen

toplumlardan başlayarak adaletin sağlanmasını sadece tanrılardan /

Tanrıça Themis heykelleriyle günümüzde de hâlâ adaletin simgesi...

tanrıçalardan beklemekle yetinil-meyip yasalarla gerçekleştirilme-ye çalışılmış adalet. Babil kralı Hammurabi'nin toplum yaşamını ilgilendiren yaptırımları içeren ilk yazılı yasalar da MÖ 1760'lı yıllarda çıkmış ortaya.

Hammurabi Kanunları'nın yazılı olduğu çivi yazılı tablet.

Bir taş üzerine yazılıp, Babil'in koruyucu tanrısı Marduk adına yapılmış Esagila Tapınağı'na konulmuş. Günümüzde Paris'teki Louvre Müzesi'nde sergilenmekte olan Akadça yazılmış bu yasalar; o yıllarda Babil'in karşı karşıya olduğu toplumsal sorunlar; suç ve cezalara ilişkin.

Bu yasaları kendisine yazdırtanın güneş tanrısı Şamaş olduğunu söylemiş Babil kralı Hammurabi. Söylemiş, ama tek tanrılı dinlerin ilki Musevilikle başlayan süreçte adalete dair tanrı buyrukları gereğince özümseyip benimsemeyince de devletler üstlenmiş kulları, yurttaşları arasında adaleti sağlamayı.

Adalet sözcüğünün karşılığı sözlüklerde, hak ve hukuka uygunluk; hak ve hukuku gözetme, yerine getirme ve doğruluk. Günümüzün gelişmiş ülkelerinde / toplumlarında da adalet; etik / ahlâk, akılcılık, hukuk, din, eşitlik ve hakkaniyeti içeren bir

anlama sahip. Adaleti sağlamakla yükümlendirilmiş devletlerin temellerini oluşturan da adalet. Bunun, en özlü şekilde "Adalet mülkün / devletin temelidir," denilerek adliye binalarındaki duruşma salonlarında yargıç kürsülerinin arkalarındaki duvarlara büyük harflerle yazılmış olmasının nedeni de bu... Yasaların hakça uygulanmadığı / uygulanmadığı, adaletin sağlanmadığı / sağlanmadığı devletlerin yönetimindeki ülkeler de önü alınmadığı takdirde haksızlık ve ahlâksızlık bataklığına sürüklenmeye mahkûmlar.

Adaleti sağlamakla yükümlendirilmiş devletlerin temellerini oluşturan da adalet.

Ülkelerin / toplumların adaletsizliğin neden olduğu haksızlık ve adaletsizlik bataklığına sürüklenmelerinde suç devletleri yönetmekle görevlendirilmiş olanlarla birlikte

ahlâk ve adalet gibi yüksek değerlerin oluşmadığı o ülke vatandaşları / toplum bireyleri de en az onlar kadar sorumludur. Bunun nedeni de eğitimsizliktir. Eğitim, bilgi sahibi olmakla değil, aileden başlayarak örgün ya da yaygın eğitim aracılığı ile bireylere aktarılan bilginin düzeyi ve niteliği ile değerlendirilir. Adalet duygusu ve anlayışı da ancak nitelikli eğitim düzeyine sahip ülke ve toplumlarda var olup gelişebilir.

Ülkemizde toplumun adalet sistemine güveni her geçen gün azalıyor. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) 2021 raporuna göre, Türkiye son 10 yılda 36 ülke içinde adalet güveninin ve eğitimden memnuniyetin en hızlı azaldığı ülke. Vatandaşlarımızın adalet güvenini de yine aynı dönemde 22 puan birden gerileyerek yüzde 38'e düşmüş. Bu gidişle geleceğimiz pek parlak değil.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın 2021 raporuna göre, Türkiye son 10 yılda 36 ülke içinde adalet güveninin ve eğitimden memnuniyetin en hızlı azaldığı ülke.

Yapılması gereken: iş işten geçmeden adaletin, hak ve hukukun vazgeçilemezliğini kavramak ve ülkemizde adaleti tekrar mülkün temeli kılmak. Bunun için de ön koşul adil; haktan, hukuktan ve adaletten yana insanlar olmak / olabilmek. Tarihi gelişim sürecinden de kolaylıkla anlaşılacağı üzere adalet, sadece Tanrı'ya havale edilerek sağlanamıyor.

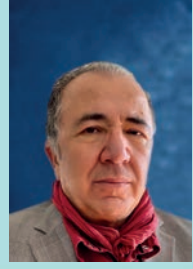
23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız Kutlu Olsun. •

tekinozertem@butundunya.com.tr

Adalet ile İlgili Ünlü Sözler

- Adalet gücü bağımsız olmayan bir milletin, devlet halinde varlığı kabul olunmaz. **-M. Kemal Atatürk**
- Bir sırrı saklayarak adaletle zarar vermektense, adalet uğruna zarar görmeyi tercih ederim. **-Beethoven**
- Suçu toplum hazırlar, suçlu işler. **-Buckle**
- Adaletin olmadığı yerde ahlak da yoktur. **-Montaigne**
- Adaletsizliği işleyen, çekenden daha sefildir. **-Eflatun**
- Adalet kutup yıldızı gibi yerinde durur ve geri kalan herşey onun çevresinde döner. **-Konfüçyüs**
- Haksızlığa sapıp bütün insanların senin peşinden gelmeleri yerine, adaletli davranıp tek başına kalman daha iyidir. **-Mahatma Gandhi**

Arayış
Vahap Candan

“Bu Memleket Nasıl Kurtulur?”

Osmanlı aydını ve devlet adamları 1850’lerden itibaren “Bu memleket nasıl kurtulur?” sorusuna cevap aramaktadırlar.

Arayışlar, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı’ndan sonra yoğunluk kazanmıştır. Osmanlı ülkesi, sadece askeri alanda değil, ekonomik alanda da geri durumdadır. Dış borç yükü sürekli artmaktadır. Askeri yenilgilerin yanı sıra, Balkanlar ve Doğu Anadolu’da çıkan bölücü isyanlar yöneticileri zor durumda bırakmaktadır.

“Bu memleket nasıl kurtulur?” sorusuna cevap arayanların başında Jön-Türkler olarak bilinen grup vardır. Jön Türkler; “meşrutiyet ilan edilirse bu sorular ve sorunlar ortadan kalkacaktır” diye düşünmektedirler. Başlangıçta daha çok, çeşitli Avrupa kentlerinde faaliyetlerde bulunan Jöntürk hareketi içinde iki grup vardır.

Prens Mehmet Sabahattin

Birisi, Sabahattinci olarak bilinen gruptur. Bu grup, ülke yönetiminde ademi merkeziyetçi bir yapılanmayı; ekonomideyse şahsi girişimciliği savunmaktadır. Grubun öncüsü, Padişah 2. Abdülhamit’in kız kardeşinin oğlu Prens Sabahattin’dir. Prens Sabahattin İngiltere’yi örnek göstermektedir. Ona göre İngiltere; “ademi merkeziyetçi yapısı ve şahsi girişimcilik sayesinde süper devlet olmuştur.”

Fransa’nın idari yapısını örnek alan diğer grupsa, Osmanlı unsurlarının birliğini; yani vatandaşlığa dayalı Osmanlıcılığı savunmaktadır.

İngiltere’deki ademi merkeziyetçi sistemin Osmanlı İmparatorluğu’nda uygulanamayacağını; dolayısıyla devletin merkeziyetçi bir anlayışla yönetilmesinden yanadır. Bu gruba göre ademi merkeziyetçilik; “Osmanlı devletinin çok uluslu, çok dinli yapısına uygun değildir. Zaten büyük güçler, ülke içerisindeki gayrimüslim unsurları koparmaya çalışmaktadırlar. Ademi merkeziyetçi sistem ülkenin kolayca parçalanıp, paylaşılmasına yol açacaktır.”

1902 yılında Paris’te yapılan kongreden sonra Jön Türkler fiilen de ikiye bölünürler. Prens Sebhattin’in başkanlığında “Teşebbüsü Şahsi ve Ademi Merkeziyet Cemiyeti” kurulur. Bu dernek 14 Eylül 1908’de kurulan Osmanlı Ahrar Partisi’nin çekirdeğini oluşturmuştur. 21 Kasım 1911’de kurulan Hürriyet ve İtilaf Partisi ise Ahrar Partisi’nin devamı niteliğindedir.⁽¹⁾

Merkeziyetçi gruptakilerse siyasete “İttihat ve Terakki” grubu olarak devam edecekler ve 1908 -1918 yılları arasında Osmanlı Devleti’nin yönetiminde söz sahibi olacaklardır. Padişah 2. Abdülhamit, tahta çıktıktan hemen sonra, 23 Aralık 1876’da meşruti yönetimi ilan ettiğini açıklar ve hemen ardından seçimlere gidilir. Türk demokrasi hayatında 1. Meşrutiyet Dönemi olarak anılan bu dönem yaklaşık 14 ay sürer. Çünkü 2. Abdülhamit, 1877’de başlayan Osmanlı-Rus Savaşı’nın bunalımlı döneminde, anayasanın kendisine verdiği yetkiye

2. Abdülhamit

dayanarak, meclisi fesheder. Osmanlı devleti, Rusya karşısında yenilgiye uğramıştır. Kafkaslar ve Balkanlardan 100 binlerce Türk ve diğer Müslüman unsurlar Anadolu'ya göç etmektedirler. Ayrıca ülkede bölücü faaliyetler gittikçe artmakta; özellikle Ermeni terör örgütleri, tedhiş hareketleri ve isyanlar düzenlenmektedirler. Ermeni terörü gittikçe şiddetlenmektedir. Başkentte Osmanlı Bankası baskını ve Sultan Abdülhamit'e bombalı saldırıya kadar varır. Anadolu'nun tadı tuzu yoktur. Düyun-ı Umumiye borçları nedeniyle artan vergi yükünün yanı sıra, Ermeni terörü de bunalımı artırmıştır.

2. Abdülhamit, meclisi feshettikten yaklaşık 31 yıl sonra 23 Temmuz 1908'de Meşrutiyeti yeniden ilan eder. Meşrutiyet'in ikinci kez ilan edilmesiyle birlikte oluşan

özgürlük ortamı içinde yüzlerce dernek kurulur. Bu derneklerin bir kısmı sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal alanda faaliyet göstermektedirler. Ayrıca ayrılıkçı-bölücü faaliyet yürüten dernekler de kurulur. Türklerce kurulan dernekler vatandaşlığa dayalı Osmanlılık ilkesini savunmaktadırlar.

Gayrimüslimlerce kurulan sosyal ya da kültürel amaçlı derneklerin bir kısmıysa Osmanlılığı savunur görünmek-

le birlikte bölücüdürler. İstekleri; demokrasiye, Osmanlıcılığa, vatandaşlığa sığmayan isteklerdir. Örneğin, Meşrutiyet-i Osmaniye Ermeni Cemiyeti, "seçimlerin etnik nisbi temsile göre yapılmasını" istemektedir.⁽²⁾

2. Abdülhamit, meclisi feshettikten yaklaşık 31 yıl sonra 23 Temmuz 1908'de Meşrutiyeti yeniden ilan eder.

Benzer istek, 1. Yasama Dönemi'nde Dernekler Kanunu görüşülürken de sık sık dile getirilmiş ve hararetli tartışmalara neden olmuştur.⁽³⁾

2. Meşrutiyet döneminde başlangıçta, Mecliste muhalif bir parti

yoktur. Muhalefet, İttihat ve Terakki'nin içindedir. Nitekim Meclis içindeki muhalifler, Kasım 1909'da Mutedil Hürriyetperveran Partisi'ni kurarlar. 21 Şubat 1910'da İttihat Terakki'den ayrılan başka bir grup milletvekiliyse Ahalî Partisi'ni kurar. Sözü-nü ettiğimiz bu iki parti daha sonra 1911 yılında

kurulan Hürriyet ve İtilaf Partisi'ne katılırlar. Ayrıca, 6 Şubat 1909'da kurulan Osmanlı Demokrat Partisi üyelerinin çoğunluğu da Hürriyet ve İtilaf'a katılırlar. Kurucu üyeleri arasında Ermenilerin de bulunduğu Hürriyet ve İtilaf, zamanla muhaliflerin bulunduğu bir parti haline gelir. İttihat ve Terakki Partisi'ndeki Ermeni parlamenterlerin, 1911'den itibaren bu partiye kaydıkları görülmektedir.

Bu dönemde, sağ ve sol kanatta başka partiler de kurulur. Örneğin, 5 Nisan 1909'da kurulan İttihad-ı Muhammedî Partisi, İslam Enternasyonalizmini savunan bir partidir. 1910 yılında Osmanlı Sosyalist Partisi kurulmuştur. Partinin yayın organı olan gazetelerde; işçi hakları ve sosyalizm üzerine yazılar yayımlanmıştır. Ancak Osmanlı Sosyalist Partisi hiçbir genel ya da

ara seçime katılmamıştır. ⁽⁴⁾ Çünkü bu partinin tabanını oluşturabilecek bir işçi sınıfı yoktur henüz Osmanlı ülkesinde.

Meşrutiyetin ikinci kez ilanından yaklaşık iki buçuk ay sonra, Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bir prenslik olan Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti. Bu olaydan bir gün sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, hukuken Osmanlı egemenliği altındaki Bosna-Hersek'i ülkesine kattı. Yine aynı gün Girit, Yunanistan'a bağlandığını açıkladı.

İttihat ve Terakki iktidarı, Bulgaristan, Bosna ve Girit'in elden gitmesinden sonra ülkenin tamamen paylaşılma gününün yaklaştığını hissetmeye başladı. Theodor Herzl'ün başlattığı Siyonist hareket, Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak istemektedir. Filistin'e Meşrutiyet öncesinde başlayan yasadışı göç devam etmektedir. Filistin'e göç eden Yahudiler, Araplardan parayla satın aldıkları arazilerde bir koloni oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Bu arada imparatorluğun çeşitli bölgelerindeki Arap unsurlar da ayrılmış faaliyetlere başlamışlardır. Öte yandan Doğu Anadolu’da nüfusunun çoğunluğu Müslümanlardan oluşan Kars, Ardahan ve Batum bölgesi hâlâ Rus işgali altındadır. Ermeni teröristler tedhiş faaliyetlerini ve kışkırtmalara devam etmektedirler. Ayrıca özgürlük ortamından yararlanılarak kurulan yasal (görünümlü) dernekler de ayrılmış faaliyetlere katılmaktadırlar.

İttihat ve Terakki, emperyalizm karşıtı bir partidir, büyük ülkelere verilen ekonomik ve siyasi ayrıcalıkları kaldırmayı ciddi olarak düşünmektedir.

İttihat ve Terakki, emperyalizm karşıtı bir partidir, büyük ülkelere verilen ekonomik ve siyasi ayrıcalıkları kaldırmayı ciddi olarak düşünmektedir. Devletin laikleştirilmesini ısrarla savunmaktadır. Laikleşme yönünde önemli adımlar atılacaktır bu dönemde. İttihat ve Terakki’nin önemli projelerinden biri de eğitim seferberliğidir. Azınlıkların kendi okulları vardır. Ancak Müslümanlar için doğru dürüst dünyevi temel eğitim veren bir okul yoktur. İttihatçılar yeni kurulan okullarda verilecek eğitimle, ülkedeki tüm unsurların Osmanlıcılık

şemsiyesi altında birleştirilebileceğine inanmaktadırlar. Padişah Abdülhamit’in yaptırdığı dünyevi eğitim veren okullara yenileri eklenir. Ayrıca ulusal sanayinin kurulmasını, Türklerin de ticaret ve zanaatle uğraşması gerektiğini düşünmektedirler. Bu alanda çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Örneğin, İtibar-ı Milli Bankası adında bir banka kurulmuştur. Anadolu’da Türk çocuklarının da eğitim görebileceği meslek okulları açılmıştır.

23 Temmuz 1908 Meşrutiyet Devrimi’nden rahatsızlık duyan iç çevreler vardı. Kimi çevreler, meşrutiyetin ilanıyla birlikte kadın haklarında meydana gelen olumlu gelişmeleri içlerine sindiremiyorlardı. Müslüman kadınlar peçelerini çıkarmaya, toplumsal hayata

katılmaya başlamışlardı. Aslında, Sultan Abdülhamit, Ermeni teröristlerin, çarşaf-peçe giyerek saldırılar düzenlemeleri nedeniyle İstanbul’da çarşaf ve peçe ile sokağa çıkılmasını yasaklamıştı. Söz konusu çevrelere göre, “okula giden genç kızlar iştah kabartıyorlardı.” Yani “din elden gidiyordu.”

Yeni düzenden rahatsızlık duyan başka çevreler de vardı. Örneğin askerler, Mekteb-i Harbiye-i Şahane mezunu subayların disiplinli eğitimlerinden memnun değildiler. “Yoğun eğitimin, ibadetlerini aksattığından, temizlik ihtiyaçlarını bile

doğru düşüst gideremediklerinden” yakınıyorlardı. Medrese öğrencileri, yeni rejimin kendilerine askerlik yükümlülüğü getirmesinden memnun değildiler. Sivil halk ise yeni devrimden farklı şeyler bekliyordu. Örneğin köylüler, artık kendilerinden vergi alınmayacağını zannediyorlardı.

13 Nisan 1909’da İstanbul’da medrese öğrencileri ve bazı askerler isyan başlattılar. İsyan halktan da katılanlar oldu. Selanik’te bulunan 3. Ordu’nun İstanbul’a gelerek olaylara müdahale etmesiyle isyan bastırıldı. Tarihimize 31 Mart Vakası olarak geçen isyanın bastırılmasından sonra 2. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine Mehmet Reşat getirildi. İttihat Terakki Hükümeti sıkıyönetim ilan etti ve isyanın elebaşlıları idam cezası dahil çeşitli cezalara çarptırıldılar. İdam edilenler arasında İttihad-ı Muhammed Partisi’nin önde gelenlerinden Derviş Vahdeti de vardı.

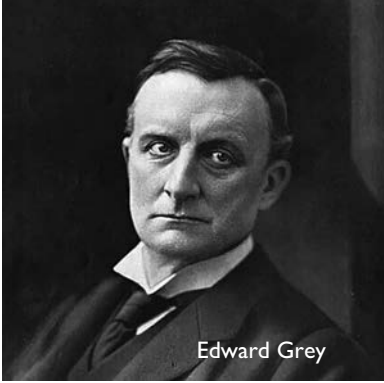
Aynı günlerde, iç karışıklıklardan yararlanmayı amaçlayan Hınçakçı ve Taşnakçı elebaşlılar Adana’da bir Ermeni isyanı çıkardılar. Yayılan söylentiye göre, “isyan çıkartıldığı takdirde İngiliz ve Fransız gemileri Mersin Limanı’na gelerek olaya müdahale edeceklerdi. İstanbul’daki ayaklanmayla ilgilenen Osmanlı hükümetiyse

Adana’ya müdahale edemeyecekti. Ve böylelikle Çukurova’da küçük bir Ermeni Devleti kurulacaktı.”⁽⁵⁾ Meşrutiyetin ilanından sonra Taşnak ve Hınçak komitelerinin Adana’da kurduğu legal dernekler de bölücü-kışkırtıcı faaliyetlerde bulunuyorlardı. Yayılan söylentiler bölgede yaşayan Türk ahalinin de galeyana gelmesine neden oldu. “Ermeniler silahlanıyor, bizi kesecekler, büyük devletlerin gemileri asker çıkaracaklar ve bizi buradan sürecekler” düşüncesiyle çeşitli tedbirler aldılar. Adana vilayetindeki Ermeni ve Türk unsurlar işte bu şekilde kışkırtılmışlardı.

Bir görüşe göre İngiltere; (...) İttihat ve Terakki yerine İngiltere sempatzanı bir iktidar istiyordu.

Netice itibarıyla, İstanbul’da ki 31 Mart İsyanı ve Adana’da aynı anda çıkartılan Ermeni isyanları bastırıldı.

O dönemi araştıran tarihçiler, 31 Mart İsyanı’nı hazırlayan bir takım sosyolojik ve iç politik sebeplerin bulunduğunu; ancak isyanın arkasında İttihat Terakki muhaliflerinin yanı sıra başka güçlerin de rol aldığını; özellikle İngiliz ajanların etkili olduğunu belirtirler.⁽⁶⁾ Bu

Edward Grey

görüşü savunanlara göre İngiltere; gelişmekte olan Osmanlı-Almanya ilişkilerinden rahatsızlık duymaktaydı ve İttihat ve Terakki yerine İngiltere sempatisini bir iktidar istiyordu. Ayrıca demokratikleşen Osmanlı'nın, İngiliz sömürgelerinde örnek alınabileceğinden de korkuyordu.

İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey'in Meşrutiyet'in ilanından 7 gün sonra; başka bir

ifadeyle 31 Mart İsyanı'ndan yaklaşık üç ay önce İstanbul'daki büyükelçisine yazdığı mektupta şöyle diyordu:

"Türkiye, gerçekten meşrutiyet idaresini kurar, yaşatır ve güçlenirse bunun sonuçları şimdiden göremeyeceğimiz derecede ileriye gider. Bunun etkileri Mısır'da müthiş olur; Hindistan'da da kendini hissettirir... Türkiye'de şimdi bir parlamento hayatı başlar ve işler düzelse, Mısır'da demokrasi isteği çok güçlenecek, bizim buna karşı çok gücümüzü azalacaktır..."⁽⁷⁾

vahapcandan@butundunya.com.tr

Kaynaklar:

- 1) Sina Akşin; "Jöntürkler ve İttihat ve Terakki" İstanbul, 1987, s. 47-48
- 2) Tarık Zafer Tunaya; "Türkiye'de Siyasal Partiler" İstanbul, 1988, 1. Cilt, s.597
- 3) Tarık Zafer Tunaya; age, 1. Cilt, s. 398
- 4) Tarık Zafer Tunaya; age, 1. Cilt, s.175-286
- 5) Esat Uras; "Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi" İstanbul, 1987, s.551
- 6) Doğan Avcıoğlu; "31 Martta Yabancı Parmağı" Ankara, 1969, s. 61-69
- 7) Doğan Avcıoğlu; age, s.35-36

Dünyanın En Sıcak Yeri

Dünyanın en sıcak yeri, ABD'deki Ölüm Vadisi'dir. Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) verilerine göre, bugüne kadar yeryüzünde ölçülen en yüksek hava sıcaklığı değeri 10 Temmuz 1913'te ABD'nin California eyaletinde bulunan Ölüm Vadisi'nde 56,7 °C olarak kayıtlara geçti. Etrafı yüksek dağlarla çevrili, dar ve uzun bir havza olan Ölüm Vadisi'nde, güneş ışınlarının etkisiyle ısınan yüzeylerden yayılan termal radyasyon, uzaya yayılmadan vadi içinde hapsolür.

New York'tan Buenos Aires'e gitmekte olan bir vapurda yolcular, dünya satranç şampiyonu Czentovic'in de onlarla birlikte yolculuk ettiğini öğrenince onunla oyun oynamak isterler. İlk oyunda, dünya şampiyonuna –doğal olarak– yenilen bu sıradan oyuncular; ikinci oyunda hiç beklemedikleri bir yardımla Czentovic'le berabere kalmayı başarırlar. Onlara yardım eden, hamleler sonrasını zihninde hesaplayabilen adamın, satranç oyunundaki ustalığının öyküsü ise sıra dışı ve çok hüznüldür.

Stefan Zweig'in sürgünde yazdığı, intiharından yalnızca günler önce yayımcısına ulaşan, sonuncu ve en tanınmış eserlerinden biri olan Satranç; tecrit altında bir insanın yaşadığı sıkıntılarını boyutlarını güçlü bir anlatımla sunuyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İnisiyatif

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

İnisiyatif. Kelime anlamı:

- 1- Bir şeyi yapmaya öncelikli davranma, önceliği ele alma, öncelik.
- 2- Bir kimsenin, alınması gerekli kararı öncelikle ve kendiliğinden alabilmek konusunda yeterliliği.

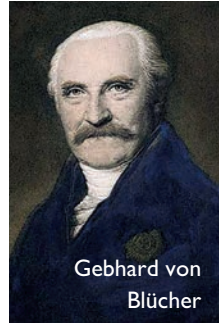
Bu tarif her meslek ve bilim alanında yer alır. Size inisiyatif kullanımı ile ilgili tarihten birkaç örnek vermek isterim.

Waterloo Savaşı ve Prusyalı Komutan Gebhard von Blücher:

Waterloo Savaşı tarihin seyrini değiştirmiş ve adeta bir dönüm

noktası olarak kabul edilen bir savaştır ve savaşın kaderini bir inisiyatif kullanımı belirlemiştir.

Waterloo Savaşı 7. Koalisyon (İngiltere-Prusya-Hollanda) ordularının karşısında Fransa'nın yer aldığı ve dünyanın kaderine yön veren bir savaş olarak tanımlanır.

Gebhard von
Blücher

Savaşın başında Fransız ordusu savaş noktasında çok üstün gözüktüyordu. Fransa'nın karşındaki Hollanda, Alman ve Prusya ordusundan oluşan koalisyon ordusu savaş yerine uzak bir konumda yedek güç olarak konuşlandırılması emredilmişti.

Koalisyon ordusu komutanı Prusyalı komutan Gebhard von Blücher inisiyatif kullanarak kendisine beklemesi emredilen konumu terk edip savaş alanına cebri bir yürüyüşle itikal eder, yenilmekte olan İngiliz birliklerini kurtarır ve nihayetinde savaşın sonucunu Dük Wellington lehine çevirir.

Koalisyon ordusunun bu zaferi o günün Avrupası için çok önemli bir olaydı ve savaşın sonunda Napolyon tarih sahnesinden indirilmiş oldu.

II. Dünya Savaşı ve General Dietrich von Choltitz:

Alman ordusu komutanı General Dietrich von Choltitz Rusya Sıvastopol muharebelerinde büyük başarılar kazanmış bir komutandır. Aynı General II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Ağustos 1944'te, Paris'in düşmesinden hemen 3 hafta kadar önce, şehre askeri vali olarak atanır.

Dietrich
von
Choltitz

Paris valiliği sırasında müttefik orduları şehre iyice yaklaştıktan sonra Adolf Hitler General Dietrich von Choltitz'e telefon eder ve kendisine son görev olarak şehir müttefiklerin eline geçmeden önce şehri terk ederken hem Eyfel Kulesi'ni hem de tüm Paris'i yıkmasını emreder. Fakat General Dietrich von Choltitz muhtemel bir kurşuna dizilme riskini göze alarak "Paris'i yıkan adam olarak tarihe geçmek istemiyorum" diyerek verilen emre karşı gelir ve şehri sağlam bir şekilde müttefiklere ve Paris halkına teslim eder. Burada General inisiyatif kullanmış ve kişisel ve doğru olan bir karar almıştır.

Çanakkale Savaşları ve Yarbay Mustafa Kemal:

Bizler için çok önemli bir olay Çanakkale savaşları sırasında yaşanmıştır.

18 Mart Deniz Savaşı'ndan 38 gün sonra müttefik ordular donanmaları desteğinde 100 binlerce askerini kıyılarına çıkartmaya başlar.

Boğaz'ı savunmak için görevlendirmiş 3. Ordu'ya bağlı beş tümen çıkartma karşılamaya hazır bekliyordu. Liman Won-Sanders ise çıkartmayı Saros'tan bekler.

Liman Won-Sanders'in kurduğu bu plan hatalıydı. Bunun sonucu olarak Anzak kolordusunu çıkartma yaptığı Arıburnu'nda çıkartmayı karşılayacak yeterli bir güç yok idi.

Arıburnu istikametinden gelen top seslerini fark eden tümen komutanı Kurmay Yarbay Mustafa Kemal

Yarbay
Mustafa Kemal

Yarbay Mustafa Kemal **ordu komutanlığından cevap gelmeyince önemli bir sahayı Anzaklardan koruyarak düşmanın Boğaz'a inmesi için çok önemli bir köprünün oluşmasını önledi.**

çıkarmanın yerinin Arıburnu olduğunu anladi. Durumu hemen ordu komutanına bildirdi, ancak cevap alamadı.

O rdu komutanlığına bildirimde bulunmasına rağmen kendisine bir cevap gelmeyince yetkisini kullandı 57. Alay'ın başındaki komutanı Avni Binbaşı komutasında harekete geçirdi. O günün şartlarında önemli bir sahayı Anzaklardan koruyarak düşmanın Boğaz'a inmesi için çok önemli bir köprünün oluşmasını önledi.

Anzaklar denize bakan yamaçlarda, dar bir sahada mahkûm

kaldılar. Bu savaşın bir kırılma noktası idi.

Deprem tarihimizden bir örnek:

Bugün yaşadığımızıza benzer bir deprem felaketi 27 Aralık 1939'da Erzincan'da vuku bulmuş, şehir tamamen yıkılmış ve yaklaşık 40 bin kişi enkaz altında hayatını kaybetmişti. O zamanki

Türkiye nüfusunun 10 milyon olduğunu hesaba katarsak olayın boyutunu daha iyi anlayabiliriz.

O dönemin Cumhuriyet Savcısı Erzincan'da tek tük bulunan ahashap evlerden birinde ikamet etmekteydi ve deprem gecesinde savcının evi yıkılmamıştı.

Cumhuriyet Savcısı o gecenin ardından ivedilikle sokağa çıkıyor, depremde yıkılmamış birkaç bina-dan biri olan Erzincan Cezaevi'ne gidip mahkûmları bir alanda topluyor ve yanlarına kazma kürek almalarını emredip hep beraber şehri kurtarmaya gideceklerini söylüyor. Bunun karşılığında da kendilerini

affettireceği sözünü veriyor. Mahkûmlar bunun üzerine hızla işe girişip göçük altında kalmış birçok depremzedeyi kurtarıp dışarı çıkarıyorlar.

Bu olayı bana yakın arkadaşım Prof. Köksal Bayraktar aktarmıştı. Prof. Bayraktar'a da öyküyü o günkü deprem sırasında bir bebek olan ve idam cezasını bekleyen bir mahkûm tarafından kurtarılan bir hâkim arkadaşını aktarıyor.

Bu olay esnasında mahkûmların hiçbiri kaçmıyor. Aksine arama kurtarma faaliyetleri yapmaya devam ettikleri her günün sonunda yırtık bir bayrak önünde topluca İstiklal Marşı söylüyorlar.

Cumhuriyetin Savcısı da sözünü

İzzet Akçal

tutuyor, kendi insiyatifi ile vermiş olduğu sözü Ankara'ya ulaştırıyor ve sonuçta mahkûmlar affediliyor.

Bu genç savcı 1960 ihtilali sonrasında cezaevine gönderilmiş olan dönemin **Devlet Bakanı İzzet Akçal**'di.

Bu dört örneğin ortak paydası bu kişiler insiyatif kullanmış olmaları ve olayların seyrini radikal bir şekilde değiştirmiş olmalarıdır.

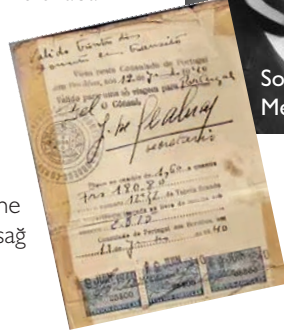
Şu yaşadığımız günlerde sorumlu kurumlar ve bu kurumların yöneticileri geleceklelerini, muhtemel kaybedecekleri olanakları düşünmeyerek ilk anda sorumlulukları kendileri alıp hızlı davranabilselerdi sonuçlar belki de çok farklı olabilirdi. •

Hayat Kurtaran Vize

Konsolos Aristides de Sousa Mendes 1940'lı yıllarda Portekiz Dışişleri'nde çalışan bir görevliydi. Aynı yıllarda Naziler Fransa'ya doğru ilerlemekteydi. Fransa'daki Yahudiler İspanya ve Portekiz'e kaçmaya çalışıyorlardı. Hayatlarını kurtaracak vize peşinde çaresizce koşuşturan on binlerce Yahudi Bordeaux'daki Portekiz Konsolosluğu'nu kuşatmıştı. Bu sırada Portekiz hükümeti, Fransa'daki görevlilerine henüz onaylanmamış başvurulara vize vermelerini yasaklamıştı. Konsolos yetkilisi Sousa Mendes ve ekibi uyumadan, yemeden çalışarak binlerce vize hazırladı. Portekiz hükümeti Mendes'i görevden aldı ve dışişlerinden de ihraç etti. Sonuçta 30 bine yakın insanın hayatı insiyatif alan Souza'nın sağ duyusu ve gayretiyle kurtulmuş oldu.

Sousa Mendes

Hayat kurtaran vize

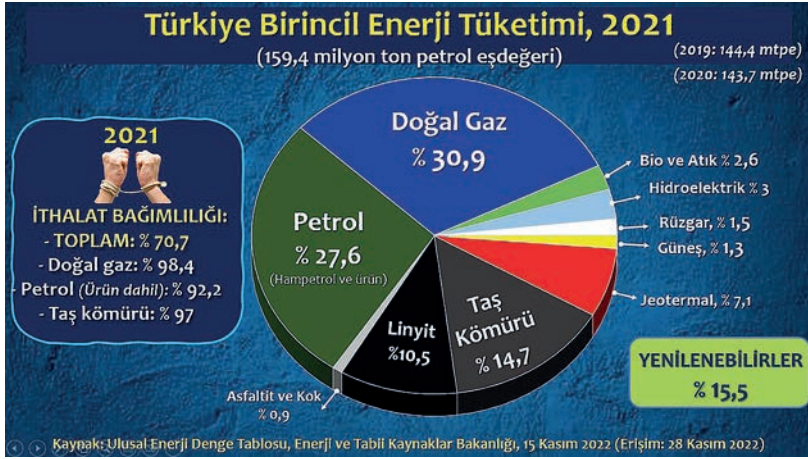
Petrol Piyasalarında 2023 Beklentileri ve Türkiye

Bilindiği gibi petrol gerek dünyada ve gerekse ülkemizde; enerji karışımı içinde payı en yüksek olan kaynak. Türkiye, 2021 yılında¹ tükettiği enerjinin %27,6'sını petrolle, %30,9'unu doğal gazla karşılar-ken, ilkinde %92,2, ikincisinde ise %98,4 dışa bağımlı bir ülke konumunda. Enerji karışımında üçüncü

sırayı alan taş kömüründeki dışa bağımlılık oranımız ise %97'dir. Enerjideki dışa bağımlılığın; ekonomik olduğu kadar, güvenlik ve dış politika boyutuyla da ülkemize büyük yük getirdiği ve risk yarattığı ise tartışılmaz.

Türkiye; petrol, doğal gaz ve taş kömürü fiyatlarının belirlenmesinde

“etkisiz bir eleman” olmasının yanında, yaşanmakta olan ekonomik sorunları ve dolar – TL paritesindeki olumsuz gelişmeler nedeniyle, bu riskleri çarpan etkisiyle yaşıyor. Ve son tahlilde bunun faturasını da tüketiciler ödemek zorunda kalıyor. Sanayicinin ve ihracatçının, rekabet olanağı hızla eriyor. Kısacası bu durum sürdürülebilir değil ve enerji politikasının mutlaka kökten

değiştirilmesi gerekiyor. "Deli-lik, aynı şeyleri tekrar tekrar yapıp, farklı sonuçlar beklemektir" özlü sözü ister Einstein'a ait olsun, isterse olmasın, son derece yerinde bir saptamadır.

Türkiye, 2020 yılında, erek Covid-19 salgını nedeniyle düşen talep ve buna bağlı petrol fiyatlarındaki azalma etkisiyle (Brent

petrolü 42 dolar/varil); enerji ham maddeleri ithalatına 28,8 milyar dolar ödemiştir. 2021’de artan küresel ekonomik aktivite etkisiyle, petrol fiyatı 71 dolar/varile, Türkiye’nin enerji ithalat faturası 50,7 milyar dolara yükselmiştir. 2022’de ise Rusya-Ukrayna çatışması, Rusya’ya yaptırımlar, petrol ticaretinde değişen piyasa dengeleri, Çin’deki yeni Covid salgını ve talep düşüşü gibi çok sayıda faktör devrede olduğu koşullar altında; Brent ortalama fiyatı 101 dolar/varile erişirken, ithalat faturamız 96,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi, çeşitli nedenlerle büyük ekonomik sıkıntıların yaşandığı, deprem ve sellerin vurduğu Türkiye, enerjideki mevcut bağımlılık nedeniyle, daha da artabilecek sorunlara gebe. Oysa ülkemizin yerli ve yenilenebilir kaynaklarının ve bu alanda yetişmiş insan gücümüzün varlığı, “kaderimiz” olmayan bu kısır döngüden çıkabileceğimiz zengin bir potansiyel

(gizil güç) sunmaktadır bizlere... Başta güneş ve rüzgâr (kara ve deniz) potansiyelimizin en yüksek oranda kullanımıyla ve talep tarafı yönetiminde uygulanacak akılcı politikalarla, önümüzdeki on yıllarda enerjii kesintisiz, kaliteli, yüksek oranda yerli ve ödenebilir koşullarda sağlamamız mümkündür.

Petrol Piyasalarında 2023 Yılı Öngörülleri

2022 yılında küresel ölçekte yaşanan birçok olay, petrol ve doğal gaz piyasalarını (ve dolayısıyla fiyatlarını) büyük oranda etkiledi ve

Başta güneş ve rüzgâr potansiyelimizin en yüksek oranda kullanımıyla önümüzdeki on yıllarda enerjii kesintisiz ve ödenebilir koşullarda sağlamamız mümkündür.

birçoğunun etkisinin 2023’te de devam etmesi bekleniyor. 2022’ye damgasını vuran olayların başlıcası, Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan çatışma oldu. Gerçi bu olayı “Rusya-Ukrayna” çatışması diye tanımlamanın da doğru olmadığını; olayın temel nedeninin, ABD-NATO yapılanmasının, mevcut AB yönetimini de arkasına alarak, “Rusya’yı Çevreleme” politikasına Ukrayna’yı alet

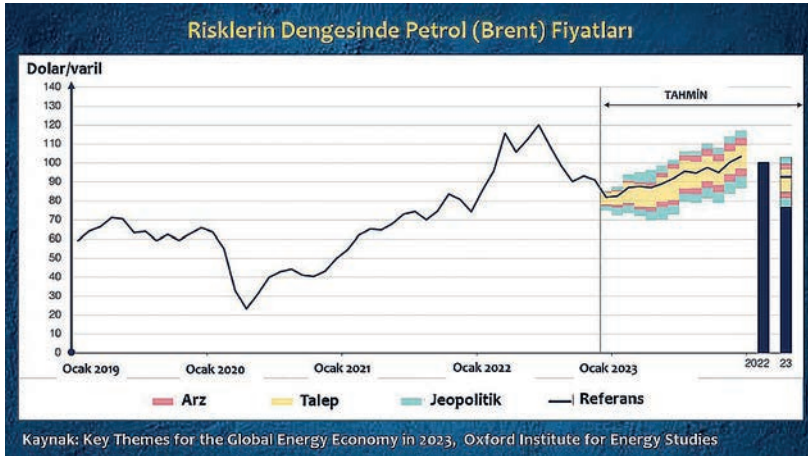
etmesi olarak tanımlamanın daha yerinde olacağını düşünenlerdenim. Ancak yazımızın konusu bu defa farklı olduğundan, bu konuyu jeopolitik boyutuyla değil, piyasalarda yarattığı etki ve ülkemize yansımaları boyutlarıyla değerlendirmeye çalışacağım.

Rusya-Ukrayna çatışmasına karşılık olarak; AB'nin ve ABD'nin, Rusya'dan petrol ithalatı yapılması yönündeki baskıları, bu baskıların beklendiği kadar başarılı sonuç vermemesi üzerine AB'nin üye ülkelere ithal fiyatlarında belli bir fiyat üst sınırı getirme çabaları, ABD'nin fiyatların yükselmesine karşı seçimlerdeki olumsuz tepkileri sınırlandırabilmek için stratejik rezervlerinden 180 milyon varile kadar kullanma kararı, OPEC ve OPEC+ ülkelerinin fiyatları belli bir seviyenin üzerinde tutabilmek için aldıkları üretim kısıtlama kararları ve diğer etkenler, 2022 yılında piyasaları ve fiyatları farklı yönlerde

etkileyen başlıca olaylardı.

2023 yılı da bu olayların süregelen etkileriyle başladı ve 2023 yılı fiyatlarının öngörülmesini belirsiz hale getirerek devam ediyor. 2023 yılı için çeşitli etkenleri dikkate alan bir değerlendirme² yapan Oxford Institute for Energy Studies (OIES), bu yıl için Brent (ortalama) fiyatını 92.7 dolar/varil olarak öngörürken altta görülen grafiği dikkatimize getiriyor.

Enstitü'ye göre, en düşük fiyat koşullarına neden olabilecek senaryolarda bile (daha derin ve uzun sürecek resesyon, ABD'de daha yüksek petrol üretimi, Rusya üretimindeki kesintinin düşük kalması, vb.) fiyatların 70 dolar/varil seviyesinde olacağı (ek üretim kapasitesinin³ düşük olması, düşük stok miktarları, vb. nedenlerinin de katkısı ile) tahmin ediliyor. Yüksek fiyat beklentisi senaryosunda ise ("mükemmel

fırtına”) varil fiyatlarının 100 doların üzerine çıkması (Rusya üretiminde büyük düşüş, artan jeopolitik riskler, resesyonun-ekonomik durgunluk- daha ılımlı seyretmesi ve Çin ekonomisinin son Covid krizi sonrasında hızla toparlanması, vb.) bekleniyor.

2023’te güçlü resesyon etkisinden belirsizliğe bir geçiş beklentisi söz konusu. Enflasyonda düşüş yaşansa bile, Merkez Bankaları’nın kendilerini ne zaman para politikalarında yumuşama yapmaya hazır hissedecekleri konusundaki belirsizlikler sürüyor. Gene de ABD’de resesyonun nispeten ılımlı düzeyde kalacağı, Çin’deki petrol talep artışının da daha çok 2023 ikinci yarısında yaşanacağına ve diğer büyük tüketicilerden olan Hindistan’daki talep artışının da bir miktar “yumuşayacağına” yönelik bir görüş birliği var.

Petrol ürünleri bakımından ise 2023 yılında ağırlığın, başta jet yakıtları olmak üzere, orta damıtma ürünlerinde olması bekleniyor. Hava yolu sanayisinde yaşanmakta olan sorunlara karşın, 2023’te jet yakıtı talebinde önemli artış olacağı öngörülüyor. Avrupa, hâlâ ağırlıklı olarak Rusya’dan yapılan dizel ithalatına bağımlılığını (2022’de %45) sürdürüyor. Rus petrol ürünlerine getirilen (AB) ambargosu (Şubat 2023)

Rusya, ambargo nedeniyle sınırlanan ham petrol ihracatının önemli kısmını, Hindistan, Çin ve Türkiye gibi ülkelere yönlendirerek ve miktarını artırarak, ticaret dengesini toparlamaya çalışıyor.

nedeniyle, Avrupa ülkelerinin en az 500,000 varil/gün ikame ürünü bulunması gerekecek. Ticari stokların, son 5 yıllık ortalamasının altında olduğu dikkate alınırsa, Avrupa ülkelerinin zorlanacağı ve arz-talep dengesizliği nedeniyle ürün fiyatlarının artacağı öngörülebilir.

Arz tarafında, 2023 yılında AB ambargosunun hem ham petrol hem de petrol ürünlerine yönelik ambargoların tam kapasite uygulanacağı Rusya’nın durumu, OIES’e göre en belirleyici etken olacak. Rusya, ambargo nedeniyle sınırlanan ham petrol ihracatının önemli kısmını, zaten ihracat yapmakta olduğu Hindistan, Çin ve Türkiye gibi ülkelere yönlendirerek ve miktarını artırarak, ticaret

denmesini toparlamaya çalışıyor. Bunu yaparken de medyaya yansıyan bilgilere göre, ihracat fiyatlarında %30 civarında indirim yapıyor. Türkiye de bu indirimden gerek ham petrol ve gerekse ürün alımında yararlanıyor. Ancak bu indirimin tüketicilere yansıtılmadığı da bir diğer gerçeklik.

Jeopolitik temelli gelişmelere bakıldığında; Libya'daki istikrarsızlık ve iki başlı yönetimin de etkisiyle, üretimin sürekliliği konusunda önemli belirsizlikler göze çarpmaktadır.

OPEC+ ülkeleri, Ekim 2022 kararları ile piyasada kendi çıkarlarını doğrultusunda denge sağlamak amacıyla (fiyatların arz fazlası nedeniyle düşmemesi için üretimi kısıtlayarak) proaktif politikalar uygulama yönündeki iradesini ortaya koydu. OPEC+ ülkeleri, özellikle Çin'den gelecek talep artışının piyasada oluşturacağı etkiyi dikkatle takip ediyor.

Jeopolitik temelli gelişmelere bakıldığında; Libya'daki istikrarsızlık ve iki başlı yönetimin de etkisiyle, üretimin sürekliliği konusunda önemli belirsizlikler göze

çarpmaktadır. Mevcut koşullarda, İran'da üretimin artırılabilmesi için gereken önkoşulların sağlanabilmesi konusunda ise olumlu sinyaller alınmamaktadır. Yıllardır ABD baskısı altındaki bu ülkedeki benzer konumdaki bir diğer ülke olan Venezuela'ya yönelik, ABD'li Chevron'un üretimi artırma giri-

şimlerinin küresel ölçekte bir etki yaratması henüz söz konusu değildir. Şirketin bu ülkedeki üretimi, 2022 yılı üretimine göre yaklaşık iki katına (günde 90,000 varil) çıkmış olsa da bu miktarın küresel arz ta-

leple dengesinde sembolik etkisi olduğu açıktır. Ayrıca şirket, yatırım ortamının olumsuzluğu konusunda çekincelerini öne sürmektedir.

Uluslararası Enerji Ajansı, Mart 2023 "Petrol Piyasası Görünümü" raporunda; 2023 ilk çeyreğinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 710,000 varil gün, 4. Çeyrekte ise 2,6 milyon varil/günlük talep artışı öngörmektedir. 2022'de bir önceki yıla göre 2,3 milyon varil/gün civarında artan talebe karşılık; 2023'teki talep artışının (bir önceki yılın talep artışına göre) daha düşük

(2 milyon varil/gün) seviyede kalacağı tahmin edilmektedir.

Çeşitli bankaların ve kuruluşlarının, 2023 yılı Brent petrolü ortalama fiyat tahminleri ise şöyledir:

- Bank of America: 100 dolar/varil
- JP Morgan: 90 dolar/varil
- Dünya Bankası: 92 dolar/varil
- ANZ Research: 105 dolar/varil
- Fitch Solutions: 95 dolar/varil
- ABD Enerji Bakanlığı: 83 dolar/varil

Petrol fiyatlarını etkileyen çok sayıda etken vardır. Bunların başlıcaları; arz-talep dengesi, küresel büyüme oranları, ilave kapasite (spare capacity), stokların seviyesi, mevsimsel koşullar, OPEC politikaları, OPEC+ politikaları, diğer ihracatçıların politikaları, jeopolitik faktör, borsa spekülasyonları, vb. sayılabilir. Bunların kimi zaman biri, kimi zaman birkaçı aynı anda etki yapabilir. Bu nedenle, fiyat tahminlerinde önemli yanılgılar görülebilir.

Ancak görüleceği gibi, fiyatlarda

önceki yıllardaki düzeyde düşük bir seyir beklemek fazla iyimserlik olacaktır. Enerji karışımında çok yüksek oranda petrol ve gaz bulunan ve bu kaynaklarda neredeyse tamamen dışa bağımlı bir ülke konumundaki Türkiye, daha önce de belirttiğimiz gibi, enerji politikasında mutlaka köklü değişikliğe gitmek zorundadır. Bardağın dolu tarafında ise zengin yerli/yenilenebilir kaynaklarımızın varlığı yer almaktadır. Ancak bu kaynaklar büyük oranda atıldır. Mevcut kaynaklar ise (yerli ya da ithal) son derece verimsiz kullanılmaktadır. Önümüzdeki dönemde, bu zorunlu değişimin yapılabildiği bir süreç olması umuduyla... •

necdetpamir@butundunya.com.tr

1- 2022 yılına ait resmi veriler (ETKB), ancak Kasım 2023'te yayınlanacağından, 2021 verileri kullanılmıştır.

2- Key Themes for the Global Energy Economy in 2023, Oxford Institute for Energy Studies; <https://www.oxfordenergy.org/publications/key-themes-for-the-global-energy-economy-in-2023/>

3- "Spare capacity"- İhracatçı ülkelerin elinde bulunan ve en geç 30 gün içinde devreye sokulabilecek ve miktarını en az 90 gün sürdürebilecekleri ek üretim.

Depremın Büyüklüğü ve Şiddeti Arasında Ne Fark Vardır?

Depremın büyüklüğü, depremin kaynağında açığa çıkan enerjinin bir ölçüsüdür. Depremın büyüklüğü ölçümün nerede yapıldığına bağlı olarak değişmez.

Depremın şiddeti ise depremin yeryüzünün belirli bir noktasında neden olduğu sallanmanın gücünü ifade eder. Bu nedenle depremin şiddeti, depremin merkez üssüne olan uzaklığa bağlı olarak değişir.

Yaşamımızı seçimlerimiz belirler

Yazan: Tayfun YILMAZ

Kendini akıllı zanneden insanoğlu, bazı uyanıkların elinde oyuncak olduğunun farkında bile değil. Birçok konuda düşünce ve eylem tembelliği yaptıkça, “Sizin adınıza biz bu durumu hallederiz” diye ortalıkta dolaşanlara teslim olmaktan kurtulamıyoruz. Biraz emek gerektiren her şeyi, havalı deyimiyle “outsource”, yani havale ediyoruz.

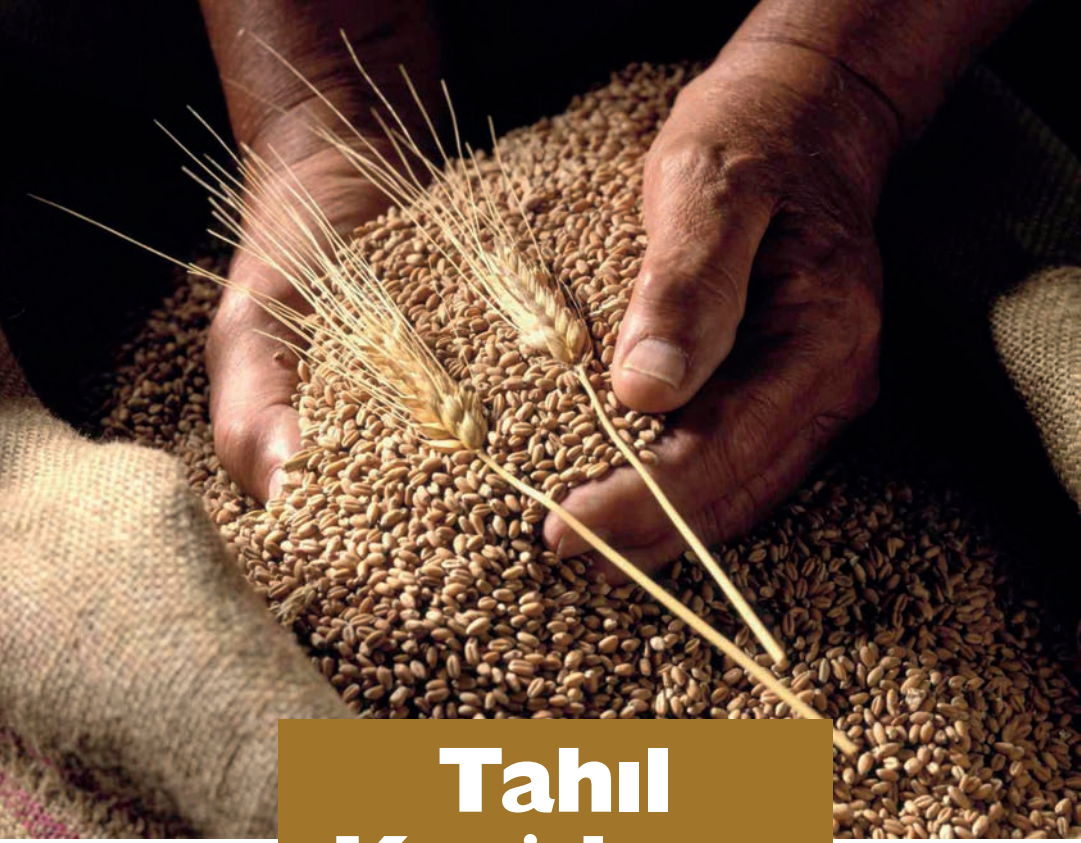
Din konusunda da durum farklı değil. İnsan, kendi içindeki huzuru, tanrıyı, inancı hep başkalarının yönlendirmelerinde ve kurallarında arıyor. Klişelerle ortaya çıkanın din darlık olduğunu zannediyor. Tanrının varlığını, ona ulaşmanın bazı yollarını din size söyleyebilir, ama sizi ona ulaştırmaz. Bu tamamen kişisel bir yoldur ve hiçbir hacı, hoca, şeyh, vb. buna aracılık edemez. Hiçbirinin bilgisi, “özel güçleri” buna olanak sağlamaz.

İnsan, birçok konuda olduğu gibi, din konusunda da teslim olup, benim yerime birileri bu işi planlasın, ben de hazıra konup imana geleyim diye düşünüyor. Yeryüzünde emek vermeden elde ettiğin hiçbir şey sana haz ve huzur vermez. Zaten senin de değildir.

Allah’a iman, hiçbir şekil şartına bağlı değildir ve hiç kimsenin tekelinde olmamalıdır. Neden Allah ile arana birileri girmek zorunda? Sen, kendi başına Allah ile iletişim kuramaz mısın? O zaten senin içinde değil mi? Onu senden daha iyi kim tanıyor ki, sana bu konuda akıl verecek?

Din adamları, çoğunlukla Allah korkusu üzerinden insanları kontrol ederler. Onlara göre, en etkili yol budur. Politikacılar da aynı yolu izlerler. Hayali bir düşman yaratıp, onunla savaşıyor gibi görünür, böylelikle kötülüklerle karşı güvenceniz olduklarına sizi inandırırılar. Din adamları da, bir yığın kurallarla insanları korkutup, bunların dışına çıkanların çarpılacağını, cehennemde cayır cayır yancağını söyleyip dururlar. Yani, bütün düzeni Allah korkusu üzerine kurarlar. Bir tanesi de, Allah sevgisinden, onu kendi içinde aramaktan bahsetmez.

Aslında hepimiz hem tanrı hem kuluz. Hangi tarafı beslersek, o taraf gelişir. Cennet de, cehennem de içimizde. Yaşamımızı seçimlerimiz belirler, başkalarının dayatmaları değil. Hele mucizeler hiç değil.

Tahıl Koridoru

Yazan: MURAT NUMAN

18 Mart günü tüm Türkiye’de Çanakkale Deniz Zaferi’nin 108. yıl dönümü coşkuyla kutlanırken, Rusya Dışişleri Bakanlığı, Karadeniz Tahıl Koridoru Anlaşması’nın ikinci kez uzatıldığını açıkladı. Bu anlaşma ilk olarak, Türkiye ve Birleşmiş Milletler arabuluculuğunda, Rusya ve Ukrayna arasında 22 Temmuz 2022’de İstanbul’daki Dolmabahçe Sarayında imzalanmıştı.

Rusya ve Ukrayna’yı uzlaşmaya götüren süreç, 24 Şubat 2022’de

savaşın başlamasının ardından Ukrayna’nın güvenlik, Rusya’nın ise yaptırımlar nedeniyle tahıl ürünlerini uluslararası pazarlara satamamasının yaratabileceği küresel gıda krizi uyarıları ile başlamıştı.

Her ne kadar Rusya’ya uygulanan yaptırımlar, gübre ve gıda ürünlerinin satışından ziyade ürünleri taşıyacak gemilere yönelik olsa da Rusya’dan mal satın almak isteyen ya da bu malı alıcılara ulaştırmak isteyen taraflar, bankacılık ve sigorta

gibi işlemlere uygulanan yaptırım-
lardan çekindikleri için ticari anlaş-
ma yapmaya yanaşmıyorlar.

Dünyanın en önemli iki tahıl
üreticisinin ürünlerini ihraç edeme-
meleri, gıda fiyatlarında artışa ne-
den oldu ve özellikle yoksul Afrika
ülkelerinde yaşayan milyonlarca
insanın hayatını tehlikeye soktu.

Çanakkale Boğazı'ndan geçen 105 gemi ile 2,5 milyon ton
tahıl dünya piyasalarına sunuldu.

Anlaşma sayesinde ilk üç ayda
Ukrayna'nın Odessa Limanı'ndan
çıkıp Çanakkale Boğazı'ndan geçen
105 gemi ile 2,5 milyon ton tahıl
dünya piyasalarına sunuldu.

Ukrayna açısından, tahıl korido-
runun açılmasına dönük çaba-
ların ilk amacı, Odessa başta olmak
üzere mayınlar nedeniyle Ukrayna
limanlarında sıkışıp kalan tahıl ve
diğer gıda ürünleriyle yüklü gemi-
lerin dünya pazarlarına açılmasını
sağlamaktı.

Yaklaşık 80 geminin denize
açılabilmesini sağlayacak koridorun
oluşması, silolarda alıcı bekleyen 25

milyon ton tahılın da dünya pazar-
larına taşınması anlamına geleceği
için önemliydi.

Birleşmiş Milletler'in küresel
gıda krizinin önüne geçmek için
Rusya'nın ihracatının da plana dahil
edilmesinde ısrarcı olmasıyla anlaş-
ma imzalanmıştı. Esir takasıyla bir-
likte, Rusya ve Ukrayna'nın uzlaşığı

ikinci konu bu
konuydu.

Britan- ya'nın Buğday Meselesi

20. yüzyılın
başında Büyük
Britanya'da her
beş somun ek-
mekten dördü
ithal buğdayla
yapılıyordu. Bri-
tanya'nın yiyecek

ithalatına bağımlılığı bilenen ama
iyi anlaşılmayan stratejik zafiyet-
tiydi. Buğday meselesi, bugünkü
adıyla gıda güvenliği, konusunun
olası bir savaş halinde Britanya'yı
zor durumda bırakabileceği meclis
tutanaklarına da yansımıştır.

*"Odessa (limanından) çıkıp,
Çanakkale limanı üzerinden getir-
diğimiz Rus buğdayı 4.000 mil yol
katetmektedir. Bu ticaret yolunu
korumak için deniz kuvvetlerimize
daha fazla yatırım yapmalıyız."*

Halbuki, Britanya, 19 yüzyılın
ikinci yarısından itibaren önce ken-
di ihtiyacını karşılamak amacıyla
Uluslararası Tahıl Pazarı'nı kurmuş

ve yönetiyordu. O dönemde buğday ticareti yüzyıllardır olduğu gibi deniz yoluyla yapılıyordu. Bozulmadan uzun süre saklanamadığı için başta buğday, tüm yiyecekler yerel olarak üretilip, tüketiliyor ve fiyatı yerel arz ve talebe göre belirleniyordu.

Baltık Tahıl Ticareti

Bu koşulların istisnası 18. yüzyılda hasılat fazlası buğdayı Vistula ve Oder nehirleri üzerinden Baltık Denizi'ne, oradan da Danzig'deki (bugünkü Gdansk) tüccarlara satan Rus toprak sahipleriydi. Bu ucuz buğdayın ana alıcısı Londra idi. İngiliz işçi sınıfının temel gıda maddesi olarak ekmeğin gitgide daha önem kazanması buğdaya talebi arttırdı. 1850'de dünyanın bir milyon tonla dünyanın en büyük tahıl ihracatçısı olan Rusya'nın buğdayının dörtte biri Birleşik Krallık'a gidiyordu. 1873'te ABD, Rusya'yı geçip Birleşik Krallık'ın en büyük buğday tedarikçisi oldu. Buğday ticaretinin hacminin artmasında başta Arjantin olmak üzere güney yarıkürenin uluslararası pazara dahil olması etkili olmuştur. Böylece taze buğday tüm yıl boyunca Avrupa'ya sunulabilir hale geldi.

Taşımacılık Devrimi

Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki kırk elli yılı küreselleşmenin

ilk dönemi olarak adlandırabiliriz. Bu dönemde uluslararası en fazla ticareti yapılan emtialar, buğday, et, şeker, tütün, kahve ve kakaodur; cevher, metal ve kauçuk sonra gelir.

iletişim devrimi yeni uluslararası ticaret sisteminin şekillenmesinde en az taşımacılık devrimi kadar etkili olmuştur.

İletişim Devrimi

İletişim devrimi, uluslararası ticaret sisteminin şekillenmesinde en az taşımacılık devrimi kadar etkili olmuştur. Dünyanın finansal başkenti olan Londra ve Paris, ilk olarak 1851'de İngiliz kanalına döşenen denizaltı kabloları sayesinde telgraf iletişimine başlamıştır. 1870'lerin sonuna kadar döşenen kablolarla Güney Amerika, hatta Avustralya ile anlık iletişim yapılabilmekteydi. Bu sayede alıcı ve satıcılar birbirlerini bulma, ardından da fiyat, kredi, sigorta, navlun ve ödeme şartları konusunda pazarlık yapabilmekteydi.

Küresel Pazar Yeri

Taşımacılık masraflarının düşmesi ve iletişim ağının genişlemesiyle gerçek bir küresel pazar yeri oluşmuştu. Bu sayede 1870’te buğdayın Şikago ve Liverpool arasındaki fiyat farkı %58 iken, 1912’de bu fark %16’ya düşmüştü.

Britanya için yiyecek arzının güvenliği oldukça yeni bir konuydu. Kırım Savaşı (1853-1856) döneminde 1914 yılında Karadeniz’den gelen dünya arzının üçte biridir ve Boğaz’dan tekrar geçmeye başlaması buğdayın dünya borsalarındaki fiyatını, dolayısıyla Britanya’da ekmeğin fiyatını düşürecektir. Ukrayna buğdayını Odessa Limanı üzerinden satabilen Rusya döviz dengesini düzeltecek, Fransa’ya birikmiş borçlarını ödeyecek, Britanya’dan büyük miktarlarda borç istemekten vazgeçecektir. Almanlarla savaşırken ihtiyacı olan silah ve mühimmatı, altın ile değil, buğday ticaretinden kazandığı para ile ödeyecektir.

Başta Başbakan Asquith ve savaş konseyinin diğer üyeleri için Çanakkale’ye yapılması planlanan harekâtın ana motivasyonu askeri olmaktan ziyade iç siyaset, küresel ekonomi ve küresel finans ile ilgilidir.

1900’lerin başında Britanya’daki her beş ekmekten dördü ithal buğdayla yapıyordu. Halkın tükettiği kalorisinin en az %30’u ithal buğdaydan karşılanmaktaydı.

1914 yılının sonlarında Almanlara karşı yürütülen savaşın beklenenden uzun süreceğini İngiliz hükümeti anlamaya başlamıştı. Başbakan Asquith hükümetin hızlı karar alamamasından şikâyet ettiği için, en güvendiği politikacı ve askerlerden oluşan Savaş Konseyi’ni kurdu. Konseyin üyeleri, Savaş Bakanı Kitchener, Maliye Bakanı Lloyd George, Dışişleri Bakanı Edward Grey, Donanma Komutanı Winston Churchill, Muhafazakâr parti başkanı Arthur Balfour. Asquith, hükümetten gizli yapılan toplantıların notlarını tutması için de Albay Maurice Hankey’i davet etmişti. Bu komisyon, yeni gelen her bilgi ışığında fikirlerini gözden geçirmiş, özellikle Ocak 1915’te yapılan toplantılarda karmaşık bir karar verme mekanizması işletilmiş, üyelerin konulara verdikleri önem günden güne değişmiştir.

Gıda Tedariği Komitesi

Yiyecek fiyatlarındaki artışın başta iç siyaset sonra da küresel ticaret ağına etkisinin değerlendirilmesi için kurulan Yiyecek Fiyatları Komitesi’nin başkanlığını da Başbakan Asquith yaparken, komitenin en etkili üyelerinden biri sekreter John Maynard Keynes’tir.

Rusya’dan buğday alınamaması, River Plate bölgesindeki kuraklık, ABD’deki aşırı soğuklar iç pazarındaki ekmek fiyatını %27 arttırmıştı. Fiyat manipülasyonu dahil her yöntem deniyor ama küresel buğday fiyatı kontrol altına alınamıyordu.

İç pazara makul bir fiyattan buğday sokmak gitgide zorlaşmıştı. Daha elle tutulur bir şey yapılmazsa fiyatlar daha da artacak, sosyal huzursuzluk başlayacaktı. Britanya halkının sosyal huzursuzluğu, savaşın kesin bir sonuç alınmadan erken bir barış ile sonlanması sonucunu getirebilirdi.

Gıda borsasında bu gelişmeler olurken, 13 Ocak 1915'te yapılan kritik savaş konseyi toplantısında Churchill'in aylardır ısrarla yapılması için bastırıldığı Çanakkale Operasyonu'nun kararı iki önemli konunun değerlendirilmesinin ardından verilmiştir. Bunlardan birincisi siyasi ve ülkede artan yiyecek fiyatlarının yarattığı baskı ile ilintilidir. İkincisi ise diplomatiktir ve Çarlık Rusya'sının İngiltere'den istediği devasa miktarda borç ile ilintilidir.

Sonuç olarak, Savaş Konseyi her iki problemin çözümünün de Rus buğdayının Çanakkale Boğazı'ndan geçmeye devam etmesini sağlamaktan geçtiğini düşünmüştür.

Britanya'nın önceliği ithal buğdaya bağımlılığı azaltmaktan ziyade 19. yüzyılın sonlarında kurulan uluslararası ticaret borsasını dengelemek tutmuştur.

28 Ocak Toplantısı

Perşembe sabahı saat 11:30'da 10 Downing Street adresinde toplanan Savaş Konseyi, Batı Cephesi'nden, Afrika'ya birçok cephedeki durumu değerlendirdikten sonra, Çanakkale'ye deniz harekâtı yapmak için oy çokluğu ile karar aldı.

Donanma Bakanı Churchill'in yapılacak harekât hakkında Fransa ve Rusya'ya bilgi verdiğini söylesmesinin ardından, Muhafazakâr Parti eski Başkanı ve eski Başbakan Balfour, harekâtın yararları hakkında söz alır ve planlanan Çanakkale harekâtının birden fazla faydası olacağını altını çizer.

Balfour'a göre Çanakkale'ye yapılacak başarılı bir harekât şu sonuçları elde edecektir:

- Türk ordusu ikiye bölünecek
 - İstanbul ele geçirilecek
 - Ruslar buğday ihracatına devam ettirilip, İngiltere'nin bu buğdaya erişmesi sağlanacak
 - Buğday ihraç edememekten ötürü bozulan Rus piyasası tekrar dengeli hale getirilecek
 - Tuna Nehri'ne erişilebilecek
- Balfour sözlerini şöyle bitirir: "Bundan daha yararlı bir operasyonu hayal etmek zor."

Sonuç

Ocak 1915'te Yiyecek Fiyatlarını Belirleme Komitesi'nin hazırladığı raporlar, iç piyasada artan buğday fiyatının yaratacağı sosyal sorunlardan ötürü Başbakan Asquith'in algısını askeri alandan sosyal ve ekonomik alana kaydırdı. Bu yeni bakış açısı, W. Churchill'in aylardan beri askeri sebeplerle yapılmasına ısrar ettiği Çanakkale harekâtının Savaş Konseyi'nin tüm üyeleri tarafından nihai olarak onaylanmasına neden olmuştur. •

Kaynakça: The War Lords, Nicholas A. Lambert / BBC / Euronews / NTV

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

S U D O K U

		8	9			2		3
3	1	9		2	5			7
4	2	7						1
		5	3	4	9	1	7	2
9				7	1	5		
	9				4			5
	7				6	8	2	4
8			1	3		7		6

Sudoku Yapamayanlar İçin

	4				7			5
		7		9		2		
2	5							4
		9				5	3	
								7
	8			7	1			2
	2		1		9			
8		5		3		6		
	9	4	5	2				1

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Okuma Üzerine

Düşünen insan konuşmaya başlar, zaman içerisinde er ya da geç okumayı öğrenir. Çocukluk ve öğrencilik yılları boyunca okuduğu eğitici, öğretici ve hoş zaman geçirici dergiler, kitaplar kişiliğini şekillendirir. Mesleki yazılar ve kitaplar ise, iş hayatındaki beceri ve başarılarının kaynağı olurlar.

Okumak, bireysel tercihlerle özgürce yapılan, yazan kişi ile duygusal ve gerçekçi bir sohbetir. “Okuma Günlüğü” kitabının önsözünde Alberto Manguel şöyle diyor:

“Kitaplar vardır, bir sayfadan öbürüne geçerken unutarak keyifle gözden geçiririz; bazılarını, hemfikir olmaya ya da karşı çıkmaya »

kalkışmadan saygıyla okuruz; bazıları yalnızca bilgi sunar bize, yorum beklemez bizden; yine bazılarını, nicedir nasıl büyük bir aşkla sevdiğimiz için, sözcüğü sözcüğüne tekrarlayabiliriz, çünkü tam anlamıyla ezberimizdedirler.”

Okuduğumuz kitap sanki bizlerle sessizce konuşur. Farklı zamanlarda ve ortamlarda okunan aynı kitap, insana çok farklı duygular, algılar ve düşünce derinlikleri hissettirebilir. Okuyucu olmak kişiye, zamanı olumlu bir şekilde tüketirken, aynı zamanda her konuda muhalefet yapma imkânı verir. Bilgi dağarcığımız ve fikir sahibi olmanız size bir çok farklı ortamda, dinleme ve söz söyleme hakkı tanır.

Okuyucu olmak kişiye, zamanı olumlu bir şekilde tüketirken, aynı zamanda her konuda muhalefet yapma imkânı verir.

Okumak gerçekten, haz veren bir uğraştır. Okuduğunuz bir kitap sizi başka kitaplara götürür. Bazen de başka diyarlara ve dünyalara!

Yıllar önce okuduğum Drucker Vakfı'nın çıkardığı “Geleceğin Lideri” kitabında, bazı durumlarda yapılan işin doğrudan özel talebi olan müşteriye dönük olduğundan bahsediyor ve örnek olarak Kanada Toronto'daki Shouldice Fıtık Hastanesi'ni gösteriyordu. Shouldice ameliyatı, asistanlığımın ilk yıllarında öğrendiğim ve çok severek yaptığım, kasık fıtıklarındaki takviye tekniği idi. Nüksü en az olan bu ameliyat ve çeşitli modifikasyonları, meslek hayatımda bir genel cerrah olarak ilk tercihim olmuştur. İş dünyası ve liderlik konulu bu kitap sayesinde, kasık ve karın fıtık ameliyatları yapan, dünyada ilk olan özel bir hastanenin varlığını öğren-

miştim. En heyecan verici ve güzel yanı ise; Ontario'daki bu hastanede misafir hekim olarak çalışmama kapı açmış olması idi. Ayrıca “gezici kitap” uygulamasını ilk olarak,

Kanada'ya gittiğimde görmüştüm. İnsanlar okudukları kitapları, tarih yazıp imzalayıp, kamusal alanlarda tekrar okunsun diye bırakıyorlardı.

Enis Batur, “Okuma Lambası” kitabında okuma işinin, yani uğraşının bahçecilik gibi zevkle yapılabileceğini söylüyor. Nasıl bahçecilik için ille de bahçıvan olmak gerekiyorsa, okumak için de meslek dalı olarak görmek, yazar olmak gerekmez. Yeter ki; okudukça insanın ufkunu ve bakış açısını genişleten, bilgi biriki-

mine olumlu katkı yapabilen, okurken zevk alınan, paylaşıtkça değeri bir kez daha anlaşılın güçlü seçenekler olsun.

Öğrencilik yıllarımda, tıp ders kitapları arasında ter dökdüğüm dönemlerde, bir kitabevinde sohbet ettiğimiz elinde bastonu ile zorla ayakta durabilen zarif hanımefendinin, nahif ses tonu ile hayatta en hızlı üreyen şeyin diğer kitaplar olduğunu söylemesinin ne kadar doğru ve gerçekçi olduğunu sonraları anladım. Sahafalarda gezinmek, eski ikinci el kitapları incelemek, farklı kokularını hissetmek, bir an olsun o kitabın geçmişini hayal edebilmek, hele hele bir de kitap yazar tarafından sahibi için imzalanmışsa,

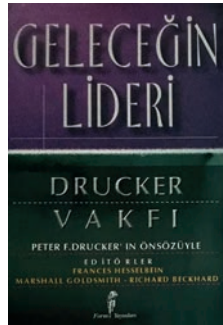
Enis Batur

“*Nasıl bahçecilik için ille de bahçıvan olmak gerekmiyorsa, okumak için de meslek dalı olarak görmek, yazar olmak gerekmez.*

sizi bir an olsun duygu çemberine hapseder. Bu duygulanım kimilerine çok garip gelebilir. Eskişehir’de bir sahafta incelediğim bir kitabı, yeni baskısını bulurum diye almaktan son anda vazgeçmiştim. Yaklaşık iki yıl sonra o kitap bir tesadüf eseri midir bilinmez, bıraktığım rafta, aynı yerinde duruyordu.

Okumakta olduğum kitabı bıraktıktan sonra elime aldığım gazetede, internette açmış olduğum sayfada son okuduğum başlıkla ilgili bir yazıyla, benzer bir sözle karşılaştığım çok olmuştur.

Bu yazıyı hazırlarken Cumhuriyet Gazetesi “Pazar Yazıları” sayfasında, Lizbon’da yaşayan

Ayşenur Tanrıverdi'nin "En Güzel Klişe: Kitap Kokusu"nu zevkle okudum. Lizbon'un Chiado bölgesindeki tarihi kitabevlerini anlatıyordu. "İçeride yarım saatten fazla kalmak size yılların tozunu yutmuş, meşe kokulu bir baş ağrısı hediye eder." diyordu. Umberto Eco'ya atıfta bulunarak, antikaya dönen kitapların sayfaları çevrildiğinde mayasız ekmek gibi dağılır diye korkmaktan bahsediyor. Gerçekten okumak, her kitap için ister eski olsun ister yeni baskı olsun; kokusuyla, küfüyle heyecan ve haz veren bir durumdur. Nermi Uygur, "Denemeli Denemesiz" kitabında okur ve yazar ilişkisini, "Nasıl kumsuz çöl, balıksız deniz, kaynaksız akarsu, çıkarımsız düşünüş, heyecansız sevgi olmazsa, okursuz yazı da olmaz." diye açıklıyor.

Okuma alışkanlığı kazanmak zor olsa da, okuma uğraşını kendilerine iş ve haz edinenleri okurken bulmak en kolaydır. Güzel ve değerli yazılar, şiirler, kitaplar okumak onları özümseyebilmek, paylaşabilmek o insanı da değerli kılar. Bazı zorlukların altından kalkması insana güç gelebilir, ama o tecrübeler o kişiyi daha güçlendirir. Bu güç metaforunu, kitap okurları için bir aforizma da kullanmak istiyorum;

"Okumak fark yaratır, farklı okumak ise güçtür!" •

Kaynakça:

- Alberto Manguel, Okuma Günlüğü, YKY-2013
- Drucker Vakfı, Geleceğin Lideri, Form Yayınları-2000
- Enis Batur, Okuma Lambası, Alkım-2004
- Nermi Uygur, Denemeli Denemesiz, YKY-2018
- Cumhuriyet Gazetesi, Pazar Yazıları, 12 Mart 2023

AFORİZMALAR

- Kesinlikle bilmeniz gereken tek şey, kütüphanenin nerede olduğudur.
- Bilgi arttıkça ego azalır. Bilgi azaldıkça ego artar.
- Savaşmak istiyorsan kendi cahilliğin ile savaş.
- Dahiliğin mutlak bir sınırı vardır, aptallığın asla.
- Sadece barışçı değil, militan bir barışçıyım. Barış için savaşmaya hazırım.
- Onur, ona layık olanındır.
- Ricamın sağır kulaklara hitap etmemesi dileğiyle....

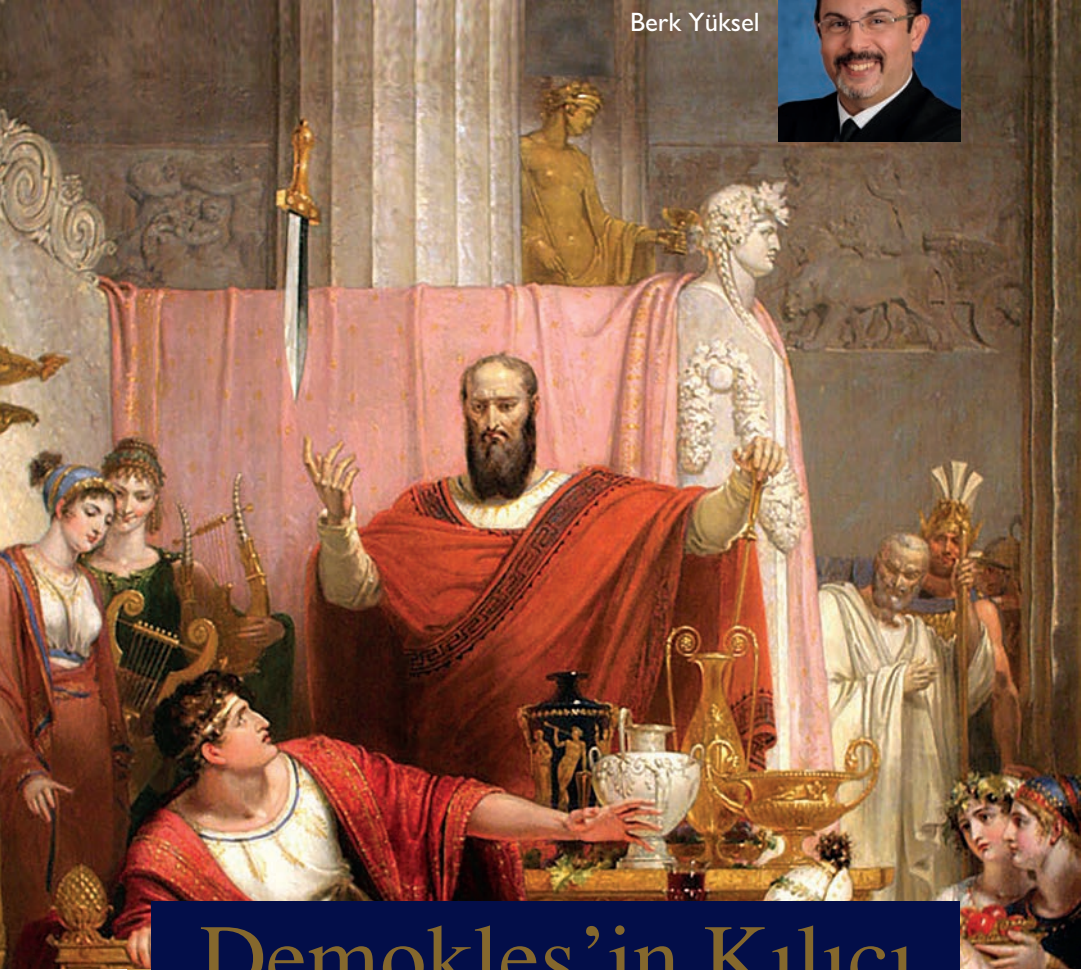
-Albert Einstein

Dr. Murat Molu'nun sesinden Selçuk Altun'un 'Kitap İçin- 5 /164'ten alıntı.

Anka

Berk Yüksel

Demokles'in Kılıcı

*“Giysilerini
kendilerinin en önemli
yanı sayanlar genellikle
giysilerinden daha
değerli olamazlar.”*

William Hazlitt

Efsaneye göre Demokles, Kral Dionysos'un yakın dostu / yardımcı olduğu için, daima kral-la sohbet ederdi. Kral Dionysos'un yakın tanıdığı Demokles, kralın her toplantısında hazır bulunurdu, sürekli kralın sahip olduğu imkânları öven bir yapısı vardı. »

Konuşmalarında çoğu defa krala krallığın bahşettiği mutluluktan bahsederdi. Demokles bir türlü kralın yüzündeki o mutsuz üzgün ifadeyi anlayamaz; *“Ne kadar mutlu olmalısın, her şey nasıl muhteşem”* der dururdu. Bu durumdan usanarak, bir gün Demokles’e dönerek; *“Bu mutluluğu senin de tatmanı arzu ediyorum!”* diyerek büyük bir ziyafet hazırlatarak tacını ve tahtını kralın güç ve imkânlarına özenen Demokles’e bırakır. Demokles’e kral olduğunu ve buna göre davranması gerektiğini söyler.

Demokles de sevinçle krallık elbiselerini ve tacını giyiniş tahta oturur. Etrafa gülümseyen Demokles sahip olduğu bu ihtişamın, bu büyüünün içinde çok hoşnut görünür. Ziyafetin ortalarına doğru tam başının üstünde bir şeyin sallanmakta olduğunu gören Demokles, dikkatle bakınca bunun at kılına bağlı ve her an kopabilecek olan keskin bir kılıç olduğunu görür. Dehşete kapılır ama cesaretini ve erkeklik onurunu hiçe saymamak için dayanır. Sonra kral dostuna sorar: *“Neden yemiyorsun, neden gülmüyorsun?”*

Kılıcı gösterir Demokles. Kral acı acı güler. *“Evet, ben güçlü bir kralım ama boynumun üstünde her an tehdidiyle yaşıyorum kılıçların. Büyük güç büyük tehlike de demektir.”*

O anlar iktidarı, serveti ve gücün gerçek doğasını Demokles. Kötüye kullanımı kendi sonunu getirecektir. Kral Dionysos’un böyle

yapmakla, kendisine krallığın sadece krala ait güç ve zenginliklerden ibaret olmayıp, aksine insanın canını daima tehlikelere sokabilecek

◆

“Demokles’in kılıcı gibi”
deyimi, günümüzde
de büyük görev ve
mesuliyetlerin aynı
zamanda büyük tehlike ve
sıkıntıları da beraberinde
getireceğini vurgulamak
amacıyla kullanılmaktadır.

bir mevki olduğunu idrak ettirmek istediğini anlamıştır. İktidara ve güce hayran Demokles'e ders vermek için onu yemeğe davet eden kral, ona adaletli bir iktidarın aslında ne kadar zor olduğunu gösterir. Büyük güç ve kudret büyük sorumluluğu getirir.

Bu eski Yunan efsanesinden kaynaklanan "Demokles'in kılıcı gibi" deyimini, günümüzde de büyük görev ve mesuliyetlerin aynı zamanda büyük tehlike ve sıkıntıları da beraberinde getireceğini vurgulamak amacıyla kullanılmaktadır.

Milattan önce dördüncü yüzyılda geçen bu efsane her yüzyıl için geçerli nasihatleri bünyesinde barındırır. Ülkesini seven, filozoflara ve ilim insanlarına önem veren erdemli bir kraldır Dionysos. Şekle takılıp kalan yüzeyselin basit söylemi burada şöyledir:

"Kral olmak ne kral iş, zevk, sefa, gününü gün etme..." Bu söylem sahibi güruh ezkaza yönetime gelince adil bir yönetimin ne kadar zor olduğunu anlayabilir. Diken üstünde olmaktır onun yaşadığı. Her şeyin kolay olduğunu sanan, çok konuşan densizlerin eyleme gelince tabanları yağlaması bu sebeptendir.

Kılıca mana veremeyen Demokles konuyu Dionysos'a sorar:

"Bu kadar güzel ihtişamda başımın üzerinde sallanan bu kılıç niye?"

Dionysos her şeyin zevk ve sefa olmadığını izah ederek halkın refahı ve sorunları için ne kadar ciddi bir kılıç altında çalıştığını söyler. Bu

sallananın bir gerçek olduğunu, yapacağı en ufak bir hatada at kılının kopacağını ve kılıcın başına düşmesinin an meselesi olduğunu ifade eder.

Yönetimde üst düzeye gelmenin beraberinde getireceği büyük sorumluluklar vardır. Denildiği gibi: "Kontrolsüz güç, güç değildir." Aydınlanmış akıllar iyi, doğru ve güzele yönelerek bu ağır sorumluluğu taşıyabilmişlerdir. Onların isimleri asırlar boyu unutulmadan her biri güzel insanlar olarak günümüze gelmiştir.

◆

Yönetimde üst düzeye gelmenin beraberinde getireceği büyük sorumluluklar vardır. Denildiği gibi: "Kontrolsüz güç, güç değildir." Aydınlanmış akıllar iyi, doğru ve güzele yönelerek bu ağır sorumluluğu taşıyabilmişlerdir.

Bilinçli ve uygar toplumlarda yöneticilerin başının üstünde sallanan belirsiz ama hep orada olduğu bilinen bir yanlış sonucu düşeceği akıldan çıkmayan kılıç mevcuttur. Bu kılıç aslında yöneticinin kendi vicdanında asılıdır. Hesaplaşma kendi iledir. Sorumluluk büyüktür.

Bu mevkilere gelmiş şahsiyetler artık, ün, şöhet, etiket, paye, para, maddi, manevi beklenti gibi yüzeysel, kişisel çıkarların üzerine çıkacaktır. Bu seviyede kalan yığın zaten tarihin tozlu raflarında bile hatırlanmayacaktır. Krallık mutluktan, şan, şöhetten ibaret değildir. Felsefenin, aydınlanmanın tacını giymemiş başların başa geçmesi her çağda görülmüştür. Bu dönemlerin sona ermesini takiben karanlık bulutlar dağılmış, kadim bilgeliğin ışığı yeryüzünü ve karanlık zihinleri yeniden aydınlatmıştır.

Kadim topluluklarda “Hermes Trismegistus” bir lakap olarak da kullanılmıştır. Hermes yani bilinç ve zekâ, dünyevi çaba (Atlas) ile tanrısal esinlenmenin (Zeus) karışımından doğmuştur denilebilir. Devlet yönetiminde en üst noktaya gelmeye hak kazanan kişinin üç kere yüce / büyük / bilge olduğunu temsil etmektedir: inançlı / imanlı, bilge / filozof / âlim / öğretmen ve hükümdar / önder /kurtarıcı. Düşünce ve sezgi, iman, akıl, hikmet ve bilim aynı bünyede birleşmiştir.

Karşıtlıklar arası araçtır, dengedir. Aydınlanmış aklı ile hareket eden, ölçülü, çalışkan, duygularını ehlileştirilmiş, erdemli, doğru ve dengeli örnek kahramanın temsili sembolüdür. Onun sembolik terziliği insanlara hâl elbisesi dikmesindedir. Önce vatanını, sonra da tüm insanlığı bir aile görüp gelişime olumlu yönde hizmet eden, uygarlaşmaya katkıları olan devlet adamları bu sıfatı hak etmiştir.

Dionysos gibi erdemli devlet adamları vicdanlarına dayalı kılıcı her zaman hissetmişlerdir. O ve onun gibiler eylemlerinde, düşüncelerinde ve söylemlerinde bu sorumluluklarla hareket edip tarihe altın harflerle geçenken; tarihte ve günümüzde dünyada çokça rastlandığı gibi ezkaza başa geçen ve o mevkiiyi hak etmeyen kişiler ve onların her daim mevcut kendi güruhları hafızalardan kısa zamanda silinip gitmişlerdir.

“Sadece felsefe insana iyi doğmayı, iyi yaşamayı ve iyi ölmeyi ve tekrar kusursuzca doğmayı öğretir.” -Manly P. Hall

berkyuksel@butundunya.com.tr

“Türk insanı; istikrarlı, kararlı ve azimli olmalıdır. Sorumluluk sahibi olmalı, hizmete talip olmalıdır. Cesur olmalıdır.” -M. Kemal Atatürk

“Sorumluluk, her iki ucu da görünmeyen ve yalnızca ortasını görebildiğimiz bir ipe benzer.” -William McFee

“İnsan, yaşadığı sorunlardan dolayı çevresini suçlamaktan vazgeçmeli, dinsel ve ahlakî değerler çerçevesinde irade gücünü ve sorumluluk duygusunu artırmak için çalışmalıdır.” -Albert Schweitzer

Büyük Yapıtlarımız
Konur Ertop

Romancının Yeniden Doğuşu

“Bu saatlerde zembek, tulumba, çarklar her biri ayrı fabrikalardan, ayrı işçiliklerden gelmiş olurdu.

Bu cinsten bir saatini eline alıp da evirip çevirirken, ‘Ne kadar bize benziyor... Tıpkı bizim hayatımız!’ derdi.”

Saatleri Ayarlama Enstitüsü /
Ahmet Hamdi Tanpınar

Ahmet Hamdi Tanpınar çok emek verdiği, çok güvendiği şiir kitabını ancak yaşamının son döneminde yayımlamış, beklediği ilgiyi görmediği için de karşılaştığı “sükût suikasti”nden, günlüğünde uzun uzun yakınmıştı.

Daha önce gazetede tefrika edilen “Saatleri Ayarlama Enstitüsü” romanını yeniden yazarcasına emek vererek eklemeler, çıkarmalar, değiştirmelerle kitap halinde yayına hazırlamaktaydı. Bu çalışması da onu kaygılandırıyordu. Yeni yapıtının şiirlerini sabote edeceğini düşünüyordu! Ölümünden kısa bir süre önce basılabilen romanına ilginin yıldan yıla çığ gibi büyüdüğünü göremedi. »

Ancak sonraki on yıllar boyunca

“Saatleri Ayarlama Enstitüsü”, çağdaş edebiyatımızın en ünlü başyapıtı olarak değerlendirildi. Oğuz Atay’dan, Orhan Pamuk’tan başlayarak yeni romancılar onun romanına övgüler yağdırdı. Yazarın yapıtını ele alan deneme-inceleme kitaplarının yanı sıra “Saatleri Ayarlama Enstitüsü”-nü tiyatroya aktaran bir de oyun yazılarak sahnelendi.

Üniversitelerde sıradan, sıradışı doktora tezleri birbirini izledi.

Tanpınar’ın romanında Donkişot’tan Kafka’ya edebiyat devlerinin yapıtlarına, uzanan bağlantılar araştırıldı.

Tanpınar’ın romanında Donkişot’tan Kafka’ya edebiyat devlerinin yapıtlarına, uzanan bağlantılar araştırıldı. Romanda zaman düşüncesi, yalan, oyun, yabancılaşma, saçma-gerçeklik, toplumsal değişme, Doğu uygarlığı-Batı uygarlığı, gelenek-çağdaş yaşam, aile, bürokrasi, liderlik izlekleri, yergi öğeleri üzerinde duruldu.

Bu arada Tanpınar’ın ortaya

çıkan günlüklerindeki siyasal görüşleri yazarın çevresindeki sevgi kuşağını etkiledi: Osmanlı geleceğine bağlı kalanlarla Cumhuriyet değerlerini savunanlar arasında, bu iki kaynağa bir arada sahip çıkmış yazarı bağışlamayanlar görüldü. Sonunda, Oğuz Demiralp gibi sağduyulu bir eleştirmenin yükselen sesi duyuldu:

“Tanpınar’ı rahat bırakalım!”

Demiralp, “Yazarların ‘onlardan’ ya da ‘bizden’ diye sınıflandırılması, ‘bizden’ sayılanların taparcasına savunulması, ‘onlardan’ sayılanların ise yere çalınması, en azından görmezden gelinmesi yazara ne sağlar?” diyordu...

“Saatleri Ayar-

lama Enstitüsü” Türk toplumunun, inançlar dünyasının, yaşama biçiminin Abdülhamit döneminden Cumhuriyet’in ilk on yılına doğru uzanan bir yansımasını sergilemişti.

Kahramanı Hayri İrdal “Sahnenin Dışındakiler”in Cemal’i, “Huzur”un Mümtaz’ı gibi Mütareke döneminden başlayarak genç Tanpınar’ın yaşadığı İstanbul semtlerinde yaşamış, dolaştığı İstanbul

sokaklarında dolaşmış, onların tanıyabileceği insanlarla bir arada bulunmuştu!

Bambaşka yaşam koşulları arasında yetişmişti. Eski toplumun çığırtından çıkmış, boş inançlarının etkisini taşıyordu. Bilgisi, görgüsü sığdı. Çevresini kuşatanlar Bizans'tan

kalma yitmiş Andrinikos hazinesini bulma, eskilerin kendini kaptırdığı “simya” bilimi aracılığıyla altın yapma, “Kaşıkçıbaşı elması”nı ele geçirme düşleri içinde bocalıyordu.

Bu ortamda karşılaştığı bilge saat tamircisi Muvakkit Nuri Efendi genç Hayri İrdal'a mesleğinin bütün inceliklerini öğretmişti. Delikanlının yaşamını Abdülhamit'in baskı dönemi, 2. Meşrutiyet'in çalkantıları, Cumhuriyet'in getirdiği değişimler derinden etkiledi.

Yeni dünyaya yanıt veremeyen eski yaşam biçiminden, çağa ayak uyduramayan eski insanlardan boşalan yerleri başka gerçekler doldurmaya koyulmuştu.

Göçüp gitmekte olan değerlerle yeni gelenin çelişkili uyumunu Nuri Efendi, onardığı saatlerdeki apayrı markalardan alınmış parçaların

Bu ortamda karşılaştığı bilge saat tamircisi Muvakkit Nuri Efendi genç Hayri İrdal'a mesleğinin bütün inceliklerini öğretmişti.

birleştirmesine benzetiyordu:

“Bu saatlerde zemberek, tulumba, çarklar her biri ayrı fabrikalardan, ayrı işçiliklerden gelmiş olurdu. Bu cinsten bir saati eline alıp da evirip çevirirken, ‘Ne kadar bize benziyor... Tıpkı bizim hayatımız!’ derdi.”

İçinde sürüklendiği “yalan” dünya geride kalırken Hayri İrdal'ı, karşısına çıkan Halit Ayaracı ile birlikte “Saatleri Ayarlama Enstitüsü”nde başka yalanların ortasında buluyoruz:

Birbirini tutmayan saatlerin ayar edilip düzenlenmesini (!) amaçlayan bu enstitü ayar istasyonlarına sahipti. Bir Saatleme Bankası, çalışanları için Saat Evleri kurulmuştu. Uluslararası Saatsevenler Kurultayları toplanıyordu...

Yalnızca kanmaya, kandırmaya

dayanan bütün bu düzeneğin boşu boşuna dönüp durduğu ancak on yılda anlaşılacak, enstitüyü ortadan kaldırmak için de 300'e yakın elemanın görev yapacağı bir "sürekli tasfiye komisyonu" kurulacaktı.

Romanın yanlış Batılılaşmanın yanı sıra eleştiri masasına yatırdığı alanlardan birini de böylece bürokrasi oluşturur.

Enstitü'nün fikir babası Halit Ayaracı, uygarlık değişiminin doğurduğu bunalımla ilgili olarak "Elli yılda bir medeniyete bütün tarihiyle erişmek kolay mı?" der.

Geçmişteki uygarlığın çöküş döneminde boş inançların -şekil değiştirmiş- benzerleri, insan iliş-

"Politikadaki hürriyet, bir yığın hürriyetsizliğin anahtarı veya ardına kadar açık duran kapısıdır"; "Siyasal inançlar ise çok defa şu ya da bu nedenle gizlenen şeylerdir. Hiç kimse ortada o kadar kanun yaptırımı varken elbette durduğu yerde, 'Benim düşüncem şudur' diye bağırılmaz." (!)

Romancı, kahramanıyla ilgili olarak, "Hayri İrdal neşeli adam, galiba biraz da görmesini biliyor. Kendi aleyhinde olsa bile, konuşmaktan hoşlanıyor." demişti. Yapıtta örneğin Şehzadebaşı'ndaki kahveyle ilgili olarak dönemin gerçek insanlarını / aydınlarını betimle-

"Bu kahvede neler konuşulmazdı? Tarih, Bergson felsefesi, Aristo mantığı, Yunan şiiri, psikanaliz, isprizma, alelade dedikodu..."

kilerindeki çarpıklıklar, boş çıkan umutlar "üstüste devrimler yapmış, türlü zümreleri ve nesilleri geride bırakarak doludizgin ilerlemiş" toplumda da kendini gösterecekti:

yen sayfalar Hayri İrdal'ın 'neşeli' gözlemciliğinin unutulamayacak örneğidir. Bu anlatımı elbette romancının söz konusu çevreyle ilgili olarak kendi yaşamından gelen tanıklığı beslemiştir:

"Burası gerçekten

garip bir yerd. Hiçbir şeye hayret edilmiyor, hiçbir şeyin üzerinde fazla durulmuyordu. Burada insan, olduğu gibi bütün hususiyetleriyle, sakatlıklarıyla kabul ediliyordu. (...)

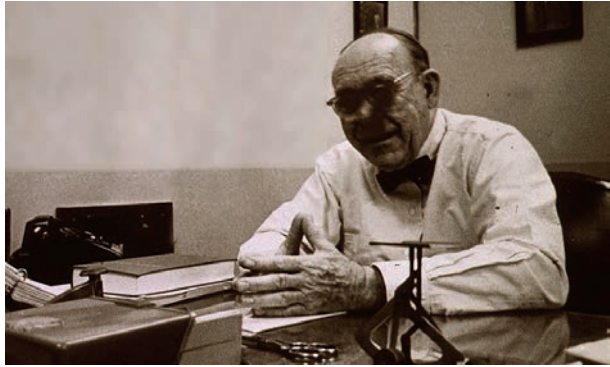
Yıllardan sonra bu kahvede tanıdıklarımızdan birini bir vekil sandalyesinde gördük, korkulacak derecede muvaffakiyetli bir politika adamı olmuştu. Fakat bu acayip kahvede onu tanıyanlar kendisine hâlâ aynı gözle bakıyorlar, adı söylenince aynı şeyleri hatırlıyorlar, aynı hükümleri tekrarlıyorlardı.”

“Bu kahvede neler konuşulmazdı? Tarih, Bergson felsefesi, Aristo mantığı, Yunan şiiri, psikanaliz, ispritiizma, alelade dedikodu, çiplak hikâye, korkunç veya meraklı macera, günlük siyasi hadise, birbiriyle sarmaş dolaş, biri öbürünü yarıda bırakarak, çok yüklü, beraberinde her rast geldiğini taşıyan bir bahar seli gibi kabarık bu konuşmada beyhude ve şaşkırtıcı akar giderdi.”

Hayri İrdal’ın kendi ağzından dinlediğimiz öyküsünde yaşamını etkileyenlerden biri de onu tedavi eden Freud tutkunu Dr. Ramiz’dir. Hastasına kalıplaşmış tanımlarla yaklaşır. Göreceği rüyaları ısmarlar:

“Sizden hastalığınıza daha uygun rüyalar görmeyi istiyorum. Anladınız mı? dedi. Bütün gayretinizi sarf edip öyle rüyalar görmeye çalışın! Evvela sembollerden kurtulmalısınız. Babanızı rüyanızda kendi çehresiyle gördünüz mü iş değişir, her şey düzeler.”

Hastasının rüyada arslan

“O arslana kendinizi yedirtecektiniz (...) Yahut öldürüp postuna girmeliydiniz.”

görmesini ise tepkiyle karşılar:

“O arslana kendinizi yedirtecektiniz (...) Yahut öldürüp postuna girmeliydiniz. Hülasa onda kaybolmalıydınız ve yine ondan doğmalıydınız. O zaman her şey hallolurdu. Masallarda dikkat etmediniz mi? Hep kaybolurlar... Kaybolmak, yani ölmek, sonra tekrar dirilmek... Bir kompleksten kurtulmak için bundan daha emin çare yoktur. Fakat yapamadınız... Yapamadınız. Bu fırsatı kaçırdınız!”

“Mahur Beste” romanını “Behçet Bey’e Mektup”un tamamlaması, “Huzur” romanıyla ilgili olarak romancının “Suat’ın Mektubu”nu kaleme alması gibi, “Saatleri Ayarlama Enstitüsü”yle ilgili olarak da Tanpınar, “Halit Ayarcı’dan Dr. Ramiz’e” başlıklı bir metin hazırlamış, ancak sağlığında yayımlanmamıştı.

“Doğdum doğaltı herkes bana dürbünün ters tarafından bakmayı

teklif ediyordu.” diye yakınan Hayri İrdal, “Yalana alışmıştım. Hayatım denen bu kalp akçeyi başka türlü süremezdim. İnsanlar benim böyle olmamı istemişlerdi.” diyordu. Mektup onun yaşamöyküsündeki yalanla gerçeği birbirinden ayırmak için yazılmış gibidir!

Gerçek yaşamında o tuhaf enstitünün kurucusu değil bankacı olduğunu öğrendiğimiz Ayaracı'nın mektubuna göre Dr. Ramiz'le ikisinin Vefa Lisesi'nden ortak arkadaşları hukukçu İrdal ise, Ramiz'in kliniğinde uzun yıllar tedavi görmüş bir paranoya hastasıdır. Öldüğünde ondan geriye, “Saatleri Ayarlama Enstitüsü” başlıklı bir romanının müsveddeleri kalmıştır.

Ayaracı, Dr. Ramiz'e mektubunda bu müsveddeleri şöyle değerlendirmektedir:

“Okurken, realitenin acılığından, insicamsızlığından (tutarlılığından) ve hayata hakim abesden(saçmadan) o kadar güzel intikamlar alan, bu acayip zekânın cümbüşlerini tekrar seyrettiğimi sanıyordum -Seyretmek kelimesi, burada öyle sanıyorum ki, tam yerindedir ve bütün bir karşılıklı vaziyeti ifade eder-, çünkü Hayri'nin zekâsında ve konuşmasında daima spektaküler (heyecan verici) bir taraf vardı. O daima sahnedeydi. Ve biz onu çok defa böyle olduğunu bilerek dinler ve zevk alırdık.

Bu muhayyel (hayal ürünü) hatıraların asıl hızının, ifrata ve kendine çevrilmiş bir çeşit i'tisaf (doğru

yoldan sapma) hissi olduğu muhakkak. Kitap, zannettiğin kadar manasız değil; daha doğrusu hezeyanında müthiş şekilde içtimai (toplumsal). İkimiz de öteden beri Türk insanının içtimai bir devir yaşadığını ve meselelerimiz içinde boğulduğunu düşündük. Hayri İrdal delilik nöbetlerinde bile (...) sonuna kadar içtimai. Bu da gösterir ki, meselelerimiz hepimizde en canlı noktalarımız. Başka bir meziyeti olmasa bile bu noktadaki ısrarı bence kâfidir.”

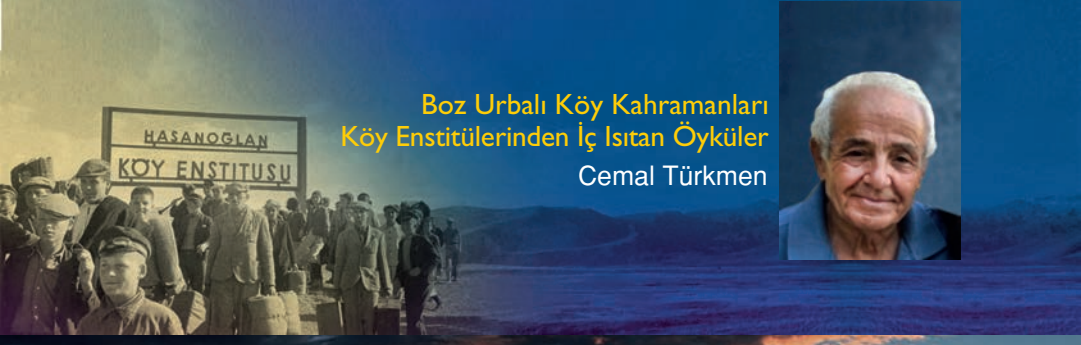
“Halit Ayaracı'dan Doktor Ramiz'e” başlıklı mektubu yayımlayan Tanpınar'ın asistanı Turan Alptekin'in konuyla ilgili açıklaması şöyleydi:

“Belki Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün başına girmesi düşünülmüşken, yayınından vazgeçilerek bana emanet edilen bu mektup, aslında eserin kendisi kadar büyük bir ironi taşımakta ve hem eseri, hem de çağımızı açıklamaya yönelmiş bulunmaktadır.”

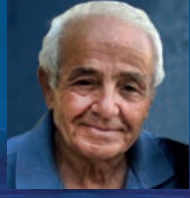
Bu mektup gibi sonradan Tanpınar'ın müsveddeleri derlenip toparlanarak yayımlanmış ürünlerden biri olan “Günlüklerin Işığında Tanpınar'la Başbaşa”da yazarla ve yapıtıyla ilgili çok önemli veriler bulunmaktadır.

Yazarın roman türündeki son çalışması “Aydaki Kadın” ise yine böyle ondan kalan müsveddeler üzerindeki çalışmalarla edebiyat kitaplığımıza kazandırılmıştır. •

konurertop@butundunya.com.tr

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Aksu Yollarında

Martin o dondurucu soğuşuna aldırış etmeden yine yollardaydı Tonguç. Bu kez hedefinde Antalya ve Isparta vardı. Bu iki ilde açılması düşünülen köy öğretmen okulu için önceden belirlenmiş yerleri görüp uygun olup olmadığına karar verecekti.

22.20 treniyle Ankara'dan ayrıldı. Trenin ulaştığı yerler sınırlı da

Olay
1940 yılı
Mayıs
ayında
yaşanmıştır.

olsa en rahat yolculuk aracı treni. Bu nedenle gittiği yere kadar trenle gidiyor, sonra bulabildiği bir araçla gideceği yere ulaşıyordu. Varsa köy öğretmen okullarının ya

da eğitim kurslarının araçlarıyla yapıyordu yolculuğunu. İl Millî Eğitim Müdürlüklerinin olanaklarından da yararlanıyordu elbet. Olmadı, araç kiralama yoluna gidiyordu. »

Elinden düşürmediği fotoğraf makinesiyle turistlere benziyordu.

Fakat her durumda gezilerini devlete en az maliyetle yapmak için özel bir çaba harcıyordu. Kimi zaman bir at arabası, kimi zaman bir kamyon alıp götürüyordu onu köylere. Trenlerin ikinci mevkilerindeki 6 kişilik kompartımanlarda yol alıyordu. Çoğu zaman sıkıntılara katlanmak zorunda kalsa da sorun yapmıyordu. Tıraş takımını ve en gerekli birkaç eşyasını

Eskişehir tren garı gece-gündüz hep hareketliydi.

içine koyduğu çantasını, omuza asılabilen termosunu, bir de fotoğraf makinesini yanından hiç ayırmıyordu. O, bu hâliyle üst düzey bir devlet görevlisinden çok, o dönemde oldukça az rastlanan turistlere benziyordu.

Etimesgut İstasyonu'ndan sonra ışıksız, karanlık ve ıssız bir doğanın içine daldı tren. Soğuk esen rüzgâr gittikçe çoğalmaya başladı. Tren karanlık, vahşi, karlı ve soğuk doğaya saldırı saldırı birçok istasyon geçti. Peronları ülkenin çeşitli yönlerinden gelmiş trenlerle dolu olan Eskişehir İstasyonu'na geldiler. Tonguç özlemini çektiği tabloya kavuşmuştu. Burası sessiz gecelerin gizemli saatlerinde bile hareketli ve canlı bir yerdi. Eskişehir İstasyonu, gece gündüz devinimin eksik olmadığı, özellikle bu açıdan Avrupa istasyonlarına benzeyen tek durağımız gibiydi. Cumhuriyetin en büyük ve en yararlı eseri olan trenleri, onların yarattıkları canlı yaşamı, bu yaşamın eseri olan dinamik vatandaş tiplerini en kolay ve toplu

biçimde bu istasyonda görmek olasıydı.

Tren Eskişehir'den ayrıldı.

Sabahın ışıkları, ince bir kar örtüsünün altında uyuyan köyleri belirlenleştirmeye başladı. İhsaniye durağına yaklaştıkları zaman şafak sökmüştü. Gazlıgöl Durağı'nı da geçtikten sonra çevresini büyük bir gölün suları gibi yağmur suları kaplamış olan Afyonkarahisar'a geldiler.

Saat 9. 25'te Afyon-Burdur yoluna girdiler. Tonguç'un bulunduğu kompartımanda iki yolcu, ülkenin en büyük, en önemli ve nazik işi olan sanayi, teknik ve devlet endüstrisi, ulusal ekonomi konularını didiklercesine konuşular. Tonguç bir profesörün dersini dinleyen öğrenci gibi onları saatlerce dinledi. Vaktin nasıl geçtiğini anlayamadan Karakuyu Durağı'na gelmişlerdi. Burada Isparta İlköğretim Müfettişi Tahir Erdem'le buluştular. Antalya'ya birlikte gidecekleri İzmir Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Direktörü Emin Soysal'ı beklediler. Soysal'ı beklerken Tahir Erdem heycan içinde Isparta ilkokullarına ve eğitimli okullara ilişkin işleri birer birer anlattı. İşlerdeki verimin verdiği haz ve neşe içinde Karakuyu'dan ayrıldılar.

Baladız'da Burdur Millî Eğitim Müdürü ile karşılaştılar. Akşam karanlığında Burdur'a geldiler. Biraz dinlendikten sonra yine yağmurlu ve karlı bir havada bir otomobile yola çıktılar.

Pencere aralıklarından içeriye

giren soğuk rüzgârın etkisiyle acele bir ceketten başka bir şey olmayan şoför yardımcısı ve giyinişi ondan farksız olan şoför, ezile büzüle küçülüyorlardı. Karanlık gitgide koyulaşıyordu, otomobilin farları güçsüzdü. Bazen kendilerine doğru son hızla gelen ve geçiş kurallarına pek uymayan kamyonlarla karşılaşıyorlardı.

Çeltikçi Karakolu ile onun karşısındaki yatılı okulu geçtiler. Bucak Hanı'nda ayaz altında birer çay içtiler. Bir hamle daha yapıp gece yarısından sonra Antalya'ya ulaştılar.

Sabah, Antalya'da, Antalya, İçel ve Muğla illerinin özellikle sahil köyleri için kurulacak "Köy Enstitüsü"nü yer seçimiyle ilgili olarak çevreyi iyi bilen insanlarla görüştüler. Önce Kırkgöz yöresine gittiler. Bol sulu bu bölgede fazla tarım alanı yoktu ama Kesme ve Pırnal makilikleri elden geçirilirse enstitü için uygun koşullar yaratılabilirdi. Ancak Kırkgöz (Yeniköy-Karabayır) yöresini, göçer aileler küçükbaş hayvanları için otlak olarak kullanıyorlardı. Doğal olarak otlakları üzerine bir okul yapılmasını istemiyorlardı. Yaşlı bir göçer, yer saptama ekibinin arasına karışmıştı. Konuşmalardan ekibin başı olduğunu anladığı Tonguç'a sokularak;

"Buraya ne yapcamız?" diye sordu.

"Buraya büyük bir okul yapacağız, hem öğretmen yetiştireceğiz

Köylü, “Efendi, burada mekdep olmaz.” dedi.

hem de sağlıklı yetiştireceğiz.”

Köylü, otlaklarında bir okul kurmasını istemiyordu doğal olarak.

“Efendi, burada mekdep olmaz.” dedi.

“Neden olmazmış?” diye sordu Tonguç.

“Burular bizim mal otlatdığımız yerler. Siz buruya mekdep yaparsanız bizim mallar garnını nerde doyuracak? Bak ta orda Garanlık Sokak denen bi yer var. Orda geniş araziler var. Hemi de devlet malıdır. Hemi de yapı daşları çokdur. Yontmaya hiç luzum yokdur. Buraya yapcaanıza oruya yapın mekdebinizi.”

“Taşların

yontmaya niçin lüzum yoktur dayı?”

“Öncekiler yontmuşlar zati.”

Yer saptama ekibi bu öneriyi önemseyerek köylünün gösterdiği Güneydoğu yönüne gidip Karanlık Sokak adı verilmiş bölgede inceleme yaptı. Bucak merkezinin bulunduğu yerle, Perge kalıntılarının arasındaki alan, okul kurağı için uygun gibi görünüyordu. Topluca Antalya-Manavgat şosesi üzerindeki Aksu’ya hareket ettiler. Aksu Vadi-si’ni, o yöredeki köyleri, Tarım Bakanlığınca kurulmuş Sıcak İklim Bitkileri İstasyonu’nu inceledikten sonra Perge kalıntılarının bulunduğu alana geldiler.

Üç tarafı yüksek karlı dağlar, bir tarafı da denizle sarılı, yaklaşık 5 bin kilometre kare genişliğinde, iyi değerlendirilmesi durumunda çok verim alınabilecek, üretime uygun Antalya Ovası; sırtında tarihî kent kalıntılarını taşıyan üstü örtülü Anadolu pırlantalarından biriydi. Bu ovanın üzerinde en parlak ve muhteşem uygarlıklara sahne olmuş on

Tonguç enstitü kurağı saptama gezisinde

bir büyük kentin kalıntıları vardı. Bunların üstünde ya da çevrelerinde görülen bugünkü köylerle kasabalar; insanın, tarihin ve zamanın elinde nasıl oyuncak durumuna geldiğini göstermekteydi.

17 bin kişi alan tiyatrosu, 15 bin kişilik stadi, hamamları, kale burçları, su kemerleri bulunan, baştan-başta taş ve mermer yığını hâlinde yere serili yatan Perge'yi dolaştılar. En küçük bir taş parçası bile içlerini derinden sarsmaya yetti.

Tonguç:

“Bu diyarları yeni uygarlık eserleriyle süslemek lâzım.” dedi.

Bir yüzyıllar öncesinden kalmış, Perge'nin o müthiş kalıntılarına baktı, bir de hemen yanı başındaki Perge'den yüzyıllar sonra yapılmış basit, ilkel köy evlerine... Bozuk yollar, bataklıklara... Bir süre sessiz kaldıktan sonra sözlerini şöyle bitirdi:

“İşte köy enstitülerini bunun için kuraltıyız.”

Aksu bucak merkezini, ilkokulunun çevresindeki araziye, çeşmeleri, rüzgârları, havayı inceledikten sonra kuracakları kurumun amacını, aydınlatıcı bir meşale gibi göz önünde tutarak kararlarını verdiler: Antalya Köy Enstitüsü, Aksu İlkokulu ile

Antalya /Aksu Köy Enstitüsü Perge kalıntılarının yanı başında kurulacaktı.

Perge kalıntıları arasındaki alanda kurulacaktı.

Enstitünün kurulacağı alan, denize 15 kilometre uzaklıktaydı. Güneyi çam ormanlarıyla kaplıydı. Doğusunda ve batısında her türlü tarıma uygun geniş araziler vardı.¹ Kuzeyi, yeşilliği hiç eksik olmayan sırtlarla çevriliydi. Çeşmeleri, pınarları boldu, işlek bir şosenin üzerindeydi. Burayı bayındırlaştırarak doğadan en fazla nasıl yararlanılırsa o kadar yararlanmak, Köy Enstitüsünde çalışacak olanların göreviydi.² •

1. Aksu gezisine katılmış olan Emin Soysal, Kızılçullu'ya döndüğünde öğretmenlere gezi izlenimlerini anlatırken Aksu'da seçilen yer için “Fundalık, yılanlık, çiyanlılık bir yer, buraya düşecek kişiye Allah'ın yardım etmesi gerekir.” değerlendirmesini yapmıştı. Onu dinleyenler arasında bulunan, geleceğin Köy Enstitüsü müdürlerinden Talat Ersoy, görev verilme amacıyla Bakanlığa çağrıldığında parasal işlerden anlamadığını ileri sürerek görev üstlenmek istememiştir. (E. Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi, s. 16)

2. Metin, İsmail Hakkı Tonguç'un Aksu Köy Enstitüsü Kurulurken adlı gezi yazısından -metnin aslının korunmasına özen gösterilerek- hazırlanmıştır.

Kaynakça:

- Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yazı Kurulu, Karanlık Sokakta Aydınlanma, s. 38)
- İ. Hakkı Tonguç, Kitaplaşmamış Yazılar, s.159-165)

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Altın, gümüş ya da başka madenleri döverek meydana getirilen ince yaprağa ne denir?

- a-Varak b-Plaka
c-Tezhip d-Tefsir

2-Aşağıdakilerden hangisi bir kavun türüdür?

- a-İhlara
b-Cimmer
c-Saduka
d-Şamama

3-Yapıların üst katlarında ana duvarların dışında sokağa doğru çıkıntı yapmış balkona ne ad verilir?

- a-Rumba b-Cumba
c-Taras d-Taraça

4-Topraktan çıkan doğal maddeye ne ad verilir?

- a-Fotojen b-Protein
c-Mineral d-Vitamin

5-Aşağıdakilerden hangisi” istenilen sonuç, verim, meyve” anlamına gelir?

- a-Eser
b-Semere
c-Menzur
d-Meleke

6-Gemi halatlarını gevşetme işine ne ad verilir?

- a-Laza b-Mira
c-Laçka d-Pasa

7-Hastalık etkenlerini zararsız duruma getirmek için vücudun çıkardığı maddeye ne ad verilir?

- a-Atropin b-Serum
c-Anestezi d-Antikor

8-“Lomboz” ne demektir?

- a-Gemi direği
b-Gemi penceresi
c-Gemi dümeni
d-Gemi mutfağı

9-Aşağıdakilerden hangisi müzik terimidir?

- a-Arpaç
b-Kromaj
c-Jargon
d-Tiraj

10-“Çinik” nedir?

- a-Bir balık adı
b-Bir ölçü birimi
c-Bir yemek adı
d-Bir çiçek adı

11-Halterde kullanılan demir ağırlıklılara ne ad verilir?

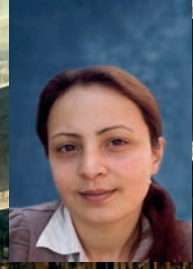
- a-Kilo
b-Demir
c-Bar
d-Topaz

12-Aşağıdakilerden hangisi “kültür”-kelimesinin sözlük anlamıdır?

- a-Eylül
b-Estetik
c-Emel
d-Ekin

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Antik Dünyanın

Zorlu Kütüphane Savaşları

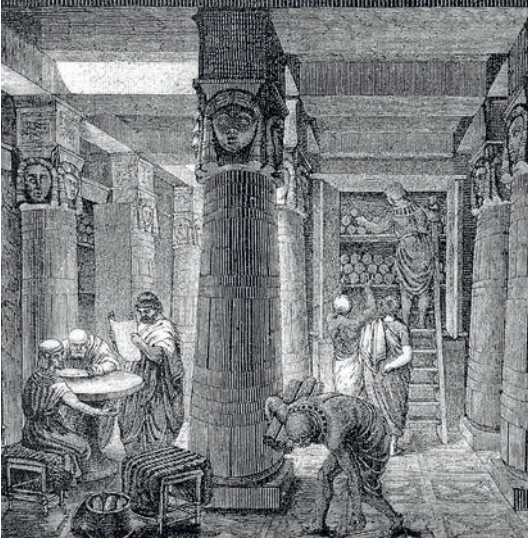
MÖ 323 ile MÖ 31 yılları arasındaki Helenistik Çağ'da, İskenderiye Kütüphanesi saygın bir araştırma merkeziydi. Şüphesiz en büyük ve en ünlü kütüphane olsa da, İskenderiye Kütüphanesi döneminin tek kütüphanesi değildi. Antik dünyanın dört bir yanındaki

kütüphaneler, en az gerçek savaşlar denli tehlikeli ve ilkesiz bir rekabetin içine savrularak, en iyi Yunan kütüphanesi olmak için kıyasıya yarıştılar.

Belki de en amansız rekabet, İskenderiye Kütüphanesi ile günümüzde Türkiye sınırları içinde yer

alan Bergama kentindeki Bergama Kütüphanesi arasında yaşandı. Bu çekişmede, her iki kentin egolarıyla hareket eden kralları, diğer kentin kütüphanesinin koleksiyonlarının büyümesini engellemek için pek çok dalavere çevirdi.

Exeter Üniversitesi'nden Araştırma Görevlisi Gaëlle Coqueugnot, "Kütüphane krallar için zenginliklerini ve güçlerini göstermenin, ayrıca Büyük İskender'in gerçek varisi olduklarını kanıtlamalarının aracıydı." dedi.

İskenderiye Kütüphanesi'nin arkeolojik bulgulara dayanarak yapılan betimlemesi (O. Von Corven)

Büyük İskender MÖ 323 yılında öldüğünde Makedonya'dan Hindistan'ın batı sınırına kadar uzanan imparatorluğu üç hanedana bölündü: Antigonidler, Selevkoslar ve Ptolemaioslar (Batlamyuslar).

Makedonya'nın tüm kralları, Büyük İskender'in gerçek halefi olabilmek için yarıştılar. Bu üstünlük mücadelesi, ilim ve Yunan kültürünün korunması alanına da taşınınca, kütüphanelere özen gösterme furcasını da beraberinde getirdi.

Daha önce, Mezopotamya ve Mısır'da yer alan kütüphaneler genellikle kişisel koleksiyonlardan oluşuyor ya da tapınaklarda tutuluyordu. MÖ 3. ve 2. yüzyıllarda eser toplayan kurumların sayısında büyük artış yaşandı. Eu-

ripides, Sofokles ve Homer'e ait ilk metinlerin de aralarında bulunduğu yaklaşık 500 bin parşömenin bulunduğu İskenderiye Kütüphanesi, ilk olarak Kral I. Ptolemaios tarafından canlandırıldı.

Ptolemaios hanedanı, Mısır'ın bereketli topraklarının zenginlikleri ve antik dünyanın temel yazı malzemesi olan papirüs de dahil olmak üzere, Nil bölgesinden gelen kaynaklar sayesinde İskenderiye Kütüphanesi için büyük harcamalar yapabildi.

Dolayısıyla, İskenderiye Kütüphanesi'nin diğer kütüphanelere kıyasla büyüme ve gelişim konusunda büyük avantajı vardı. Ptolemaios hanedanlığında hüküm süren krallar, destanlardan trajedilere ve yemek

Bergama Akropolisi (Friedrich Thierch, 1882)

kitaplarına değin, tüm kitapları toplama konusunda kararlıydı.

New York Üniversitesi'nde klasikler profesörü olarak görev yapan Lionel Casson, Antik Dünyanın Kütüphaneleri adlı kitabında şöyle yazdı:

“Ptolemaioslar kütüphaneyi Yunan metinlerinin en kapsamlı merkezi haline getirmeyi amaçlamalarının yanında, bir araştırma merkezi olmasını da istiyorlardı. Böylesine geniş bir koleksiyona ulaşmak için de parasal gücü ve krallığın nüfuzunu zorbaca kullanmaktan hiç geri durmadılar.”

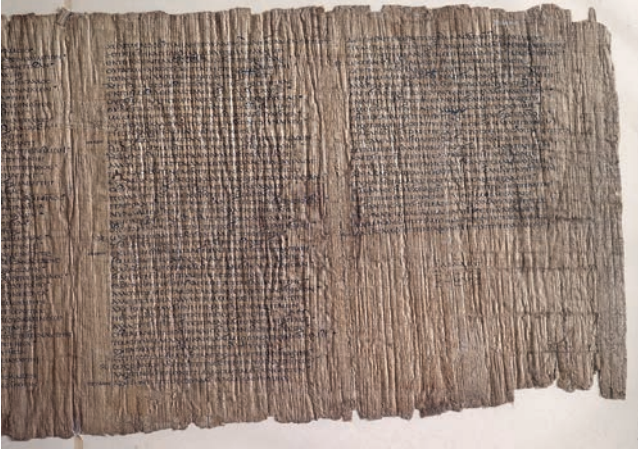
Ptolemaios hanedanlığının Yunanistan'dan eski kitap avı yaptığı dönemlerde, eski kitapların daha da eski görünmesi ve böylece daha nadir ve değerli gibi algılanmasını sağlamak için çalışan bir iş kolu da ortaya çıktığı söylenir. Böylesi sahtekârlıkların kanıtlarını tespit etmek

güç olsa da Coqueugnot, en prestijli metinleri kütüphanelerine getirme konusunda kralların ne denli kararlı oldukları göz önüne alındığında, bunun olası olduğunu düşünüyor. Coqueugnot, şöyle diyor:

“Elbette İskenderiye Kütüphanesi muhtemelen en büyüğüydü. Ancak Ptolemaios krallarıyla rekabet etmeye çalışan diğer tüm krallar arasında buna en yakın olan Bergama'ydı.”

Bergama Kütüphanesi'nde yaklaşık 200 bin parşömen vardı.

Bergama Kütüphanesi, İskenderiye Kütüphanesi'nden bir asır sonra inşa edildi. Bergama aslen Antakya Krallığı'nın bir parçasıydı, ancak MÖ 3. yüzyılın sonlarında bağımsızlığını kazandıktan sonra hükümdar, önde gelen uluslararası güçler arasında yer almak istedi. Yunan kültürüne katkıda bulunmak için, kütüphanenin inşasını başlattılar. Casson'un yazdığı bir efsaneye

Homeros'un İlyada papirüslerinden biri (British Library, Papyrus 114)

göre, Aristoteles'in bazı değerli parşömenlerine sahip olan kimi vatandaşlar, bunları kraliyet görevlilerinden saklamak için açtıkları çukurlara gömdüler.

Bergama Kütüphanesi'nin inşasını tamamlayan Kral II. Eumenes'in amacı, hem büyüklük hem de çeşitlilik bakımından İskenderiye Kütüphanesi'ni yakalamaktı. Casson, şöyle yazdı:

İskenderiye Kütüphanesi'nin yapay zekâ tarafından betimlenmesi (Yandaki resim ve kapak görseli) (Historic AI, artstation.com) 120

“Sonra-ki yüzyıllar boyu dilden dile dolaşan efsanelere göre, Ptolemaioslar, sonradan görme bir krallığın, kendi şanlı kütüphanelerine (İskenderiye Kütüphanesi) meydan

okur hale gelmesinden hiç de memnun değillerdi. Aynı kitaplar ve aynı parşömenler için rekabet ediyorlardı. Hatta her iki kütüphanenin bilginleri, metinlerin yorumlanması ve düzenlenmesi konusunda da karşıt görüşlere sahiplerdi. Bergama Kütüphanesi, İskenderiye

Kütüphanesi'nin özel ilgi alanı olan Homeros'un İlyada ve Odyssea eserlerinin yorumları ve düzenlemeleri konusunda bazı bilginlerin ilgisini çekmeyi de başarmıştır."

Homeros'un şiirleri yüksek sesle H okunmak üzere yazıldığından, birkaç yazılı kopyaları vardır. Her iki kütüphane de hangilerinin en eski ve gerçek olduğunu karşılaştırmak için tüm kopyaları elde etmeye çalıştı. Coqueugniot, tıpkı günümüzde spor kulüplerinin oyunculara cazip tekliflerde bulunması gibi, kralların da bilginlere cazip koşullar sunarak kendi kütüphanelerine çekmeye çalıştıklarını belirtiyor. Coqueugniot, şunu da ekliyor:

"İki kütüphane arasındaki bu kıyasıya rekabet belki bilginlerin yetişmesi konusunda teşvik ediciydi fakat ne yazık ki bazı bilginlerin başka yerlere gitmemeleri için hapsedildiklerini de biliyoruz."

Lionel Casson da, örneğin kral Ptolemy V Epiphanes'in, grammer uzmanı ve eleştirmen Bizanslı Aristophanes'i, Bergama'daki akademisyenlere katılmak için İskenderiye'den ayrılabilmesine dair söylentileri duyduktan sonra hapse attığını yazdı. Ptolemaiosların Bergama Kütüphanesi'ni etkisiz hale getirmek için yaptığı en sert şeylerden biri de, Bergama kenti ile olan papirüs ticaretini aniden kesmekti. Ptolemaioslar, kitapların temel maddesi olan papirüsün az ve elde edilmesi zor hale gelmesiyle, Bergama Kütüphanesi koleksiyonunun

büyümesini engelleyeceklerini umuyorlardı.

Ancak Bergama, kendi çözümünü üretti. Romalı bilgin ve yazar Marcus Terrentius Varro şöyle yazdı:

"Kral Ptolemy ile Kral Eumenes arasındaki kütüphaneler savaşında Ptolemy papirüs ihracatını durdurdu. Ve böylece Bergamalılar parşömeni icat ettiler..."

Coqueugniot, Doğu'da daha önce gerilmiş deri üzerine yazılmış eserler bulunduğu için Bergamalılardan parşömeni icat ettiğini söylemek pek mümkün olmasa da, papirüsün yokluğunun Bergama kralını, derinin yazı malzemesi olarak kullanımını ve gelişimini desteklemeye itmiş olabileceğini söylüyor. Parşömen sözcüğünün Latince karşılığı olan "pergaminum" da "Bergama kağıtları" anlamına gelir. İskenderiye ve Bergama'nın görkemli kütüphaneleri arasındaki rekabet, akademi dünyasını karıştırmış ve politik hale getirmiş olsa da, kurumların gelişimine harcanan çaba, bilimin ve bilginin korunmasını kökten değiştirdi.

Krallıkların üstünlük mücadelesi, Yunan kültürüne ve bilginlere duyulan saygı uğruna girilen bu kıyasıya rekabet olmasaydı, kütüphaneler hak ettikleri ilgiyi asla göremeyebilirdi. •

sbriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: "The Fierce, Forgotten Library Wars of the Ancient World", Lauren Young, 26 Ağustos 2016, atlasobscura.com

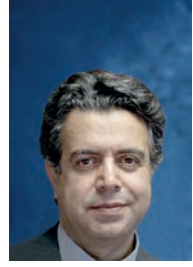
HIZLI YAŞAYANLAR

Hızlı Yaşayanlar; baş rollerini Ayhan Işık ve Pervin Par'ın paylaştığı, Sefa Önal'ın senaryosuyla Nevzat Pesen'in yönettiği, Kadir Savun (*Kriko Kadir*), Ekrem Bora (*İnce Salih*), Turgut Özatay (*Kara Selim*) gibi marka isimlerin yer aldığı ve gerçek olaylardan kurgulanan 1964 yapımı bir film. »

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Gazete dağıtım şirketlerinin olmadığı, ulusal gazetelerin İstanbul'da basılıp kamyonlarla kıyaya bir yarış halinde Ankara'ya gönderildiği 1959'a kadar süren örgütsüz dönemde, gündüzleri ölesiye "refik" (yoldaş, arkadaş) gecele-ri ise ölümüne rakip olan Babîali şoförlerinin öyküsünü anlatıyor.

O yıllarda, akşam baskılarını yükleyen kamyonlar, arabalı vapura yetişmek için, Çağaloğlu yokusundan son sürat Sirkeci'ye inerdi. Bu bölgenin kültürünü edinmiş herkes bunu bildiğinden o saatlerde yolun karşısına geçerken son derece dikkatli davranmak zorundaydı.

Hızlı olmaları isteniyordu. Gazete patronlarının o dönem, aşırı hız yüzünden motor patlatan şoförlere 1 maaş ikramiye verdiği bile oluyordu. Şoförlere "uyumayın" diye hap dağıtılıyordu. Ama ne kadar usta olursa olsun bu şartlarda kaza yapmamak eşyanın tabiatına aykırı bir durumdu. Bu konu için söylenmiş; "Şimdi hepsini toplasan bir mezarlık olur." sözü her şeyi özetliyor!

Film; yönetmen Pesen'in ithafı ile başlıyor:

"Bu filmi, gazetelerimizi Anadolu'nun şehir, kasaba, hatta köyelerine kadar en seri şekilde ulaştırmak için kar, yağmur, fırtına demeyip kamyonlarını sürerken kaza neticesinde hayatlarını kaybeden cesur şoförlerimize ithaf ediyorum. Hızlı yaşayanların ruhu şad olsun."

Yönetmen Nevzat Pesen ve Hızlı Yaşayanlar filminin marka isimli şoförlerini oynayan aktörler

Bizans döneminde olduğu gibi, Osmanlı döneminde de devletin yönetildiği yer Sultanahmet ve çevresiydi.

Günümüzdeki karşılığı başkanlık olan, "Bâb-ı Âli" yani Yüce / Yüksek Kapı anlamındaki Sadaret/Sadrazamlık binası buradaydı. Ülke yönetimi ile ilgili olarak alınan kararların yazılı olduğu fermanlar önce "menzil" adı verilen bir sistem içinde özel ulaklar tarafından, daha

19. yüzyılın sonlarında Bâb-ı Âli (İBB- Atatürk Kitaplığı)

sonra teknolojinin ilerlemesiyle telgraf posta idareleri gibi kurumlar aracılığıyla ilgili yerlere ulaştırılıyordu. Ayrıca alınan bu kararların da halka duyurulması gerekiyordu. Tarihte tellâllar tarafından gerçekleştirilen yönetim ile halk arasındaki iletişim görevini 19. yüzyıl başlarından itibaren gazeteler yerine getirmeye başladı. Resmi gazete özelliği taşıyan ilk gazete Takvim-i Vekayi dogal olarak hükümete, yani Bâb-ı Âli'ye yakın bir yerde kurularak yayın hayatına başladı.

Bu tarihten sonra yayına başlayan bütün gazeteler aynı semtte çıkmaya başlayınca basın sektörü de Bâb-ı Âli adı ile anılmaya başladı. Basının saraya bu kadar yakın olması aynı zamanda kolay denetlenmesini de sağlıyordu.

Bu bölgede çıkan gazeteler; yayınevleri, matbaalar, renk ayırım atölyeleri / klişeciler ile reklam sektörüne hizmet veren firmalar ve bunlara bağlı iş kollarının lokomotifliğini yaparak kendi etrafında yapılanmalarını sağ-

ladı ve burada uzun süreli bir kültür oluştu. Ülkemizin neredeyse tüm yazar, çizer ve edebiyatçıların da mekânı oldu.

Bunların yanında; adı grafik olarak bilinmese de grafik tasarım mesleğinin merkezi, okulu

Bâb-ı Âli ile Nuru Osmaniye caddelerinin kesiştiği köşede yer alan ve ödüllü projesi ile bir reklam şirketi için özel tasarlanmış Avrupa'nın 2. binası (İstanbul Reklam binası)

konumundaydı.

İrili ufaklı reklâm şirketleri ve grafik atölyelerinin yanında reklam tarihimize mal olmuş önemli reklâm ajanslarının doğum yeri de yine bu bölgeydi. 1909 yılında kurulan ve günümüze ulaşan ilk ve tek reklam ajansı **İlancılık**, reklam şirketi için özel tasarlanmış Avrupa'nın 2. binası olan 1970'lerin efanesi **İskanbul Reklam** ve **Manajans** ilk anda aklıma gelenler!..

Çok ilginç bir yapısı vardı Çağaloğlu'nun: Sektörün, insan yere düşmeyecek bir kalabalık ve hareketlilik varken, akşam 6'dan sonra Red Kit çizgi romanlarındaki terk edilmiş kasabalar gibi ıssızlaşırdı...

Sonra da gazetelerin akşam baskısının (bilindik ismiyle meyhane baskısı) mesaisi başladı. Gazete basımında kalıp olarak kullanılan plakalar işleri bitince ikiye katlanır, seyyar gazete satıcıları bunu bir askıyla boyunlarından çapraz olarak asar ve arasına yerleştirdikleri gazeteleri başta vapur iskeleleri olmak üzere, şehrin işlek semtlerinde "Ya-zıyooooor!.." nida-larıyla satardı. Bu

sistem; 1870'li yıllarda başlayıp 1980'lere kadar, başarıyla uygulanmış bir dağıtım ve satış yöntemiymi.

Seyyar gazete satıcısı

Türkiye gibi büyük coğrafyalarda gazetenin tek merkezden basılıp dağıtılması fiziksel olarak bir hayli zorlayıcıydı. Tonlarca ağırlıktaki gazetelerin uçakla taşınması da ekonomik olmayacağı için, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere tren, vapur ya da karayolu ile birkaç gün sonra ulaştırılmaktaydı. Bu yüzden de; taşradaki insanlar taze haber ihtiyacını radyo aracılığıyla karşıladığı için, gazeteler daha çok fikir ve yorum içerikliydi.

Türkiye gibi büyük coğrafyalarda gazetenin tek merkezden basılıp dağıtılması fiziksel olarak bir hayli zorlayıcıydı.

Gazete sahipleri, bu zorlukların aşılması için örgütlü hareket etme kararı aldılar ve ilk dağıtım şirketi olan GAMEDA (Gazete Mecmua Dağıtım Ltd. Şti.) 4 Eylül 1959 tarihinde Tercüman, Milliyet, Cumhuriyet,

Yeni Sabah, Dünya gazeteleri ve Hayat dergisini yayımlayan Tifdruk Matbaacılık ortaklığı ile hayata geçti. 1960 ile 1967 arasında, Akşam, Hürriyet, Milliyet, Tercüman gibi büyük gazeteler bölge matbaalarını oluşturarak; Ankara, İzmir ve Adana’da baskı yapmaya başladılar. Sonraki yıllarda bazı gazeteler, bu illere ek olarak Trabzon ve Antalya’da da basılmaya başlandı. Bu

illere de taze gazete verilmesi sağlanmıştır.

Bir buçuk asırdan fazla bir süre sektörün merkezi olmayı sürdüren bu bölge, 1990’lı yıllara kadar bu özelliğini korudu. Ancak belediye; matbaa, depo, üretim ve satış merkezlerinin bu bölgede faaliyet göstermelerinin şehircilik açısından sakınca yarattığını düşünerek sur dışına çıkılmalarını istedi. Gaze-

teler, yavaş yavaş Çağaloğlu’nu terkederek büyük ama soğuk plazalarına yerleştiler. Pek çok iş kolu ve matbaa, kooperatif kurarak sur dışında sektörleri için tasarlanmış daha geniş, daha kullanışlı sitelere veya özel mekânlarına taşındı.

Hürriyet gazetesi binası ve çalışanları / Çağaloğlu

gelişmeler sonucunda, “taşra bas-kısı” kavramı hayatımıza girmiş ve gazete dağıtımının sistemli bir organizasyona kavuşmasını hızlandırmıştır. İstanbul’da hazırlanan gazete film ve kalıplarının ilk zamanlarda uçakla, sonraki yıllarda internet aracılığıyla Ankara, İzmir ve Adana’ya yollanması ve buralardaki matbaalarda basılarak bölgedeki diğer

Günümüz Bâb-ı Âli’sinde; ufak tefek matbaaların ve (alışkanlıktan olsa gerek) yayınevi satış bürolarının haricinde o dönemden pek bir şey kalmadı. Sektörden boşalan yer-

lere turizme hizmet veren kuruluşlar yerleşerek farklı bir yaşam tarzını oluşturdu.

Tabii bu değişim mekânla sınırlı kalmadı! Zaman içerisinde gazetecilikten gelenlerin patronluktan çekilmesiyle, medyanın; kapitalist ve egemen yapının bir parçası haline gelmesi, dördüncü kuvvetin işlevini yerine getirip getirmediğinin

sorgulanmasına neden oldu. Bunun yanında, internet ve mobil teknolojilerin gelişimi, genel olarak dünyadaki gazete okuma alışkanlıklarını değiştirdi. Özellikle genç nesiller, gazete okumaya önceki nesillerden daha az zaman ayırmakta, buna karşılık, habere, bilgiye ve eğlenceye, internet ve mobil cihazlar üzerinden ulaşmayı tercih etmekte. 70’li 80’li yıllarda günlük milyon tirajı gören gazetelerin bugün en kabada-yısının 25 bini zor buluyor olması bu gidişatın en önemli göstergelerinden.

Hürriyet Gazetesı'nin kapısındaki rölyef

Sonuç olarak; “tiraj demek gazetelerin en önemli gelir kaynağı reklâm demektir” gerçeğinden hareketle, yüksek maliyet girdilerine sahip basın sektörü bundan derinden etkilenmekte, basılı gazete ve dergilerin sadece internet üzerinden sunulması eğilimi hızla artmaktadır. Sonrasını ise yaşarsak hep birlikte göreceğiz.

“Basın sektörünün merkezi olmak” gibi bir misyona sahip Çağaloğlu’nda, geçmiş 150 yıllık bir kültürden günümüze hiçbir iz bırakılmaması yürek sızlatan çok büyük bir vefasızlık örneğidir. En azından; zamanında bu bölgede yer almış bir

gazete binasının müze haline getirilip, bu bölgenin basın sektörüyle tarihsel bağını sürdürülmesi gerekirdi.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin 9 Mayıs 1988 tarihinde Çemberlitaş’ta hizmete açtığı bir Basın Müzesi var aslında. Taşbaskı örnekleri, düz baskı makinesi, rotatif, tipo, entertip, prova tezgâhları, giyotin, eski daktilolar, teleksler, telefotoların yanında yağlıboya gazeteci portreleri ile Abdi İpekçi, Çetin Emeç, Cihad Baban, Sabiha Sertel, Zekeriya Sertel, Sedat Sima-

vi, Ahmet Emin Yalman gibi Türk basınına emeği geçmiş ve iz bırakmış

şahsiyetlerin anı eşyaları da burada sergileniyor.

Ama benim hayal ettiğim müze bu / böyle değil. Bir zamanlar Bâb-ı Âli Caddesi’nde yer alan muhteşem rölyefli Hürriyet binası bu konuya en uygun olanıdır sanıyorum. Başta Erol Simavi ve dönemine ait yazar, çizer ekibin balmumu heykellerinin odalarında yer aldığı, müzeye gelenlerin, zamanında bir gazetenin dağıtımına verilmeye kadar nasıl bir süreçten geçtiğini tüm aşamalarıyla görüp gezebileceği, belki uygulamada yapabileceği bir müze!..

Olabilir mi? Hayal işte!.. •

alitekincam@butundunya.com.tr

Bamberg'in Üç Yüzü

Almanya'nın Frankonya bölgesindeki Bamberg öyle bir kent ki, ziyaretçilerini karşılayan üç değişik yüzü var; tarihi yapılarıyla Tepeler Kenti yüzü, nehrin güzelliğiyle Ada Kenti yüzü ve taze sebzeleriyle Bostancılar Kenti yüzü... Bamberg'e üç ayrı kentin birleşimi görünümünü veren bu yüzlerin her biri bize farklı deneyimler sunuyor.

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Orta Çağ izlerini taşıyan, çok iyi korunmuş tarihi bölümü nedeniyle 1993 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınan kentin, Tepeler Kenti yüzüyle tanışmak için Katedral Tepesi'ne yürüyorum. Her birinde bir kilise, manastır ya da kale bulunan yedi tepe üzerine kurulduğu için Frankonyan Roma'sı da denilen Bamberg'in bu tepesi, 11. yüzyıldan 1802 yılına kadar Bamberg piskoposluğunun güç merkeziymiş. Buradaki katedralin büyüklüğü başımı döndürüyor. Katedral, ilk olarak 1007'de Bamberg piskoposluğunu kuran II. Heinrich tarafından yaptırılarak 1012'de tamamlanmış. Geçirdiği yangınlardan

Üzüm bağı

sonra yeniden inşa edilen, geç romanesk ve erken gotik dönem unsurlarını içeren yapı günümüze kadar gelmiş. Katedral Meydanı'nda ayrıca Alman Rönesans tarzındaki Kraliyet Sarayı ve Barok Yeni Rezidans gibi farklı mimari üsluplara sahip önemli tarihi yapılar yer alıyor. Kırktan fazla görkemli oda ve gösterişli mobilyaları ile Yeni Rezidans, 1802 yılına kadar burada

yaşayan Bamberg prens piskoposlarının yaşamını yansıtıyor. » Sanat Galerisi ve Devlet Kütüphanesi'ne de ev sahipliği yapan binanın iç avlusunda bulunan, ıhlamur ağaçları ile çevrili Gül Bahçesi'nde her yaz yaklaşık 4500 gül çiçek açıyor. Yürümeye devam ederek St. Michael's Manastırı'na geldiğim de bahçede durup Bamberg'e tepeden bakıyorum. Uzaktaki Altenburg Kalesi de yemyeşil tepelerle çevrili kente benim gibi tepeden bakıyor. Manastırın tarihi barok bahçelerinden geçen "Benedikten Yolu" nu takip ederek Bamberg'in Ada Kenti yüzünü görmeye giderken yeni bir üzüm bağının yanından geçiyorum. Bu bağ, bira üretimine ek olarak 18. yüzyıla kadar şarap üretimi de yapan kentin şarapçılık geleneğini canlandırmak için kurulmuş.

Belediye binası

Bamberg'in Tepeler Kenti yüzü beni geçmişe götürürken Ada Kenti yüzü ise bugünü yaşıyor. Araç trafiğine kapalı bölümleri, tarihi yarı ahşap binaları, mağaza, kafe

ve restoranlarıyla kentin kalbi burada atıyor. Otto Friedrich Üniversitesi'nin fakültelerinin çoğuna ev sahipliği yapan bu bölge hem gençlik enerjisini, hem de nehrin enerjisini taşıyor. Katedral Tepesi'nin eteklerinde sokak olan Sandstrasse'den yürüyerek Regnitz Nehri'nin ortasında yer alan ve Bamberg'in simgesi olan Tarihi Belediye Binası'na geliyorum.

Efsaneye göre Bamberg piskoposu, vatandaşlara belediye binasının inşası için arazi vermemiş. Bu nedenle kasaba halkı, Regnitz Nehri üzerinde yapay bir ada oluşturarak çok istedikleri belediye binasını burada inşa etmiş. Adayı nehir

Belediye binası Rokoko Salon

kıyılarına bağlayan iki köprüünün ortasındaki güzel binanın cepheleri üç boyutlu bir etki yaratan renkli fresklerle süslenmiş. Cephelerden birinde düz duvardan bir heykel gibi çıkan melek bacağını görünce gülmüsyorum. Görkemli bir rokoko salon ve Ludwig Koleksiyonu adlı porselen müzesinin bulunduğu binayı gezdikten sonra köprüünün yanından nehir kıyısına iniyorum.

Karşı kıyıda, birbirine bitişik,

Küçük Venedik

yarı ahşap binalardan oluşan, Küçük Venedik denilen eski balıkçı yerleşimi yer alıyor. Çoğu Orta Çağ'da inşa edilmiş bu yapılar, minik bahçelerinin önünde yüzen teknelerle çok güzel bir manzara oluşturuyor.

Manzaraya baktıktan sonra köprüden karşıya geçip evlerin arkasındaki sokaktan yürüyerek Bamberg'in Bostancılar Kenti yüzünü tanımaya gidiyorum.

St. Martin's Kilisesi'nin önün-

deki meydanda hafta içi her gün kurulan Yeşil Pazar'daki tezgâhlarda meyve ve sebzeler satılıyor. Dükân ve kafelerin de yer aldığı bu meydanda pek çok insan, halk arasında Gabrielmann (Çatal Adam) denilen Neptün Çesmesi'nin önünde buluşuyor.

Buradan yürümeye devam

Neptün Çesmesi

Concordia Villa

ederek geldiğim Bostancılar Kenti'ndeki bostanlar yoldan görünmüyor. Geniş açık alanları ve tipik bostan evleriyle bu bölge, Bamberg'in geçmişiyle bugününü birleştiren gülümseyen yüzü...

Yüzyıllar önce, Bamberg'li bahçıvanlar soğan, patates, tohum ve özellikle meyan kökü gibi ürünlerini Prag ve Budapeşte gibi uzak kentlere bile ihraç ediyormuş. O dönemde sayıları 500 olan bostanların bugün 65'inde sebze üreticiliği devam ediyor. Burada tipik bir tarihi bahçıvan evi görmek için Bahçe ve Bağcılık Müzesi'ni ziyaret edebilir, kentin içinde yer alan bostanların eşsiz manzarasını sunan seyir platformuna çıkabilirsiniz. Bamberg'de 11. yüzyılda St. Michael's'da başlayan bira üretimi günümüzde el yapımı, geleneksel ve yenilikçi bira çeşitleri üreten aile işletmeleri tarafından

yapılıyor. Kentin bira kültürünü tanımak için Orta Çağ döneminde tesadüfen keşfedilen isli Bamberg birasını deneyebilir, Franken Bira Fabrikası Müzesi'ne, geleneksel bira hanlarına veya bira mahzenleri adı verilen bira bahçelerine gidebilirsiniz.

Bamberg'in bu üç kentini gezdikten sonra Regnitz Nehri kıyısında uzanan Hain Kent Parkı'na gidiyorum. Uluslararası Sanatçılar Evi'ne ev sahipliği yapan Concordia Villa'nın karşısındaki kıyıda yer alan parkta yürürken nehrin sularına doğru eğilmiş ağaç dallarına bakıyorum. Suyun yeşili ile yaprakların yeşili birbirine karışıyor.

Yürüyüş boyunca gördüğüm güzel manzaralar, binalardan farklı olarak doğanın her gün, yeni ve güzel bir görünüme büründüğünü hatırlamamı sağlıyor.•

izlensentoker@butundunya.com.tr

Yaşadığımız
Mekânlarda

Enerji Tasarrufu

Yazan: ERHAN TOKER

Dünyada kullanılan enerjinin çok büyük bir kısmı pratikte yenilenemeyen kaynaklardan elde edilmektedir. Gerek işlenmesinin kolaylığı gerekse maliyetleri dikkate alındığında, fosil enerji halen en yaygın olarak kullanılan kaynaktır. Elbette kolay ve ucuz olan her şey gibi karbon temelli bu enerji kaynaklarının da insana ve çevreye verdiği zarar büyüktür. Fosil enerji söz konusu olduğunda ülkemizin zengin kaynaklara sahip olmadığını biliyoruz. Bu durumda çevreye verdiğimiz zararın yanı sıra, ülkemiz özelinde, bağımlılıktan doğan, arz güvenliği ve dış harcamaları da düşünmemiz gerekmektedir.

Ülkemiz, bu kaynaklar açısından zengin olmadığına göre geriye yapılabilecek iki şey kalıyor. Yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmak sureti ile arz çeşitliliğini artırmak ve enerji tasarrufu yapmak. Son dönemde rüzgâr ve diğer yenilenebilir enerji kaynaklarının devreye alınmaya başlandığını görmek olumlu bir gelişme olarak kabul edilebilir. Bunun yanı sıra, bir birey olarak enerji tasarrufu konusunda üzerimize düşen sorumluluklar olduğunu da anımsamamız gerekir. Yaşadığımız ve çalıştığımız binalarda, enerji tasarrufu bağlamında yapabileceğimiz katkılar çok önemlidir.

Enerji tasarrufu o binanın tasarımından başlayarak, yapımı, işletmesi ve yıkımına kadar bütün evrelerde etkin bir şekilde ele alınabilir. Binaların kullanım ömrü, yapım ve yıkım süresine göre çok uzun olduğu için esas tasarruf tasarım ve işletim alanlarında yapılabilecektir. Kabaca, ortak alanların doğal ışık alabiliyor olması, bina kabuğunun ısı yalıtımını en iyi yapacak şekilde tasarlanması, binanın hâkim yönlerinin doğru tespit edilmesi, tasarım esnasında ele alınabilecek enerji tasarrufu konularıdır.

Enerji tasarrufu tıpkı kilo kontrolü gibidir ve dönem dönem ya da belli konulara yoğunlaşarak başlanılabilecek bir eylem değildir. Bir yaşam şekli haline getirilmedikçe nasıl kilo kontrolü mümkün değilse, enerji tasarrufu da mümkün değildir. Örneğin çift asansörlü bir

binada iki asansörü birden çağırmak (iki çağırma düğmesine birden basmak) çoğumuzun düşünmeden yaptığı bir eylemdir. Sonuç ise, aynı iş için iki katı enerji harcamaktır. Bilinçsizce çok fazla çöp üretmek, çöpün uzaklaştırılmasından imha edilmesine kadar giden zincirde fazladan enerji tüketimine yol açar. “İnsan gereğinden fazla çöprü nasıl üretebilir?” diye soruyor olabilirsiniz. Bu sorunun yanıtı açıktır; hemen hemen her şeyi satın alırken gereksinimimiz kadar almak en doğru eylemdir. Bunu dışındaki satın alma davranışları çöp üretimini artırmaktadır.

Günlük hayatımızda yaptığımız her şey, enerji tasarrufu ya da israfının tetikleyicisi olmaktadır. Bu sebeple binaların işletilirken bizlere hizmet verdiğini ve hizmet aldığımız bu binalardaki yaşama

Enerji tasarrufu tıpkı kilo kontrolü gibidir ve dönem dönem ya da belli konulara yoğunlaşarak başlanılabilecek bir eylem değildir.

Enerji tasarrufu çabamız sayesinde, yüzde 30-40 daha az enerji tüketmemiz mümkündür.

tarzımızın çok değerli katkılar yapabileceğini unutmamakta yarar var. Binalarda, elektrik enerjisi, katı, sıvı ya da gaz formunda fosil yakıt tüketiyoruz. Bu enerjilerin kullanımı ise temel olarak iklimlendirme, aydınlatma, taşıma ve bakım başlıkları altında gerçekleşiyor. İklimlendirmeye örnek ısıtma ve havalandırma, aydınlatmaya örnek evlerin ve ortak alanların aydınlatılması, taşımaya örnek asansörler ve yürüyen merdivenler, bakım ve onarıma örnek de çöplerin atılması, bahçe bakımı, havuz bakımı vb verilebilir. Bütün bu tüketim alt başlıkları, yaşam ilişkimiz olan tüm binalar için ortaktır. İşyerleri ve imalathaneler için makinelerin işletilmesine gerekli enerjiyi de eklemek gerekir.

Peki, nasıl tasarruf edebiliriz? Enerji tasarrufu çabamız sayesinde, yüzde 30-40 daha az enerji tüketmemiz mümkündür. Isı yalıtım sistemi kabaca mantolama olarak geçmektedir. Binamıza ısı yalıtımını yaparken doğru malzemeyi ve uzun ömürlü çözümleri seçmeliyiz. İyi

yapılmış bir ısı yalıtımı, ucuz yapılmış bir diğere göre yüzde 50 daha etkin olabilir. Pay ölçer sistemi bireyleri oto-kontrolle zorlamaktadır. Böylelikle ihtiyaç duyulmayan bölümlerde ısıtma ya da soğutma

yapılmayarak enerji kullanımı azaltılabilecektir. Bizler, yaşam alışkanlıklarımızla ısıtma ya da soğutma alışkanlıklarımızı daha tasarruflu olacak şekilde değiştirebiliriz.

Örneğin yatak odalarımızın yaşama mekânları kadar sıcak olmasına gerek yoktur. Gereğinden fazla ısıtılmış bir yatak odasında ince örtüler ile yatmakla, uygun sıcaklıkta bir odada kalın bir yorgan ile yatmak aynı amaca yani uyuma hizmet eder, ancak ikincisinde enerji tasarrufu yapmış oluruz. Ofis ya da üretim binalarında ise iklimlendirme ancak kolektif ele alınabilecek bir tasarruf konusudur. En kolay yapılabilecek tasarruf, yazın ofislerin 22 derece yerine 25 dereceye soğutulmasıdır. Bu çalışanların ortak alabileceği bir karardır. İngiltere gibi bazı ülkelerde doğal rüzgâr akımları kullanılarak binaların havalandırmasına katkıda bulunmaktadır. Güneş kolektörleri ve toprağa gömülen ısı pompaları ile ısıtma ve soğutma sistemlerini desteklemek de önemli tasarruf yön-

temlerindedir.

Ayđınlatma, en basit tasarruf kalemidir. Temel anlayış “içinde bulunmadığın mekânı aydınlatma” iç emrine uymak olmalıdır. Ortak kullanım alanlarındaki aydınlatmaların sensörlü sistemler ile yenilenip sadece ihtiyaç anında kullanılmaları sağlanmalıdır. Süs için yapılan bütün aydınlatmaların iptal edilmesi tasarruf sağlar. Bina cephelerini aydınlatmak bütçenizi olduğu kadar doğal yaşamlarını sürdürmeye çalışsan kuşların gece uykularını da bozmaktadır. Bahçenizi geceleyin aydınlatmak bitki örtünüze zarar verdiği gibi bütçenize de zarar vermektedir. Bu aşamaya geldikten sonra geriye enerji tasarruflu aydınlatma elemanları kalıyor. Günümüzde en etkili ürünler LED aydınlatma dediğimiz ürünler. 100W’lık bir akkor lambaya eş değeri aydınlığı 13W’lık bir LED ampul ile elde etmek mümkündür. 8’e 1 çok çok iyi bir tasarruf oranıdır.

En çok kullandığımız ve en çok enerji tüketen bina içi taşıma gereci asansörlerdir. Yan yana iki asansör olan bir binada prensibinizin, bulunduğunuz kata en yakın olanı çağırarak olmalıdır. Bu alışkanlığı edinmiş bir birey edinmemiş olana göre yarıdan çok tasarruf yapmaktadır. Bu kesin bir matematiksel gerçektir. İşyerlerinde ise mümkün

100W’lık bir akkor lambaya eş değeri aydınlığı 13W’lık bir LED ampul ile elde etmek mümkündür. 8’e 1 çok çok iyi bir tasarruf oranıdır.

olduğunca çok sayıda gruplar halinde asansörleri kullanmak önemlidir. Topluca kullanılan alışveriş, metro, istasyon gibi binalarda da kısa mesafeleri merdivenler ile çıkmak hem sağlığınıza hem de enerji tasarrufu

İki asansörü olan bir binada prensibinizin, bulunduğunuz kata en yakın olanı çağırarak olmalıdır.

çabanız için yararlıdır.

Enerji tasarrufu sayesinde, harcamalarımızı azaltabilir, dışa bağımlılığımızı azaltmaya katkıda bulunabilir ve çevremizi korumaya yardımcı olabiliriz. •

Gastro Kültür
Reha Fartıcı

Gastronomi Kültürümüze Sahip Çıkmalıyız!

Asrın felaketinin ardından yaralarımızı sarmaya başladık.

Milletçe yaşadığımız fiziki ve manevi yıkımın enkazı yavaş yavaş kaldırılıyor.

Kaybettiğimiz canları maalesef geri getiremeyeceğiz.

Ama onların sahip çıkarak bugünlere taşıdığı tarihsel ve kültürel değerleri yaşatarak geleceğe taşımak için yapabileceğimiz pek çok şey var.

Evet biliyorum... Acımız derin...

Can kayıplarımız yürek parçalayacak kadar fazla. »

Ama dikkatlerden kaçmaması gereken bir konu daha var ki, bunu konuşmanın bence tam da zamanı!

Nitekim yüzyıllık bir kültürün gastronomik mirasları asrın felaketiyle birlikte tıpkı insanlarımız gibi enkaza gömüldü. Kültürel mirasların yok olmamasını, unutulmamasını sağlamak ve gerekli tedbirleri almak kadim Anadolu mutfak kültürüne karşı olan borcumuz.

Kadim Anadolu mutfağında önemli bir yere sahip olan aralarında Adıyaman, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis, Diyarbakır, Malatya ve Antakya'nın bulunduğu şehirler yeniden inşa edilirken köklü geçmişlerinden gelen mirasın sürdürülebilirliğini sağlamalıyız.

Aksi takdirde sahip olduğumuz zenginliği geleceğe taşıma şansımızı kaybedeceğiz. Peki birinci önceliğimiz ne olmalı?

Her şeyden önce bu şehirlerde hâlâ hizmet veren yerel üretici ve işletmelerin ayakta kalmasını sağlamalıyız ki onlar şehirlerine umut olsun.

Onlara sağlanacak destekle yaratılacak kaynak, gastronomik zenginliğimizin en önemli parçalarını oluşturan bu şehirlerin ekosistemini harekete geçirsin. Böylece yapılan yardımların katma değerinin de artırılmasına ve sürdürülebilirliğine katkı sağlanabilsin.

Bölge ile ilgili ikinci önceliğimiz ise yıllardır bu şehirlerde

hizmet veren ancak bu büyük felakette hasar görüp yok olma noktasına gelen işletmelerin sahiplerinin başka şehirlere göç etmesine engel olarak sahip oldukları kültürel mirası yaşatmaları için kaynak sağlamak olmalı.

Tabii ki bu söylemesi kolay ama uygulaması çok zor olan bir seçenek. Çünkü bu işletmeler çok büyük bir travma yaşadılar ve yaşamaya devam ediyorlar.

Kültürel mirasların yok olmamasını, unutulmamasını sağlamak ve gerekli tedbirleri almak kadim Anadolu mutfak kültürüne karşı olan borcumuz.

Yaşadıkları yıkım ve aldıkları hasar ile karşılaştıkları enkazın dışında bazıları kurucularını ve sahiplerini, bazıları çalışanlarını, bir çoğu her ikisini ve neredeyse tamamı yakınları ile dostlarını kaybettiler.

Maddi kayıpların yanında yaşadıkları bu tarifi imkânsız manevi kayıplar onları her şeyden vazgeçme noktasına getirdi

Bu psikolojiden çıkmaları hiç de kolay değil, ama sağlanacak desteklerle imkânsız da değil.

İşte bizlerin sorumluluğu da tam bu noktada başlıyor. Bölgelere ve şehirlere sağlanan yardımları sürdürülebilir kılarak uzun dönemli planlamalıyız. Ve onları yeniden gastronomi ekositemine dahil etmeliyiz.

Çünkü bunları yapamazsak Anadolu mutfağının en önemli zenginliğini oluşturan ve farklı yemek kültürlerinin temsilcisi olan

işletmeler sahip oldukları kültürel hafızayı da yanlarına alarak başka şehirlere götürecekler ya da kepenklerini bir daha açmamak üzere kapatacaklar.

Biz de sahip olduğumuz gastronomik mirası, değerleri ve hafızayı kaybedeceğiz. 6 Şubat sabahı yaşadığımız bu büyük felaket sonrasında silkinip kendimize gelmeli ve onları yaşatmak için hepimiz çaba sarfetmeliyiz.

Biliyorum hiç kolay değil.

Ama bunu başarabiliriz.

Vakit kaybetmeden harekete geçmeli ve üzerimize düşeni elimizden geldiğince yapmaya gayret etmeliyiz. •

rehatartici@butundunya.com.tr

İlginç isimli Türk yemekleri

Binlerce yıllık geçmişe sahip olan Türk mutfağı, ön plana çıkan çok sayıda tarif ile dolu. Bu tariflerin bazıları ise ilk başta şaşırtıcı isimleri ile dikkatleri çekiyor. İşte Türk mutfağının en ilginç isimli yemeklerinden birkaç örnek.

Analı Kızılı

Adana yöresine ait bir başlangıç yemeği olan analı kızılı çorbasının ana malzemeleri; ince bulgur, nohut, irmik, kıyma ve kuşbaşı et olarak sıralanabilir.

Arabaşı

Yozgat, Konya, Nevşehir çevresinde oldukça meşhur bir tarif. Tavuk etli bir çorba ve bu çorbanın yanında tüketmek için özel olarak hazırlanan hamurdan meydana gelmektedir.

Babagannuş

Hatay yöresinde bir meze olarak değerlendirilen babagannuşun temel malzemesi ise közlenmiş patlıcan, biber, domates ve maydanozdur. Bu mezenin adının ise Arap dilinden geldiği biliniyor.

Batırık

Karaman ve Mersin dolaylarında karşımıza çıkan batırık; bulgurlu, domatesli ve salatalıklı reçetesizle sulu bir salata olarak tanımlanabilir. Özellikle yaz aylarında serinletici bir alternatif olan batırığa tahin ilave edildiğine de rastlayabilirsiniz.

Kedi Batmaz

Bolu yöresine ait maalesef unutulmaya yüz tutmuş bir tarif. Ana malzemeleri mısır unu ve buğday unu olan kedi batmaz, hem bir tatlı hem de bir yemek olarak iki ayrı çeşide sahip. Kedi Batmaz tatlı versiyonunda ceviz ve pekmez kullanılan, yemek versiyonunda ise tavuk ciğerinin başrolü oynadığı bir tarif.

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

DAYANACAĞIZ

Ülkemizin en az on büyük kentini yerle bir edip on binlerce insanımızın canını alan 6 Şubat deprem felaketinin yüreklerimize kazdığı o derin yara hiçbir zaman tam olarak kapanmayacak. Depremde sevdiklerini ve evlerini kaybedenlerin yanı sıra bölgeye uzak olup hiçbir zarara uğramayan vatandaşlarımız bile bu faciadan en az depremzedeler kadar

etkilendiler. Yalnızca Türk vatandaşları değil, dünyanın hemen her yerinde yaşayan farklı uluslardan insanlar bizimle aynı acıyı duyup ellerinden gelen yardımı yapabilmek, hiç değilse bir can kurtarıp yaşanan sıkıntıları biraz olsun hafifletebilmek için ellerinden geleni yaptılar. Bizi yalnız bırakmadıkları için onlara minnettarız. Dostluk böyle günlerde belli olur.

Yaşadığımız bu büyük trajedinin ardından evladını, ailesini ve evini kaybetmiş olan insanlarımıza güçlü olup geleceğe dair umutlar beslemelerini söylemeye kalkmak şu aşamada pek yakışık almaz. İstedığımız kadar duygudaşlık yapsak da bir gecede kaderleri değişen, en değerli varlıkları olan ailelerini kaybeden depresyonedelerin yüreklerinin nasıl yandığını, gelecekle ilgili umutlarını ne denli kaybettiklerini anlamamız olası değil. Zaman geçmesi gerekiyor. Büyük şair Murathan Mungan'ın unutulmaz dizelerinde yazdığı gibi:

"...Zamanla yaralar kabuk bağlar, sızılar diner, acılar dibe çöker

Hayatta sevinilecek şeyler yeniden keşfedilir

Bir yerden bulunup yeni mutluluklar edinilir."

Biliyorum zaman ancak bu acıların dinmesi, uzun bir zaman. Günü geldiğinde

Ailelerinin ya da yakınlarının bir kısmını enkaz altında kaybetmiş olanlar geri kalan sevdiklerine sarılarak o korkunç trajediye karşın ayakta duracaklar. Dayanacağız, hep birlikte dayanacağız. İçinde olduğumuz bu karabasandan kurtulmamızın tek yolu bu.

yürekllerimizdeki ağırlığın hafifle-meye başladığını fark edeceğiz. Zor da olsa, şairin dediği gibi hayatta sevinilecek şeyleri yeniden keşfedeceğiz. Unutmak olası değil elbette, unutmayalım, o ince sızı yüreklerimizde bir köşesinde hep kalsın. Buna karşın hayatta olan yakınlarımız ve kendimiz için yeni bir gelecek kurmaya çalışmaktan hiç vazgeçemeyelim. Acılara dayanmaktan başka çaremiz yok.

Dayanmak umudun ilk adımındır. İnsanoğlunun binlerce yıllık tarihi dayanma gücü ve umut sayesinde ayakta kalabilmiştir. Umudun olması bugünkü sağlık- lı bireyler, aileler ve toplumlar olamazdı.

Bu sözlerim bütün ailesini o gece kaybeden insanlar için pek bir şey ifade etmeyecektir. Bunun anlıyorum. 17

Ağustos 1999 depreminde sevdiklerini, evlerini ve umutlarını kaybeden insanların da aynı durumdaydı. Oysa bildiğiniz gibi aradan neredeyse yirmi üç sene geçti. O gece kimsesiz, evsiz ve barksız kalanlar halen yaşıyorlar. Geçen zaman içinde kaybettiklerini unutmazlar da acılarını içlerine gömüp yeni bir yaşam sayfası açma cesaretini gösterdiler. Bu metanet ve azimlerinden dolayı onlara büyük hayranlık duyduğumu belirtmem gerekir. Bugünün üstünden aylar, yıllar geçtikten

sonra 6 Şubat felaketini yaşayanların da acıları küllenmeye başlayacak. Hayata yeniden bağlanmak için geçerli nedenler bulacaklar. Ailelerinin ya da yakınlarının bir kısmını enkaz altında kaybetmiş olanlar geri kalan sevdiklerine sarılarak o korkunç trajediye karşın ayakta duracaklar. Dayanacağız, hep birlikte dayanacağız. İçinde olduğumuz bu karabasandan kurtulmamızın tek yolu bu.

Üzerinde yaşadığımız coğrafya geçmiş çağlardan bu yana Haçlı Seferlerini, Moğol İstilasını, Balkan Savaşını, Dünya Savaşlarını, Sarıkamış Faciasının yanı sıra, Erzincan Depremi, Kocaeli depremi, salgın hastalıklar ve insanların bir lokma ekmeğe muhtaç olduğu kıtlıkları yaşadı.

Onları atlattığımız gibi bunu da atlatacağız. Unutmayın ki ülkemiz bir zamanlar yedi düvelin işgaline uğramış, topraklarımız onlar tarafından bölüşülmüştü. Yaşanan savaşlar nedeniyle eli silah tutan herkes cepheye koşmuş, verdiğimiz sayısız şehit nedeniyle nüfusu azalmıştı. İşte o günlerde acılarını yüreğine gömüp, kenetlenen halkımızın dayanma gücüyle yepyeni bir ülke kuruldu.

O zaman başardık, yine başaracağız. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

Siirin

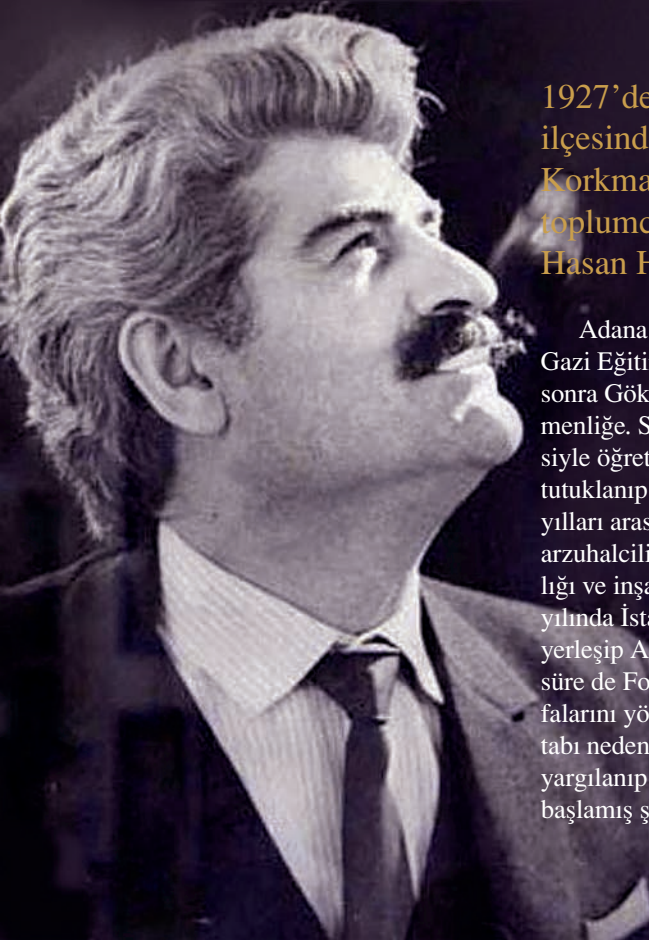
DORUKLARINDA

Hasan Hüseyin

Yazan: SABRİ KEMAL

1927'de Sivas'ın Gürün ilçesinde doğmuş soyadı Korkmazgil olan öğretmen, toplumcu, gerçekçi şairimiz Hasan Hüseyin.

Adana Erkek Lisesi'ni, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdikten sonra Gökşun'da başlamış öğretmenliğe. Siyasi eylemleri gerekçeyle öğretmenlikten atıldıktan sonra tutuklanıp hüküm giyip 1955-1960 yılları arasında Gürün ve Sivas'ta arzuhalcilik, tabela ve portre ressamlığı ve inşaat işçiliği yapmış. 1960 yılında İstanbul'a, sonra Ankara'ya yerleşip Akis dergisinde çalışıp; bir süre de Forum dergisinin sanat sayfalarını yönetmiş. Kızılırmak adlı kitabı nedeniyle üç yıl hapis cezası ile yargılanıp aklanmış. Lise yıllarında başlamış şiir yazmaya. »

İlk şiiri 1959'da Dost dergisinde yayınlanmış. Kavel adlı kitabı ile 1964 Yeditepe Şiir Armağanı'na, Kızılkığu adlı nehir şiiri ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun 1970 yılında açtığı yarışmada Sanat Başarı Ödülü'ne, 1981 yılında da Filizkiran Fırtınası eseriyle de Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü ve Nevzat Üstün Şiir Ödülü'ne layık görülmüş.

Çocuklar için yazdığı şiirlerinin yanı sıra mizahi / gülmece öyküleri ve gezi kitapları ile çok yönlü bir şair ve yazar olan Hasan Hüseyin 1984 yılında ayrıldı aramızdan.

■ ACILARA TUTUNMAK

Acı çekmek özgürlükse
Özgürdük ikimiz de
O, yuvasız çalığışu
Bense kafeste kanarya
O, dolaşmış daldan dala
Savurmuş yüreğini
Ben bölmüşüm yüreğimi
Başkaldıran dizelere
Kavuşmak özgürlükse
Özgürdük ikimiz de
elleri çığlık çığlık
yan yana iki dünya
ikimiz iki dağdan
iki hırçın su gibi
akıp gelmişdik
buluşmuştuk bir kavşakta
unutmuştuk ayrılığı
yok saymıştık özlemeyi
şarkımıza dalmıştık
mutluluk mavi çocuk
oynardı bahçemizde
aramakmış oysa sevmek
özlemekmiş oysa sevmek

bulup bulup yitirmemiş
düşsel bir oyuncağı
yalanmış hepsi yalan
sevmek diye bir şey vardı
sevmek diye bir şey yokmuş
Acı çektim günlerce
Acı çektim susarak
Şu kısacık konuklukta
Deprem kargaşasında
Yaşadım birkaç bin yıl
Acılara tutunarak
Acı çekmek özgürlükse
Özgürüz ikimiz de
acılardan artakalan
işte o bakışlarmış
kuğu diye gözlerimde
gün batımı bulutlarmış
yalanmış hepsi yalan
savrulup gitmek varmış
ayrı yörüngelerde...

■ BİR ÖRNEK İNSAN PORTRESİ

demek hiç aç kalmadın sen öyle mi
açıkta kalmadın ha?
kirinden gömleğinin
dirseğinin yamasından
eziklik duymadın ha?
bravo be
aşkolsun şu adama vallahi!
demek hiç sövmediler anana
avradına
hiç kimseye sövmedin ha?
bir gececik olsun çekip kafayı
şakır şakır oynamadın
hıçkırarak ağlamadın öyle mi?
bravo be
aşkolsun şu adama vallahi!
demek yalnızlıktan böğürmedin hiç
akrep sokmuş gibi sıçramadın
geceleri ha?
hiç sevmedin öyle mi

kendini öldürmeyi çekip gitmeyi
büyük işler becermeyi düşünmedin ha?
bravo be
aşkolsun şu adama vallahi!
demek bu musluklar hep bu ellerde
bu düzen bu dünya bu gidiş
sen hep böyle mutlu kişi örnek
vatandaş
giden ağam gelen paşam, öyle mi?
bin yaşasın seni sokmayan yılan
sen mi kaldın düzeltecek, öyle mi?
haksızlığa uğramadın taşlanmadın ha?
ne şam'ın şekeri, ha
ne arabın yüzü, ha?
yaşadın da bunca yıl şu bataklıkta
gül sandın bu kokuyu öyle mi?
hadi be hırbo sen de
adam mısın sen de be!

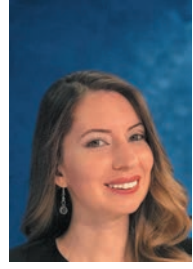
■ ACITAN GERÇEK

canım oğlum
güzel yavrum
gözümün ışıltısı
ölümünden
ölmekten
değil korkumuz
dalda yaprak
açar bir gün
gülür bir gün
solar bir gün
savrulur
KARIŞIR TOPRAĞA TOZ OLUR
GİDER
bunlar kırlangıç yavrum
güneyli güzellerimiz
gelirler bir gün bir fırtınayla
yazarlar mavimizi pırıltılarla
doldururlar mavimizi güneşli
çığlıklarla
harmanlayıp yavruları ağustos
kapısında

karalayıp mavimizi çılğınca
bir gün birdenbire bir fırtınayla
çekip giderler
karalanmış mavi kalır yukarda
çatılarda yuvalar
üşür bir gün
tozar bir gün
dağılır
KARIŞIR TOPRAĞA TOZ OLUR
GİDER
ölümünden
ölmekten
değil korkumuz
yaprak düşer
çiçek solar
soğur elbet yuvalar
taa eskiden
çok eskiden
binlerce yıldan beri
kırlangıçlar gibi savrulur günlerimiz
ve kim bilir
nerde
nasıl
ne biçim
çıkarmış bir gün karışımıza sonumuz
ölümünden
ölmekten
değil korkumuz
daha güzel bir dünya
YAŞANILIR BİR VATAN
diye başlarken şarkımıza
vurulup kahpe tuzaklarda bir geyik
gibi
düşmek boylu boyunca
cepte vergi makbuzumuz
bundan işte korkumuz
canım oğlum
güzel yavrum
gözümün ışıltısı
bundan kaygumuz!

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Avrupa Birliği'ne İltica Başvurusu 1 Milyonu Geçti

Avrupa Birliği ülkelerine iltica talebi 2022 yılında, 2015 yılındaki göç krizinden bu yana en yüksek

seviyeye ulaştı. 2022 yılında Avrupa Birliği ülkelerine iltica etmek için başvuranların sayısı 1 milyona çıktı. Yaklaşık 130 binin üzerindeki iltica talebiyle Suriyeliler, sığınma başvurularında ilk sırada yer alırken 129 bin ile Afgan vatandaşları ikinci sırada bulunuyor. Türkiye, 55 bini bulan başvuruyla Suriye ve Afganistan'ın ardından 3. sırada. Bu rakama, Rusya'nın işgalinin ardından kendilerine geçici korunma hakkı tanınan 4 milyon Ukraynalı sığınmacı dahil değil. Avrupa Birliği Sığınma Ajansı, "artan enflasyon ve demokratik

alandaki gerilemenin Türkiye’den gelen başvurularda etkili olduğu” saptamasında bulundu. Bu arada, Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü’nün paylaştığı verilere göre; 2022 yılında dünyada 5 bin 909 düzensiz göçmen başka bir ülkeye göç etmeye çalışırken hayatını kaybetti.

2 Fransa Kuraklık Riskiyle Karşı Karşıya

Fransa’da hükümet, kuraklığın neden olduğu su sıkıntısını azaltmak için valileri kısıtlayıcı tedbirler almaları konusunda uyardı. Ekolojik Geçiş ve Bölgesel Uyum Bakanı Christophe Bechu, yazın kuraklık ihtimalinin yüksek olduğunu belirtti. Bechu, valilerden su kullanımında tasarruf sağlanması için tedbirleri artırmalarını istedi. 2022’de ana kara topraklarına düşen yağmur miktarının çok zayıf olduğu ülkede, yazın 700’den fazla belediyede kuraklığa bağlı su sıkıntısı yaşanmıştı. Fransa Meteoroloji

idaresi, 21 Ocak-22 Şubat döneminde ülkede 32 gün yağış olmadığını, bunun 1958’den bu yana ülkede en uzun süreli yağışsız dönem olarak kayıtlara geçtiğini açıkladı.

3 Almanya’da Döner Fiyatlarındaki Artış Tepkiye Neden Oldu

Almanya’da döner fiyatlarının artması ülke gündeminde ön sıralara yerleşti. Ülkede bir porsiyon dönerin fiyatı 10 euroya yükseldi. Döner fiyatlarının artması kamuoyunda tepkilere neden olunca, Alman hükümeti resmi Instagram hesabı üzerinden bir

açıklama yayımladı. Yapılan paylaşımda, dönerin fiyatının artmasına gerekçe olarak Rusya Ukrayna Savaşı gösterildi. Savaşın, gıda ve enerji fiyatlarının artmasında büyük bir etkisi olduğu belirtildi. Ayrıca dükkan kiralaları, kurye ücretleri ve maaşların artmasının da etkili

olduğu vurgulandı. Açıklamada; hükümetin dönercileri de kapsayan küçük işletmelere enerji fiyatlarında indirimler yaparak destek sağlandığı aktarıldı. Fakat birçok kullanıcı yapılan açıklamayı yeterli bulmadı, artan fiyatlara ve alınan tedbirlere tepki gösterdi.

4 Taliban Eski Boşanma Kararlarını İptal Etti

ABD'nin çekilmesiyle Afganistan'da devletin kontrolünü ele geçiren Taliban, ülkedeki kadınlara yönelik baskısını sürdürüyor. Baskıların boyutu günden güne artıyor. Önceki hükümet döneminde, kocasından kötü muamele ve şiddet gören Afgan kadınlar, kanunların kendilerine verdiği hakla tek taraflı olarak evliliklerini sonlandırabiliyor, resmi olarak boşanabiliyordu. Taliban yönetimi ise geriye dönük tek taraflı

boşanmaları geçersiz saydı. Boşanıp yeni hayatlar kuran bu kadınlar eski kocalarıyla evli sayılacak. Kararın ardından binlerce Afgan kadın kaçak ve zina suçlamasıyla karşı karşıya kaldı.

5 Almanya'da Her Dört Kişiden Biri Göçmen

Alman Federal İstatistik Dairesi'nin verilerine göre, ülke nüfusunun yüzde 23'ü göçmen ya da göçmen kökenlilerden oluşuyor. 70 yıllık göç rakamlarının analizine göre, ülkede yaşayan 14,2 milyon kişi "birinci kuşak" olarak tanımlanan göçmenler. Bu grup, 1950'li yıllardan itibaren Almanya'ya gelen göçmenleri kapsıyor. 4 buçuk milyon kişi ise Almanya'da doğan göçmen çocukları olarak tanımlanan "ikinci

ve üçüncü kuşak" şeklinde isimlendiriliyor. Almanya'da yaşayan göçmen kökenlilerin geldiği ülkelere bakıldığında ise ilk sırada yüzde 13

ile Türkiye yer alıyor. İkinci sırada yüzde 11 ile Polonya, üçüncü sırada yüzde 7 ile Rusya bulunuyor. Ancak veriler 2021'deki nüfus oranlarını kapsadığı için, savaşın ardından Almanya'ya sığınan Ukraynalıları içermiyor. Resmi verilere göre geçen yıl Ukrayna'dan 1,2 milyona yakın göçmen Almanya'ya geldi.

6 Bilim İnsanları Açıkladı: Para Mutluluk Getiriyor

Para mutluluk getiriyor mu? Aralarında Nobel kazanan psikolog Daniel Kahneman ve ekonomist Angus Deaton'ın da olduğu bilim insanları uzun soluklu bir çalışma yaptı. Bilimsel bir dergide yayımlanan araştırmanın sonuçlarına göre; "Evet para mutluluk getiriyor."

Bilim insanları yıllık 75 bin dolardan fazla kazananların mutlu olduğunu ve mutluluk seviyesinin 500 bin dolara kadar artış gösterdiğini tespit etti. "500 bin dolardan sonrası içinse yeterli verimiz yok." denildi.

Uzmanlar "Dar gelirli insanlar için para mutluluğa çok yardımcı oluyor. Fakat eğer iyi bir geliriniz var ve halen mutsuzsanız, bunun kaynağı muhtemelen paranın düzeltemeyeceği bir şey" ifadesini kullandı.

6 İngiltere'de Düzensiz Göçmen Tartışması

İngiltere Başbakanı Rishi Sunak, düzensiz göçmenlerin Manş Denizi üzerinden İngiltere'ye girişlerini engellemeyi amaçlayan "Yasa Dışı Göç Yasa Tasarısı"na ilişkin basın toplantısı düzenledi. Sunak, ülkeye yasa dışı yollardan girenlerin sayısının son 2 yılda dört kattan fazla arttığına dikkat çekti. Göçmenlerin, zulüm veya hayati tehlikelerden kaçmadığını savunan

Sunak, bu kişilerin güvenli Avrupa ülkeleri üzerinden insan kaçakçılarının büyük paralar ödeyerek geldiklerini söyledi. Düzensiz göçmenlerin otellerde konaklamasının, maliyetinin günde yaklaşık 6 milyon sterlin olduğunun, bunun sürdürülemeyeceğinin altını çizdi. İngiltere'nin göçmen planı Birleşmiş Milletler hareketi geçirdi. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, tasarımın göçmenlerin İngiltere iltica sistemine erişimini engellediğini ve bunun, açık bir şekilde Mülteci Sözleşmesi'nin ihlali anlamına geleceğini vurguladı. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

NİSAN AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

5	6	8	9	1	7	2	4	3
3	1	9	4	2	5	6	8	7
4	2	7	8	6	3	9	5	1
6	8	5	3	4	9	1	7	2
7	3	1	2	5	8	4	6	9
9	4	2	6	7	1	5	3	8
2	9	6	7	8	4	3	1	5
1	7	3	5	9	6	8	2	4
8	5	4	1	3	2	7	9	6

Sudoku Yapamayanlar İçin

9	4	8	2	1	7	3	6	5
6	3	7	4	9	5	2	1	8
2	5	1	3	6	8	7	9	4
1	7	9	8	4	2	5	3	6
4	6	2	9	5	3	1	8	7
5	8	3	6	7	1	9	4	2
7	2	6	1	8	9	4	5	3
8	1	5	7	3	4	6	2	9
3	9	4	5	2	6	8	7	1

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(a) Varak
- 2-(d) Şamama
- 3-(b) Cumba
- 4-(c) Mineral
- 5-(b) Semere
- 6-(c) Laçka
- 7-(d) Antikor
- 8-(b) Gemi penceresi
- 9-(a) Arpaj
- 10-(b) Bir ölçü birimi
- 11-(c) Bar
- 12-(d) Ekin

- 1-(a) Bütünleşmiş
- 2-(d) Aracı, aracılık
- 3-(b) Görüngü
- 4-(c) İndirim
- 5-(b) Donanım
- 6-(c) Kargaşa
- 7-(a) Kesik
- 8-(b) Kiralama
- 9-(d) Başkalaşma
- 10-(c) Uzunluk
- 11-(c) Buluş
- 12-(a) Gezgin satıcı
- 13-(d) Baltalama
- 14-(b) Kısa koşu, atak
- 15-(b) Dönemeç

Kare Bulmaca

1	A	Y	Ş	E	G	Ü	L	S	A	R	I	C	A	E
2	H	E	M	A	E	R	E	N	A	M	E	L		
3	M	İ	R	A	L	A	Y	A	N	C	A	K	A	
4	E	S	A	R	E	T	İ	T	A	İ	L	E		
5	T	S	E	T	A	N	L	N	B	G	K			
6	H	A	T	A	M	E	L	E	A	L	A	K	A	
7	A	S	I	R	A	B	A	T	A	J	M	A	T	
8	M	A	K	A	R	N	A	İ	M	U	R	M	A	
9	D	L	B	A	T	E	K	İ	R	K	A	N		
10	İ	S	I	V	A	K	Y	T	A	A				
11	İ	R	E	T	İ	N	A	T	A	R	A	M	A	
12	K	E	M	A	N	F	A	U	N	A	E	D	A	
13	İ	D	A	E	R	G	E	N	E	İ	R	A	N	
14	L	İ	S	E	A	A	R	E	E	U	L	A		
15	A	F	İ	Ş	E	N	E	R	İ	M	A	N	K	
16	U	R	E	V	A	S	S							
17	E	Z	E	L	L	A	O	S						
18	A	U	E	R	E	N	L	E	R					
19	L	A	K	E	İ	R	N							
20	F	A	R	T	A	T	A	V	A					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 3 MB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Bilge Deren Aslan, İzmir

Sami Toprak ve İkra Çelik, Afyon

Toprak Ablak, Ankara

Özge Eylül Öksüz, Alanya

Ege Doruk Ögeyik,
Tunceli

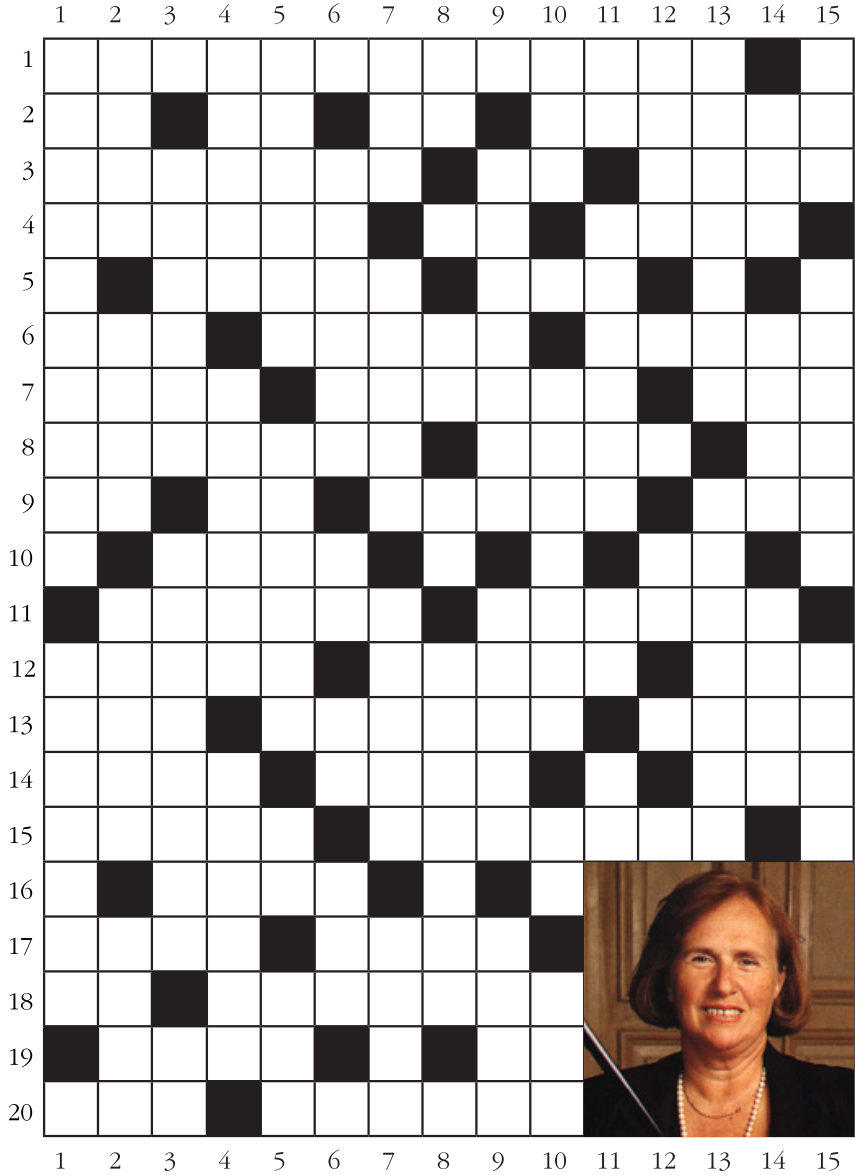
Mert Remzi Emekçi, Bursa

Çınar Mete Yılmaz, Malatya

Burak Kerem Yıldız, Yalova

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz devlet sanatçısı unvanlı fotoğrafta görülen piyano virtüözümüz. 2-Helyumun simgesi.-Eski dilde su.-Rütbesiz asker.- Düzgün yüzey oluşturmak için kullanılan boya. 3-Osmanlı döneminde albaya verilen ad.-Tarla sınırı.-Afi. 4-'12 Yıllık (Yönetmenliğini Stewe McQueen'in yaptığı 2014 yapımı film).-Köpek.-Ana, baba ve çocuklardan oluşan sosyal birim. 5-Dizel yakıtının tutuşma kalitesini gösteren birim.- Uydu giriş sinyali ilk karşılayan elektronik ünite. 6-Güzel yazı sanatı.-İşçi.-İlgi. 7-Yüzyıllık zaman birimi.- Azaltılabilir, indirilebilir nicelik.-Donuk renkli. 8-İrmik veya una yumurta karıştırılarak hazırlanmış türlü biçimlerdeki kuru hamur.- Oğuz Türklerinin 24 boyundan biri.-Fas'ın plaka işareti. 9-Desilitrenin kısa yazılışı.-Baryumun simgesi.-Eti Lezzetli bir dip balığı.-Yönetmen Şerif Gören'in 1985 yapımı bir filmi. 10-Bir yapının duvarlarına sürülen ince harç tabakası.-Uzaklık işareti. 11-Gözün en iç tabakası-Balık yumurtası ile yapılan bir tür meze. 12-Yaylı bir çalgı.- Belli bir bölgede yaşayan hayvanların tümü.-Tavır, davranış. 13-Kaz dağlarının mitolojik adı.- Dağın sırtı, yamacı.-Asya'da bir ülke. 14-Bir orta öğretim kurumu.-İsviçre'de bir kanton.-Muğla'nın bir ilçesi. 15-Açığa çıkmış, duyulmuş.- Şeyhname'de adı geçen efsanevi kahraman. 16-Yakışır, yerinde, uygun. 17-Başlangıcı belli olmayan zaman.-Güneydoğu Asya'da bir ülke. 18-Altının simgesi.-Sakarya'nın bir ilçesi. 19-Lak ile cıalanmış yüzey.-Radon'un simgesi. 20-Bir tür makyaj malzemesi.- Argoda söz kalabalığı, kuru gürültü anlamındaki sözcük.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-'..... Tanpınar' ('Mahur Beste', 'Huzur' adlı yapıtlarından tanıdığımız edebiyatçımız).-Hawaii Adalarında bulunan bir volkan. 2-Umutsuzluktan doğan karamsarlık.-Sadece bire ve kendine bölünen sayılar.- Şiirde uyaktan sonra tekrarlanan kelime veya ek.- Kaçak ve yasak şeylerin saklandığı gizli yer. 3-Kadınların kaşlarını veya saçlarını boyamak için sürdükleri siyah boya.- Sımsarlar, komisyoncular.-Bir alan ölçüsü birimi. 4-Belirti, iz.-Bağlılık.- Elma, armut, aya gibi meyvelerin yenmeyen iç bölümü. 5-Fırında iyice pişirilerek kurutulan çeşitli biçimde unlu yiyecek.-Dar ve derin vadi.-Konut.-Kabul etmeme. 6-Kazak başkanlarına verilen ad.-En kısa zaman.-Radyumun simgesi.-Bir tür İngiliz birası. 7-Romanya'nın para birimi.-Bitki.-Asya'da bir ırk.-Abide. 8-Stronsiyumun simgesi.-Bir nota.-İlave.- Katı veya sıvının havadaki dağılımı.- 9-Atletizmle, atletle ilgili.- Bir çalgının verdiği seslerin frekanslarını ölçerek akortlamaya yardım eden aygıt.-Mal arttırmak. 10-Bir geyik türü.- Kibarca olmayan, bayağı.-Duman lekesi.-Ribo nükleik asidin kısa yazılışı. 11-İndiyumun simgesi.- Genellikle üzeri siperli masa lambası veya ayaklı lamba.-Eski Mısır'da güneş tanrısı.-Eski dile ilaç. 12-Lokal yağ ,selülit ve zayıf kasları toparlamak için modifiye edilmiş bir uygulama.-Talyumun simgesi. 13-Civanın başka bir madde ile karıştırılması ile oluşturulan dolgu maddesi.-Afrika'da bir ülke. 14-Kurnaz, açık göz kimse.- Silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzı da keskin uzun bıçak.- Hayırsever, yardımsever. 15-Bir göz rengi.-Uzun, ensiz bir Japon kılıcı.- Dişi keçi yavrusu.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

Mustafa Yıldız

AVRUPA ŞAMPİYONASI'NDA PARLAYAN YILDIZIMIZ

3-13 Mart 2023 tarihlerinde Sırbistan'da 484 yarışmacının katılımıyla yapılan Avrupa Bireysel Satranç Şampiyonası'nda, 15 yaşındaki sporcumuz Ediz Gürel, büyük bir başarı göstererek 161. sırada başladığı turnuvayı 11 tur sonunda 8 puanla 14. sırada tamamladı ve Dünya Kupası Turnuvası'nda oynama hakkı kazandı. Gürel, bu turnuvadaki performansıyla 2. GM normunu da aldı.

Ediz Gürel - Rudik Makarian, 7. Tur

Kim demiş “satranç tahtasının kenarındaki atlar kötü atlardır!” diye? Ediz'in atları oyuna ağırlığını koyuyor hemen. **19.Axc5!! dxc5 20.Vxe5 h6** Vezir atı kendini 2 piyon karşılığında feda etti ama Beyaz, merkezi ele geçirdi. **21.Kxf8+!! Kxf8** Kalite fedasıyla atak taçlanıyor. **22.Fxe7 Şxe7 23.Axg6+** Şimdi şah atı sahneye çıkıyor ve ortalığı toz duman ediyor. **23...Şf7 24.Axf8 Şxf8** Siyah, atı vezirle alamaz. **24...Vxf8 25.Kf1+** ve Siyah, vezirini kaybederdi. **25.Kf1+ Şe7 26.Kf6 Kb7 27.Kxe6+ Vxe6 28.Vxb8** tehdidi vardı. **27.Kg6** Beyaz, h6 piyonunu almaya tenezzül etmiyor, oyunu bitirmeye çalışıyor. **27... Şf8?? 28.Kxe6** Siyah terk etti. **1-0**

Sofia Pogorelskikh - Ediz Gürel, 4. Tur

Siyah şahın vezir kanadından çok uzakta oluşu Beyaz'a piyon geride olmasına karşın beraberlik umudu veriyor. **57...Ae4+ 58.Şc2 Kxc3+ 59.Şb2 Kf3 60.Axg2 Ac5 61.Ah4 Kxb3+** Ediz, bütün piyonları süpürdü. **62.Şc2 Kb5 63.Af5 Ae6 64.Ad6 Kc5+ 65.Şb2 Kc6 66.Ae4 Ac5 67.Ac3 Kg6 68.Kd1 Kb6+**

69.Şc2 Kc6?! Siyah şahın vezir kanadına yürümesi gerekir. 70.Ab5 a6 71.Ad4 Kc7 72.Şd2 Şg6 73.Kf1 Ae4+ 74.Şd3 Ac5+ 75.Şd2 b5 76.Kb1 Kd7 77.Şe3 Kb7 78.Ac6 Şf6 79.Kf1+ Şg7 At, geçit vermiyor. 80.Şd4 Aa4 81.Şd5 Kb6 82.Kf4 Şg6 83.Kf8? b4 (83.Şd6 daha iyi.) 84.Ae5+ Şg7 85.Kf7 Şg8 86.Kf1 b3 87.Ac4? Kb4 88.Kf6 Ab6+ 89.Axb6 b2 90.Kf1 Kxb6 Atlar oyundan çıktıktan sonra piyonlar ilerleyebilecek. 91.Kb1 a5 92.Şc4 a4 93.Şc3 a3 94.Şc2 a2 Beyaz terk etti, vezir çıkışına engel olamıyor. 95.Kxb2 Kc6+ 96.Şd3 a1=V 0-1

Ediz Gürel - Velimir İvić, 11. Tur

Ediz Gürel'in bu turnuvada başarıyla uyguladığı İspanyol Açılışının değişmeli devam yolundan gelen yandaki konumda GM İvić'in şah kanadındaki oyunu Gürel'in kararlı ve dirençli savunmasıyla sonuçsuz kalıyor. 32.h4 g3+ 33.Şxg3 Kg8+ 34.Şf4 İşte İvić'in gözünden kaçan hamle bu olsa gerek. Beyaz şahın cesaretle hafif figürlerin üstüne yürüyüşü hesapta yoktu. 34...Ag6+ 35.Şe3 Kdd8 (e4 piyonuna baskı kurmak amacıyla 35...Kd7 daha dikkate değerdi. Artık Beyaz, 2 piyon ileride ve oyun sonuna geçmek için figürleri değiştirmeye oynayacak.) 36.g3 Ae5 37.Ad3 Şg4+ 38.Şd2 Ah2 39.Kh1 Ag4 40.Kf1 Kge8 41.Kc5 Fc8 42.Kf4 Ae5 43.h5 b6 44.axb6 cxb6 45.Kc3 c5 46.Şe3 Ag4+ 47.Şf3 Ah2+ 48.Şg2 Ag4 49.a5 bxa5 50.Kxc5 Şb6 51.Ac3 Fe6 52.Kb5+ Şc7 53.Kxa5 Ae3+ 54.Şf2 Axc2 Taşların azalması Beyaz'ın işine yarar. 55.Kc5+ Şb8 56.Ad5 Kc8 57.Kb5+ Şa7 58.Ac5 Fxd5 59. exd5 Kf8 60.Ae6 Siyah terk etti. 1-0

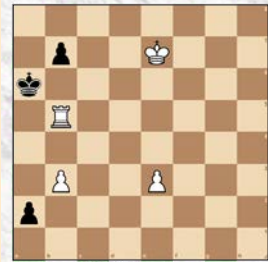

Gleb Zakhodyakin, 1982

ÖĞRETİCİ BİR KONUM

1.Kb4 b5 2.Kd4! a1=V 3.b4! Vc1 4.Kd6+ ve Siyah şah, 6. - 7. ve 8. Yataylardan çekilen şahlardan kurtulamaz. ½ -½

Gönderi: Mehmet Nuri Altınsoy / İstanbul

Beyaz Oynar Berabere

Bize Gönderilen Kitaplardan

İstanbul Sözlüğü

*Olaylar Kişiler Meslekler
Yiyecekler ve Mekanlar*

Sermet Muhtar Alus
Büyüyenay Yayınları

Pu s u d a k i
d e p r e m d e
yıkılacağı endi-
şesiyle yaşayan
İstanbul'un çoktan
uğradığı kültürel
depremlerle neler yitirdiğini anlatıyor

bu eser. Kendine değil kentine aşık İstanbul'un muhtarı yazar ömrünü İstanbul'a hasretmiş. Durmadan, yılmadan şehrin her halini ve anını, konak ve köşklerinden, mesire yerlerine, semtlerinden, okullarına, yiyecek-içeceğinden sosyal hayatına kadar her şeyi yazılarıyla ölümsüz bir tabloya dönüştürmüş. Mustafa Kirenci'nin tarihin çöp sepetinden kurtardığı eserlerdeki yazılar pek çoğu ölüm hücrelerini andıran beton yığına kurban edilen büyütlü İstanbul'a dair olaylar, kişiler, meslekler, yiyecekler ve mekânları hatıralarda olsa bile yaşatmaya çalışıyor. Kitaptaki yazılar ve notlar alfabetik olarak sıralanmakla yetinilmemiş, Çingiraklı Tatar gazetesinden alınan çizimlere bir başka İstanbul aşığı Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedi'nin

ilgili maddelerinde yer alan çizim ve resimler de esere dahil edilerek görsel bir şölene dönüştürülmüş. Kitap yaşayan kentlerin nasıl ölüme itildiğinin bir belgeseli.

Ya Adalet Ya Sefalet

Daha Yaşanır Bir Türkiye İçin 7
Mesele 7 Reçete
Selçuk Şirin
Doğan Kitap

Yaşamak ve
yaşatmak”

için beşikteki-
lere ücretsiz 1
milyon kitap
ulaştırılan Sel-

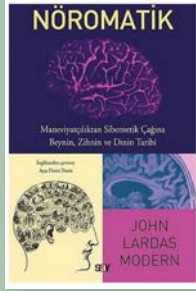
çuk Şirin'den mezara koşar adım gidenlere çarpıcı bir yapıt: “Şimdi umutsuzluğa teslim olma zamanı değil! Bizi buraya ne coğrafya ne de “kader” getirdi. Bizi buraya geçmişteki tercihlerimiz getirdi. Şimdi Türkiye'nin önünde bir yol ayrımı var. Ya sefalette ısrar edeceğiz ya da yeni bir hikâye yazmak için yola çıkacağız. Tercih bizim. Türkiye'nin acilen çözülmesi gereken 7 temel meselesini verilerle ve yaşanmış gerçek insan hikâyeleriyle ortaya koyuyor, her bir soruna tarihimizden ve dünyadan iyi örneklerle somut çözümler sunuyor. Okudukça Türkiye'ye bakışınız değişecek, kendinizi daha umutlu ve güçlü hissedeceksiniz. Çünkü değişim ümit etmekle başlar.”

Nöromatik

Maneviyatçılıktan Sibernetik Çağına Beynin, Zihnin ve Dinin Tarihi
John Lardas Modern
Say Yayınları

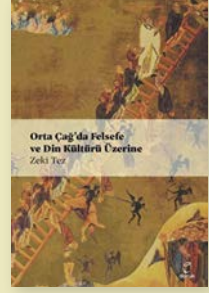
Aydınlanma düşüncülerinin Rönesans'tan devralarak üzerine kafa yordukları temel mesele, işleyiş kuralları zihin tarafından çözülmeye başlanan maddeye kıyasla zihnin ve/ya ruhun nasıl tanımlanacağı, nerede konumlandırılacağı sorusuydu. Nöromatik, Avrupa'da böylesine dalanıp budaklanmakta olan "bilince dair çetin soru"nun Amerikan bilimi, maneviyatı, ve toplumunda yarattığı çalkantıların izini sürüyor. Bilincin gerek zihin gerek ruh olarak, daha çok da her iki veçhesiyle birden tezahür ettiği deneylerin peşinde ilerleyen tarihçi nihayet günümüze dek uzanan bir zaman kesitinde, genel geçer bilim tarihi ve felsefesinin tasvir ettiğinden bambaşka bir manzaranın parçalarını birleştiriyor. Ve iki nöron arasında bir sinaps yakaladığımız her defasında bilgiyi not ederek bir hafıza kaydı açmayı ve soy kütük inşasına başlamayı teşvik ediyor. Yeraltı edebiyatı ile devlet sırrı vasfındaki araştırmaların hangi ortak mutfaklarda hangi dolambaçları kat ederek buluştuğunu görmeye, idrak etmeye, düşünmeye davet ediyor.

Orta Çağ'da Felsefe ve Din Kültürü Üzerine

Zeki Tez
Doruk
Yayınları

Mesai saatleri için de bile üzerine düşenin yapmaktan kaçınanların; 'maaşımı alırım gerisine karışmam' diyerek kafasını kuma gömenlerin; kuru gürültüyle göz bağcılık yapanların; bilgi ve birikimini sır gibi saklayıp mezarra götürenlerin... çoğaldığı bir çağda ömrünü, bulabildiği her anı geçmişin birikimini geleceğe aktarmaya adanmış Zeki Tez iğne ile kuyu zazarcasına her biri bir ansiklopedi olan şimdilik yayımlayabildiği elliden fazla yapıtıyla kültür tarihimizin alçak gönüllü kültür emekçisi. Üzerine "Karanlık" örtüsü atılan bilimin, sanatın, kültürün yeniden doğuş çağını incelediği çalışmasında felsefe ve dini kültürün karmaşık ilişkisine ışık tutuyor. Dönemler ve coğrafyalar arasında gelişimlerini inceliyor. Aradıkları yanıtlar, kültüre etkileri, insanlık tarihindeki dönüştürücü rolleriyle bu iki büyük alanın iç içe geçmiş tarihini okuyucuya sunuyor.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: AHMET KARATAŞ, İSTANBUL

Doğu Karadeniz Bölgesi; Doğal, tarihi, arkeolojik, kültürel ve turistik yönden önemli bir yapıya sahiptir. Tarihi ipek yolu üzerinde bulunması nedeni ile eski çağlardan beri önemli bir transit merkezidir.

Bu kitap, kültürel varlıkların önemi düşünüldüğünde, 2023 Turizm Stratejisinde ortaya konan farklı başlıklardaki hedefleri kapsamaması ve bunları ilişkilendirerek bir arada ele alması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca çalışmada elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak, konu ile ilgili literatür eksikliğine katkı verecek biçimde kültürel elemanların ortaya konması, bunların turistik bir ürün haline getirilebilmesi veya bu sayede kültürel yolla turizmi ürününü zenginleştiren kültürel varlıkların kullanılması da sağlanabilecektir.

Ortaya konacak kültürel varlıklardan yola çıkılarak, ürün geliştiricileri için yeni öneriler ortaya konmakta, böylece hem yok olmaya yüz tutan kültürel zenginliklerin önem kazanıp tekrar canlanabilmesi, hem de bu sayede Kültür ve yolla turizmi ürününün zenginleşip sürdürülebilirliğine de katkıda bulunacaktır.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İ H A P H U L U S İ G Ö R E Y

1545’de Cranach’ın el ilanlarıyla hayat bulan “Afiş Sanatı” Türkiye’de Cumhuriyet ile onun ellerinde doğdu. Sanatın ülkenin kalkınmasına, ulusun gelişimine etkisini bilen, “Türkiye Cumhuriyet’inin temeli kültürdür” diyen Atatürk’ün Cumhuriyet ideolojisini, kazanımları, yeni düzeni, atılımları, KİT’leri, STK’ları, aydınlanmanın beşiği Rönesans’ın büyümlü gücü yazdı, resim ve renklerin el ele verdiği yeni kitle iletişim aracı afişlerle, eski ve yeni imgeleri aynı anda kıyaslayarak halka anlattı. İlk Alfabes kitabının kapağını tasarladı. Atatürk ona bir kol saati armağan etti. Dört dil bilen “Resimle para kazanamazsın, aç kalırsın, seni memur yapacağız” diyerek yerleştirildiği Dışişleri Bakan-

lığı’nda iki gün çalışabildi. Son yıllarını sefalet içinde geçirip, ömrü bağlanan düşük aylığı kullanmaya yetmedi ama Türkiye’nin tarihini görsel olarak yazdı: “Geçmişini hatırlatmayan hangi eserim var ki? Bugün küçük büyük, Türkiye’de pek çok kimsenin günlük hayatında ellerinden geçen birçok şeylere ben şekil, biçim ve renk verdim(...) Bugünkü afişleri ben beğenmiyorum. Halka hitap etmiyor. İlgi çekmiyor. Sözle çizgi birleşmiyor.”

